

MTÜ Inimeselt Inimesele Käo Põhikool ÕPPEKAVA

Kinnitatud 02.09.2024

MTÜ Inimeselt Inimesele juhatuse liikme
käskkirjaga nr 1.1-2/7

Kontaktisik: Jane Langemets
MTÜ Inimeselt Inimesele
juhatuse liige
tel. +372 677 3495
inimeseltinimesele@gmail.com

Tallinn 2024

Sisukord

Käo Põhikooli õppekava I jagu.....	5
ÜLDSÄTTED	5
1. KOOLI ÕPPEKAVA REGULEERIMISALA	5
2. KOOLI ÕPPEKAVA ALUSED	5
2.1. Kooli õppekava õiguslik alus.....	5
2.2. Põhihariduse alusväärtused ning nende kujundamise põhimõtted.....	5
2.3. Kooli väärtused	6
2.4. Kooli õppekava koostamise demokraatlik alus.....	6
3. KOOLI ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS.....	6
4. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS JA RAKENDAMINE	6
4.1. Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise üldeesmärk	6
4.2. IÕK kestvus	6
4.3. IÕK rakendamise neli etappi	6
4.4. IÕK ülesehitus	7
5. KOOLI ÕPILASTE HARIDUSVAJADUSE ÜLDPROFIIL	7
5.1. Õpilased, kellele sobib toimetulekuõpe	7
5.2. Õpilased, kellele sobib hooldusõpe.....	8
6. ÕPILASTE JA VANEMATE TEAVITAMINE, NÕUSTAMINE JA KAASAMINE.....	8
6.1. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise põhimõtted ...	8
6.2. Vanemate teavitamine ja nõustamine õppe- ja kasvatustegevuse tugisüsteemis.....	9
6.3. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ning kaasamise korraldus ..	9
6.4. Vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise erinevad võimalused...	10
7. ARENGUVESTLUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORD.....	10
7.1. Arenguestlus kui vanema kaasamise meetod.....	10
7.2. Arenguestluse korraldamine	10
8. NÕUDED ÕPIKESKKONNALE	11
8.1 Kooli õpikeskkond	11
8.2. Õpikeskkonna ülesanded	11
8.3. Kooli sotsiaalne keskkond	11
8.4. Kooli füüsiline keskkond	12
9. ÕPILASTE KOOLI VASTUVÕTMISE, VÄLJAARVAMISE JA KOOLI LÕPETAMISE KORD	13
9.1 Õpilaste kooli vastuvõtmise kord.....	13
9.2. Õpilaste kooli nimekirjast väljaarvamise ja kooli lõpetamise kord	13
10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	13
10.1. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise alus.....	13
10.2. Kooli õppekava muutmise kord	13
Käo Põhikooli õppekava II jagu	15
ÜLDOSA	15
1. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID	15
1.1. Õppe ja kasvatuse üldeesmärk	15
1.2. Õppe ja kasvatuse põhiülesanne	15
1.3. Õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatuse eesmärgid	15
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED	16
2.1. Humanistlikest väärtustest lähtuv õpe ja kasvatus.....	16
2.2. Sotsiaalne sidusus ning õpilast aktiivselt kaasav õpe ja kasvatus.....	16
2.3. Õpilaste arengut toetav pedagoogiliste vahendite spetsiifiline süsteem ...	16

2.4. Läbivad teemad ja lõimimise põhimõtted õpitervikute kujundamisel.....	17
2.5. Kaasav õppeviis ja iga õpilase võimalikult aktiivse osaluse tagamine õppes	18
2.6. Võimetekohase õppe ja kasvatus tagamine õpitegevustes	19
2.7. Kooli tugisüsteem ja õpilase tugivõrgustik.....	19
2.8. Õppe ja kasvatus kavandamise ja korraldamise põhimõtted.....	19
2.9. Võimetekohase õppe ja kasvatus üldpädevused.....	20
3. ÕPPE JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED	21
3.1. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused I arengutasemel	21
3.3. Hooldusõppes taotletavad pädevused I arengutasemel	22
3.4. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused I arengutasemel	23
3.5. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused II arengutasemel	23
3.6. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused II arengutasemel	24
3.7. Hooldusõppes taotletavad pädevused II arengutasemel	25
3.8. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused II arengutasemel.....	25
3.9. Hooldusõppe ja kasvatus rõhuasetused III arengutasemel.....	26
3.10. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused III arengutasemel	27
3.11. Hooldusõppes taotletavad pädevused III arengutasemel	28
3.12. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused III arengutasemel	28
4. ÕPPEKORRALDUS	29
4.1. Kooli õppekorralduse alused.....	29
4.2. IÕK järgi õppija klassist järgmisesse klassi üleviimine	29
4.3. Õppe ja kasvatus süsteem kooli õppekava rakendamisel.....	29
4.4. Õpetaja töökava koostamise põhimõtted	30
4.5. Hooldusõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm.....	30
4.6. Toimetulekuõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm.....	31
4.7. Lisaõpe põhikooli lõpetanule	33
4.8. Õppematerjali kohandamine	33
5. HINDAMINE	34
5.1. Hindamise üldpõhimõtted.....	34
5.2. Kujundav ja kokkuvõtlik hindamine.....	34
5.3. Sõnaliste hinnangutega hindamise süsteem	34
5.4. Õppija arengu iseloomustamine.....	35
Käo Põhikooli õppekava III jagu	36
HOOLDUSÕPPE TEGEVUSVALDKONNAD JA TAOTLETAVAD PÄDEVUSED	36
6. TEGEVUSVALDKONNAD	36
6.1. Tegevusvaldkonnad I arengutasemel	36
6.2. Taotletavad pädevused I arengutasemel	38
6.3. Tegevusvaldkonnad II arengutasemel.....	39
6.4. Taotletavad pädevused II arengutasemel	42
6.5. Tegevusvaldkonnad III arengutasemel	42
6.6. Taotletavad pädevused III arengutasemel.....	45
Käo Põhikooli õppekava IV jagu	46
TOIMETULEKUÕPPE ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI	46
7. ÕPPEAINED	46
7.1. ELU- JA TOIMETULEKUÕPE.....	46
7.2. EESTI KEEL	49
7.3. MATEMAATIKA	54

7.4. TÖÖÕPE.....	57
7.5. KUNST JA KÄELINE TEGEVUS	59
7.6. MUUSIKAÕPETUS.....	62
7.7. KEHALINE KASVATUS	63
7.8. RÜTMIKA.....	65
7.9. KÄELINE LOOVTEGEVUS (valikaine).....	67
7.10. KANGASTELGEDEL KUDUMINE (valikaine)	68
7.11. LIHTSA TOIDU VALMISTAMINE (valikaine).....	69

Käo Põhikooli õppekava I jagu

ÜLDSÄTTED

1. KOOLI ÕPPEKAVA REGULEERIMISALA

Käo Põhikool on 2011. a MTÜ Inimeselt Inimesele poolt loodud eraomanduses kool Tallinnas. Käo Põhikooli õppekava (edaspidi *kooli õppekava*) on õppetöö alusdokument põhihariduse omandamiseks haridusliku erivajadusega so intellekti- ja liitpuudega õpilastele. Koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel ja vanemate nõusolekul täidetakse Käo Põhikoolis koolikohustust põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel toimetuleku- või hooldusõppe tasemel.

2. KOOLI ÕPPEKAVA ALUSED

2.1. Kooli õppekava õiguslik alus

Kooli õppekava õigusliku aluse moodustavad põhihariduse omandamist ja erivajadustega õpilaste õpet sätestavad järgmised õigusaktid: Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, Põhikooli riiklik õppekava (11.03.2023) Vabariigi Valitsuse 16. detsembri 2010. a määrus nr 182 hetkel kehtiv redaktsioon (jõustunud 11.03.2023) Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava ja selle õigusakti Lisa 2 Toimetulekuõpe, Lisa 3 Hooldusõpe. Arvestatud on Erakooliseaduse sätteid põhihariduse omandamist võimaldava õppetegevuse läbiviimise kohta. Kutseseaduse § 15 säte 4 ja Lisa 1, Eesti kvalifikatsiooniraamistiku 1. tasemel kirjeldatud üldnõuded on aluseks karjääriteema kavandamisel toimetulekuõppe taseme puhul.

2.2. Põhihariduse alusväärtused ning nende kujundamise põhimõtted

2.2.1. Kooli õppekava filosoofiliseks aluseks on EV põhiseadusest tulenevalt humanistlik inimkäsitlus ja sellega kooskõlas olev konstruktivistlik õpikäsitlus, mille põhimõteteks on, et õppimine on individuaalne, aktiivne, tegevuspõhine ja toimub konkreetses kontekstis. Alusväärtustena tähtsustatakse **üldinimlikke väärtusi** (aukartus elu vastu, hoolivus, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu, ausus) ja **ühiskondlikke väärtusi** (sallivus, õiguspõhisus, vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, kultuuriline mitmekesisus, keskkonna jätkusuutlikkus, solidaarsus, vastutustundlikkus, patriotism ja sooline võrdõiguslikkus), mis on kooskõlas ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni, lapse õiguste konventsiooni, puuetega inimeste õiguste konventsiooni ning Euroopa Liidu alusdokumentides nimetatud eetiliste põhimõtetelega.

2.2.2. Kool toetab võrdsel määral iga õpilase vaimset, füüsilist, kõlblist, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut. Kool loob tingimused iga õpilase isiksuse terviklikuks ja tasakaalustatud arenguks arvestades erisuguste võimete ja õpilase tasakaalustatud arengu ning eneseteostuse võimalustega. Koolis kujundatakse väärtushoiakud ja hinnangud on isikliku õnneliku elu ja ühiskonna koostoimimise aluseks. Õppe ja kasvatuse rõhuasetus on õpilaste võimete- ja eakohasel sotsialiseerumisel, mis rajaneb Eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ühiseväärtuste ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste omaksvõtul. Kvaliteetse põhiharidusega (õpiväljundid vastavad õpilase võimetele ja huvidele s.o hariduslikule (eri)vajadusele) noored suudavad demokraatlikus ühiskonnas integreeruda ning aitavad sellega kaasa Eesti ühiskonna demokraatliku arengu jätkusuutlikkusele, samuti üldisele sotsiaalsele, kultuurilisele, majanduslikule ja ökoloogilisele arengule.

2.3. Kooli väärtused

Kooli väärtusteks on tervikõppe rakendamine, koostöö, professionaalsus ning innovaatus. Väärtused on täpsemalt lahti kirjutatud kooli arengukavas.

2.4. Kooli õppekava koostamise demokraatlik alus

Kooli õppekava koostamisel on arvestatud kooli arengukava, õpetajate, tugivõrgustiku spetsialistide ja vanemate ettepanekuid ning õpilaste ja piirkonna vajadusi, samuti kooli ja Käo Tugikeskuse ressurside võimalusi.

3. KOOLI ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS

Kooli õppekava koosneb neljast osast: I jagu Üldsätted; II jagu Kooli õppekava üldosa; III jagu Hooldusõppe tegevusvaldkonnad ja taotletavad pädevused; IV jagu Toimetulekuõppe õppetegevus ja õpitulemused õppeaineti. I ja II jagu on koostatud sotsiaalse sidususe ja kaasava õppe printsiipi arvestavalt intellektipuudega õpilastele kohandatud õppe ühisosana, milles vajadusel on eraldi alapunktides toodud välja toimetulekuõppe ja hooldusõppe erisused. III jagu on hooldusõppe sisu ja väljundite kohta Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava Lisa 3 alusel ja IV jagu toimetulekuõppe sisu ja väljundite kohta Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava Lisa 2 alusel (mitte järjestikku käsitlemiseks, vaid erinevate alternatiivsete võimalustena rakendamiseks vastavalt õpilase haridusvajadusele).

4. INDIVIDUAALSE ÕPPEKAVA ÜLESEHITUS JA RAKENDAMINE

4.1. Individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise üldeesmärk

Haridusliku erivajadusega õpilase individuaalsetele võimetele kohandatud õppe üldeesmärk on ühiskonnas tunnustatud normide võimetekohane omandamine ja eakohase kaasamise parim võimalik tagamine ühiskonnaelus osalemiseks (edaspidi *õpilase individuaalne haridusvajadus*). Iga õpilase arengu toetamine tema võimetest lähtuvalt põhineb kõikide õpilaste arengupotentsiaali võimalikult terviklikul ja objektiivsel hindamisel ning puude struktuurist ja õpilase võimetest tuleneva individuaalse eripära arvestamisel. Iga õpilase individuaalset haridusvajadust arvestades koostavad õpetajad koostöös õpilase ja vanemaga ning tugi- ja rehabilitatsioonispetsialistidega kooli õppekava alusel õpilase individuaalse õppekava (edaspidi *IÕK*). Kooli õppekava ja õpilaste IÕK õppe- ja kasvatustegevuste rakendamiseks koostatakse õpetaja(te) töökavad. Kooli õppekavas määratakse IÕK koostamise tähtaeg (soovitavalt uutele õpilastele esimese õppeperioodi lõpuks, teistele õpilastele septembrikuu jooksul).

4.2. IÕK kestvus

IÕK koostatakse igale toimetuleku- või hooldusõppes osalejale üheks õppeaastaks.

4.3. IÕK rakendamise neli etappi

- 1) õpilase arenguvajaduste ja võimaluste esialgne (uute õpilaste puhul) ja terviklik hindamine;
- 2) eesmärkide püstitamine, vajalike kohanduste, tugiteenuste või meetmete määratlemine, sisuliste kokkulepete sõlmimine tugivõrgustiku raames (sh arenguveestlus);
- 3) IÕK vormistamine, kooskõlastamine ja rakendamine;
- 4) hinnangu andmine IÕK tulemuslikkusele ning vajadusel uute sihtide seadmine arenguveestlusel.

4.4. IÕK ülesehitus

- 1) üldised andmed õpilase kohta;
- 2) IÕK rakendamise aeg;
- 3) erisused õppesisus ja õpiväljundites;
- 4) erisused õppekorralduses;
- 5) õppe toetamiseks rakendatavad tugimeetmed või õppe läbiviimise eritingimused,
- 6) oodatavad õpitulemused tegevusvaldkondade või õppeainete kaupa;
- 7) hinnang õpitulemustele;
- 8) IÕK koostamise ja täitmisega seotud isikud ning nende kohustused IÕK rakendamise ajal.

5. KOOLI ÕPILASTE HARIDUSVAJADUSE ÜLDPROFIIL

5.1. Õpilased, kellele sobib toimetulekuõpe

Õpilased on toimetulekuõppe soovitusel saanud tegevusvõime ja õpiressursside mitmekülgse hindamise alusel koolivälise nõustamismeeskonna otsusega. Puude mosaiiksuse tõttu erinevad õpilaste haridus- ja õpivajadused oluliselt, kuid enamikule on sealjuures iseloomulikud järgmised tunnused.

5.1.1. Meditsiinilise määratluse kohaselt vajavad toimetulekuõpet mõõduka ja osaliselt ka raske vaimupuudega isikud (F-71 mõõdukas vaimupuue; F-72 raske vaimupuue. Rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni RHK-10 alusel). Viimasel juhul iseloomustab õppijat suhteliselt hea üldine tegevusvõime. Üldjuhul on iseloomulik puude mosaiiksus: avalduvad erinevad puudetahud kuni liitpuudeni, (neuroloogilised, geneetilised või kehalised lisapuuded näit. PCI, epilepsia, autism jne). Reaalne tegevusvõime erinevates valdkondades võib isikuti olla väga erinev.

5.1.2. Sotsiaal-psühholoogilise ja pedagoogilise määratluse alusel sobib toimetulekuõpe lastele, kelle haridusvajadust iseloomustab kognitiivse arengu eel- loogiline tase; järeltõlgimise kogemuste põhjal; probleemilahendus katse-eksituse meetodil; suutlikkus vastu võtta lihtsamaid igapäevaeluga seotud otsuseid, aru saada kogemuslikult põhjendatud reeglite ja seostest, vastutada tavaolukordades oma tegude eest. Isikutele on sageli omane enesekeskne mõtlemine, kuid nad suudavad eristada ennast ja teisi. Oskused tulenevad õpitud tegevuste järjestamisest ja spetsiifilisest kordamisstrateegiast. Mõtlemise areng toimub seoste praktilise tegevuse kaudu otsimise ja loomise teel. Raskendatud on aja ja kohataju, orienteerumine ruumis ja väliskeskkonnas. Õppimine ja omandamine toimub lähiümbrusesse kuuluvate tegevuste (sündmuste) kogemise, meenutamise või ootamise kaudu. Mälu on seotud lapsele endale eluliselt olulise, uute oskuste ja teadmiste omandamine toimub valdavalt läbi personaalse praktilise kogemuse ja seostub konkreetse olukorra või keskkonnaga.

5.1.3. Logopeedilise määratluse ja kommunikatsioonivõimaluste hindamise alusel on õpilaste kõne tase varieeruv: üksikud suudavad osaleda lihtsa sisuga vestluses või väljendada vaid oma põhilisi vajadusi, mõnikord võib kõne olla ka situatsiooniväline (sisulise seoseta). Kõnetud (ilma verbaalse kõneta) või ebaselge kõnega õpilased võivad saada aru lihtsamatest korraldustest ja õppida kasutama alternatiivseid suhtlemisvahendeid (AAC ehk alternatiivne ja augmentatiivne kommunikatsioon): žestid, viiped, PCS pildid ingl *Picture Communication Symbols*. Kirjalik kõne (lugemine ja kirjutamine) mõtestatud tasandil on omane üksikutele II, III õpitase õpilastele, enamasti piirdub lugemine eluliselt oluliste märksõnade (signaalsõnade) äratundmisega ja kirjutamisel lühikese ära kirja ning oma nime kirjutamisega.

5.1.4. Praktilised oskused võivad kujuneda jõukohase harjutamise ja asjatundliku abistamise korral igapäevatoimingute ja lihtsate töötegevustega suhteliselt iseseisva toimetulekuni.

5.2. Õpilased, kellele sobib hooldusõpe

Õpilased on hooldusõppe soovitusel saanud isiksuse tegevusvõime ja õpiressursside mitmekülgse hindamise alusel koolivälise nõustamismeeskonna otsusega. Puude mosaiiksuse tõttu erinevad laste õpivajadused oluliselt, kuid enamikule on sealjuures iseloomulikud järgmised tunnused.

5.2.1. Meditsiinilise määratluse kohaselt vajavad hooldusõpet raske või sügava vaimupuudega ja liitpuudega isikud (F-72 raske vaimupuue; F-73 sügav vaimupuue Rahvusvahelise haiguste klassifikatsiooni RHK-10 alusel). Iseloomulik on puude mosaiiksus: avalduvad erinevad puudetahud kuni liitpuudeni (neuroloogilised, geneetilised või kehalised lisapuuded näit. PCI, epilepsia, autism jne). Reaalne tegevusvõime erinevates valdkondades (füüsilis-praktiline, kognitiivne, kommunikatiivne, sotsiaalne) võib isikuti olla väga erinev.

5.2.2. Sotsiaal-psühholoogilise ja pedagoogilise määratluse alusel sobib hooldusõpe lapsele, kelle haridusvajadust iseloomustab kognitiivse arengu eel-loogiline tase; järeldussuutlikkus lihtsa ja vahetu kogemuse põhjal; probleemilahendus katse-eksituse meetodil; võib kujuneda suutlikkus vastu võtta lihtsamaid igapäevaeluga seotud otsuseid, aru saada kogemuslikult põhjendatud reeglitest, käituda igapäevaelu tavaolukordades asjakohaselt. Õppijatele on omane enesekeske tunnetus, kuid nad suudavad eristada ennast ja teisi. Oskused kujunevad lihtsate igapäevaste tegevuste järjestamise ja spetsiifiliselt üles ehitatud kordamisstrateegia tulemusel. Mõtlemise areng toimub praktilise tegevuse kaudu seoste otsimise ja loomise alusel. Sobiv on koostegemine, matkimine, toimimine eeskuju järgi. Raskendatud on aja ja kohataju, orienteerumine toimub lähiümbrusesse kuuluvate tegevuste (sündmuste) kogemise, meenutamise või ootamise kaudu. Mälu on seotud vahetult lapse jaoks eluliselt olulisega, uute oskuste ja teadmiste omandamine toimub valdavalt läbi praktilise kogemuse ja seostub konkreetse olukorra, abistaja või keskkonnaga.

5.2.3. Logopeedilise määratluse ja kommunikatsioonivõimaluste hindamise alusel on õpilaste kõne tase varieeruv: üksikud suudavad väljendada ainult oma eluliselt olulisi vajadusi, õpilase kõne võib olla ka situatsiooniväline (sisulise seoseta). Kõnetud (ilma verbaalse kõneta) või ebaselge kõnega õpilased võivad saada aru lihtsamatest instruksioonidest ja õppida kasutama alternatiivseid suhtlemisvahendeid (esemed, žestid, viiped, fotod, PCS pildid). Enamasti piirdub lugemine eluliselt oluliste märksõnade äratundmisega või võimetekohaselt visualiseeritud pildikeele lugemisega.

5.2.4. Praktilised oskused kujunevad pideva jõukohase harjutamise ja lapse suhtlemisvõimele ning tunnetuslikule eripärale kohandatud abistamise korral toimetulekuni lihtsate enesehooldustegevuste ja igapäevatoimingutega.

6. ÕPILASTE JA VANEMATE TEAVITAMINE, NÕUSTAMINE JA KAASAMINE

6.1. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise põhimõtted

Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise põhimõtted lähtuvad üldistest demokraatlikest põhimõtetest: juurdepääs oma lapse arengut puudutavale informatsioonile, valikute tegemise ja otsustamise õigus, jagatud vastutus õpilase

arengu toetamisel. Vanemate nõustamine ja kaasamine on tagatud õppeprotsessi sidusalt:

- kooli kodulehel <https://kaokeskus.ee/kaokool/> juurdepääs õppe- ja kasvatustegevuse alusdokumendile- kooli õppekavale ja kooli tegevust reguleerivatele kordadele: kooli vastuvõtu tingimused ja kord, kooli põhikiri, kooli arengukava, kooli kodukord, kooli päevakava. Samas on kättesaadav ka riiklikku järelevalvet teostavate asutuste kontaktandmed;
- juurdepääs Eliisi infosüsteemi kaudu õpilase arengut puudutavale infole: IÕK, igapäevane tagasiside lapse arengu kohta õpetajatelt ja kooli tugispetsialistidelt ning selle alusel võimalused vabaks valikuks ning otsustamiseks õpilase tervikliku arengut toetava õppe- ja kasvatusprotsessi kujundamisel.

Arenguprotsessis sidusalt osalemise kaudu tagatakse vanemate parim võimalik kaasatus ja teadlikkus ning õpilase individuaalselt parim võimalik õpitulemus.

6.2. Vanemate teavitamine ja nõustamine õppe- ja kasvatustegevuse tugisüsteemis

Sotsiaalse sidususe põhimõttest lähtuvalt moodustab kool koostöökokkuleppe alusel tugikeskusega (Käo Tugikeskus, sotsiaalhoolekande- ja rehabilitatsiooniteenuseid osutav asutus) tervikliku tugisüsteemi, mis tagab õpilaste ja vanemate teavitamiseks, nõustamiseks ning kaasamiseks asjatundliku ja tulemusliku õpetajate, kooli tugispetsialistide, rehabilitatsioonispetsialistide ning tegevusjuhendajate tugivõrgustiku. Õpilase vanem (seaduslik esindaja) on tugivõrgustikus osalev partner. Õpilase igakülgse tegevusvõime hindamisel ja arengu toetamisel osalevad partnerid vahetavad vastastikku pidevalt olulist infot õppe- ja kasvatustegevuse käigus. Eesmärgiks on tervikliku arengukeskkonna kujundamine ja võimalikult ühtlustatud põhimõtete ning asjakohaste meetodite kasutamine õpilase arengu toetamisel.

6.3. Õpilaste ja vanemate teavitamise, nõustamise ning kaasamise korraldus

6.3.1. Õpilaste ja vanemate esmane teavitamine ning nõustamine toimub õpilase kooli vastuvõtmisel ja vanema ning kooli pidaja vahelise koostöölepingu sõlmimisel. Olulisel kohal on seejuures kooli õppekava tutvustamine ja selgitamine, kuidas koolis on tagatud koolivälise nõustamismeeskonna otsusega soovitatud toimetuleku- või hooldusõpe vastavalt õpilase individuaalsele haridusvajadusele. Antakse infot arenguveestluste korra ja IÕK-de koostamise ning rakendamise kohta.

6.3.2. Õpilaste ja vanemate teavitamine, nõustamine õppe- ja kasvatusprotsessis:

- vanematele on olemas võimalused info saamiseks õppe sisu ja õppekava rakendamise ning õppe korraldamise kohta;
- õpilase igapäevane enesehindamine ja toetatud osalemine kujundaval hindamisel;
- vanema teavitamine ja nõustamine vajadusel igapäevase õppe-ja kasvatustegevuse raames;
- infosüsteemi Eliis igapäevane kasutamine õpilase arengu toetamiseks info edastamisel ja tugivõrgustiku liikmete teavitamiseks õppe- ja kasvatustegevuste terviklikkuse tagamisel;
- vanema teavitamine ja nõustamine klassijuhataja või tugivõrgustiku spetsialistide poolt, et tagada tingimused vanema informeeritud otsustamiseks arenguveestlusel ning IÕK koostamisel osalemisel ja kokkulepete sõlmimisel;

- informeeritud otsustamiseks vanema teavitamine ja nõustamine klassijuhataja poolt IÕK tulemuslikkuse kokkuvõtval hindamisel õppeaasta lõpul toimival arenguveestlusel (kevad);
- põhikooli vanemas astmes toimub õpilase ja vanema teavitamine ning nõustamine, et toetada õpilase täiskasvanuella üleminekut.

6.4. Vanemate teavitamise, nõustamise ja kaasamise erinevad võimalused

6.4.1. Lastevanemate esindajad osalevad kooli nõukogu töös.

6.4.2. Kooli lastevanemate koosolek toimub vähemalt üks kord õppeaastas.

6.4.3. Klassijuhataja algatusel võib vastavalt õpilase individuaalsele arenguvajadusele täiendava meetmena ette valmistada ja läbi viia IÕK tulemuslikkuse vahehindamiseks ja IÕK muutmiseks juhtumikoosolekuid.

6.4.4. Lapsevanematel on võimalus saada tugivõrgustiku erinevatelt spetsialistidelt konsultatsioone oma lapsele sobiva kõnearendustegevuse kohta või alternatiivkommunikatsiooni meetodite rakendamiseks, lapse psühhomotoorse tegevuse kaudu arengu toetamiseks või lapse arengu seisukohalt mõne muu eripedagoogika ja/või rehabilitatsiooni valdkonda kuuluva meetodi või tööviisi tundma õppimiseks ja kodustes tingimustes koolis õpitu jätkuvaks harjutamiseks.

6.4.5. Koolis toimuvad erinevad õpilasüritused, kuhu on oodatud ka lapsevanemad ja teised pereliikmed.

7. ARENGUVEESTLUSE LÄBIVIIMISE PÕHIMÕTTED JA KORD

7.1. Arenguveestlus kui vanema kaasamise meetod

Vanem (õpilase seaduslik esindaja) on erivajadusega õpilase **tugivõrgustikus osalev partner** ja **oma lapse tugigrupi liige**. Õpilase tugigrupi liikmed osalevad oma pädevuse ja võimaluste piires õpilase igakülgse tegevusvõime hindamisel; õppe kohandamiseks ja IÕK koostamiseks oluliste valikute tegemisel ja kokkulepete sõlmimisel; IÕK rakendamise jälgimisel ja tulemuslikkuse hindamisel täites samal ajal ka endale võetud õpilase arengut toetavaid kohustusi.

Õppe ja kasvatus kohandamise protsessi terviklikkuse ja õpilase tugigrupi tegevuse kooskõlastatuse saavutamiseks on olulised arenguveestlused, millele eelneb kõikide osapoolte ettevalmistav periood. Selle aja jooksul teeb iga arenguveestluse osapool - vanem, klassijuhataja, tegevusjuhendaja, tugigrupi liige (liikmed) - kokkuvõtteid õpilase igakülgse arengu ja tegevusvõime hindamise tulemustest ja kavandavad oma ettepanekuid õppe-kasvatustegevuse jätkuvaks kohandamiseks.

7.2. Arenguveestluse korraldamine

7.2.1. Igal õppeaastal toimub kaks arenguveestlust õpilase individuaalse arengu toetamiseks, kus esimene arenguveestlus toimub õppeaasta alguses IÕK-s vajalike kohanduste ning tugiteenuste, rehabilitatsiooniteenuste ja õppekasvatustegevuse kavandamiseks. Teine arenguveestlus toimub kevadel, õppeaasta lõpul hinnangu andmiseks IÕK-s sõnastatud eesmärkidele ja õpilase saavutatud õpitulemustele. Kool võib õppeaasta jooksul õpilase arengu vahekokkuvõtete alusel tugimeetmena kasutada täiendavaid arenguveestlusi vanematega, mille alusel võib õpilase IÕK-sse sisse viia muudatusi ja täpsustusi ning õppega ühitada rehabilitatsiooniteenuseid.

7.2.2. Arenguveestluste korraldamist juhib klassijuhataja, kes teavitab osapooli arenguveestluse ajast ja eesmärkidest, kevadise arenguveestluse eel saadab lapsevanematele arenguveestluseks ettevalmistava küsimustiku. Klassijuhataja kogub õppija tegevusvõime ja arengu kohta tervikliku infopaketi õpilase tugivõrgustiku liikmetelt (õpilasega töötavad õpetajad, tugispetsialistid, rehabilitatsioonispetsialistid,

tegevusjuhendajad). Info allikad on õpilase arengu jälgimise kaart, õpilase IÕK vaatlusmärkmete ja õpetajate töökava vaatlusmärkmete (Eliisis rühmapäevikus) ning õpilase tugivõrgustiku liikmete koosolekute info (nt. juhtumikoosolek).

7.2.3. Arenguestlust juhatab klassijuhataja, kes annab sõna vanemale ja võimalusel õpilasele oma eesmärkide, hinnangute ja vajaduste selgitamiseks, seejärel arenguestlusele kutsutud õpilase tugigrupi liikme(te)le. Kokkuvõtte koolipoolsest hinnangust õpilase igakülgele tegevusvõimele ja arengule ning vajadustele teeb klassijuhataja. Järgneb arutelu ja kokkulepete sõlmimine IÕK koostamiseks, muutmiseks või tulemushinnangu andmiseks.

8. NÕUDED ÕPIKESKKONNALE

8.1 Kooli õpikeskkond

Õppekeskkond on õpilasi ümbritsev füüsiline ja sotsiaalne (sh vaimne) keskkond, milles õpilased arenevad ja õpivad. Meie kooli eripäraks on Kāo Põhikooli ja Kāo Tugikeskuse koostöömudel. Kooli ja Kāo Tugikeskuse koostöökokkuleppe alusel loodud õppeasutuse ja sotsiaalhoolekandeaasutuse ühine tugisüsteem tagab koolile nõuetekohase õpikeskkonna.

8.2. Õpikeskkonna ülesanded

8.2.1 Õppekeskkond toetab õpilase arenemist aktiivseks õppijaks, kannab põhihariduse alusväärtusi ja oma kooli vaimsust ning säilitab ja arendab edasi paikkonna ja koolipere traditsioone.

8.2.2. Õpikeskkond tagab õpilaste võimetekohase arengu ja turvalisuse, õppekoormus vastab õpilase jõuvarudele. Kool korraldab õppe õpikeskkonnas, mis kaitseb ning edendab õpilaste vaimset ja füüsilist tervist.

8.3. Kooli sotsiaalne keskkond

8.3.1. Kooli tugisüsteem st kool koos tugikeskusega, tagab õpilastele tervikliku ja nõuetele vastava sotsiaalse keskkonna, mille moodustavad professionaalsed töötajad. Kooli sotsiaalse keskkonna aktiivsed partnerid on õpetajad ja tugispetsialistid, kooli juhtkond; õpilased ja vanemad; tugikeskuse juhtkond, õppija toimetulekut toetavad sotsiaalhoolekande töötajad (tegevusjuhendajad) ja rehabilitatsioonispetsialistid.

8.3.2. Õpikeskkonna vaimsed väärtused luuakse koolipere liikmete vastastikusel lugupidamisel ja üksteise seisukohtade arvestamise ning kokkuleppeid austavate suhete kaudu. Kõiki koolipere liikmeid, sh kõiki õpilasi koheldakse eelarvamusteta, õiglaselt ja võrdõiguslikult, austades nende eneseväärikust ning isikupära.

8.3.3. Õppe- ja kasvatusprotsessis jagatakse kokkulepete alusel asjakohaselt ja selgelt igapäev otsustusõigus ja vastutus. Iga õpilase võimeid märgatakse, tunnustatakse kõigi õpilaste pingutusi ja õpiedu. Koolis ollakse avatud vabale aramusvahetusele, sealhulgas kriitikale.

8.3.4. Õpilastele luuakse võimalusi näidata initsiatiivi, osaleda kujundavas hindamises, osaleda ennast ja oma tegevust puudutavate otsuste tegemisel ning tegutseda nii üksi kui ka koos kaaslastega.

8.3.5. Sotsiaalsete oskuste, sh tunde- ja suhteoskuste arenemist toetatakse õhkkonnas, mida iseloomustab abivalmidus ning üksteise toetamine õpi- ja eluraskuste puhul. Luuakse õhkkond, mis rajaneb inimeste usalduslikel suhetel, sõbralikkusel, heatahtlikkusel, abivalmidusel. Koolielu korraldatakse inimõigusi ja demokraatiat austava ühiskonna mudelina, mida iseloomustavad kooliperes jagatud ja püsivad alusväärtused ning heade ideede ja positiivsete uuenduste toetamine.

8.3.6. Koolielu korraldatakse lähtudes rahvusliku, rassilise ja soolise võrdõiguslikkuse põhimõtetest.

8.4. Kooli füüsiline keskkond

8.4.1. Kool tagab koostöökokkuleppe alusel tugisüsteemi partneriga koostöös (raske ja sügava intellektipuudega ning liitpuudega laste päevahoiu- ja rehabilitatsiooniteenust pakkuv sotsiaalhoolekandeasutus Käo Tugikeskus) õpilaste poolt kasutatavate rajatiste, õueala, ruumide, sisustuse ning kujunduse vastavuse õpilaste arenguvajadustele ja hariduslikele erivajadustele. Sisepääs majja ja kõikidesse õppes osalemiseks olulistesse ruumidesse on tagatud kaldteede ja invaliftiga, uste laius võimaldab ratastoolis läbipääsu. Ruumid on kohandatud ja varustatud vastavalt intellekti- ja liitpuudega õpilaste vajadustele, sisustus ja kujundus on õppe seisukohast otstarbekas.

8.4.2. Kogu füüsiline õpikeskkond on õpilastele arusaadavalt struktureeritud ja varustatud visuaalsete viitadega ning ruumid, sisseseade ja õppevara on esteetilise väljanägemisega.

8.4.3. Õppes on võimalus kasutada arvuteid ja esitlustehnikat. Õpperuumides on õpilastel võimalus kasutada erinevaid kohandatud õppematerjale, üldarendavaid materjale ja mängu, suhtlemiseks erinevaid AAC vahendeid. Raamatukogu kasutavad õpilased õpetaja juhendamisel. Õppes ja kasvatuses kasutatakse eakohast ning individuaalsetele vajadustele kohandatud õppevara, õpilase jaoks keeruliste tekstide asemel luuakse PCS pildikeelseid materjale. Kasutusel on digitehnoloogial põhinevad õppematerjalid ja vahendid (sh tahvelarvutid). Õpilaste vajadustele vastavalt on sisse seatud erinevateks tegevusteks kasutatavad keskkonnad (nt teraapiaruumid, saal, köök).

8.4.4. Koolis tagatakse koostöös tugikeskusega (koostöökokkuleppe alusel) õpilaste, õpetajate ja teiste töötajate vaimne ja füüsiline turvalisus ning tervisekaitse. Kooli kodukord sätestab kooli pidajaga kokkuleppel õpilaste ja töötajate vaimset ja füüsilist turvalisust ohustavate olukordade ennetamise, neile reageerimise, juhtumitest teavitamise, juhtumite lahendamise ning meetmete rakendamise. Tingimused korra täitmiseks loob kooli pidaja ja kodukorras sätestatu täitmise korraldab direktor.

8.4.5. Kogu päeva vältel toimub õpilaste üle nende toimetulekut toetav ja turvav järelevalve. Ruumide ja territooriumi kasutamine on korraldatud turvalisuse riske maandavalt: õueala piirab aed ja selle väravad on õpilaste ekslema minemise riski vältimiseks suletud. Välisuks on etteteatamata saabunud võõrastele suletud, sisse saab telefoniga helistamise ja majas oleva töötaja poolt ukse avamise korral. Töötajad kasutavad ukse avamiseks koodi. Õpilased saavad kooli invatranspordiga või vanema transpordiga ja neid võtavad vastu kooli/tugikeskuse töötajad.

8.4.6. Terviseprobleemidega paremaks võimalikuks toimetulekuks ja turvalisuse tagamiseks täpsustab klassijuhataja lapsevanemaga õppeaasta alguses iga õpilase tervislikust seisundist tulenevaid erivajadusi ja infot seoses ravimitega. Kooli tervishoiuteenust osutab kooliõde sotsiaalministri kehtestatud korras. Koolipidaja teeb koolitervishoiuteenuse osutajaga koostööd tagades koolis õpilaste tervisekaitse.

8.4.7. Eluohutlike terviseseisundite ja olukordade tekkimisel kutsub töötaja appi kõrvalruumidest kolleege ja vajadusel helistab häirekeskusesse. Õpilase tervist ja turvalisust ohustavatest käitumisprobleemidest ning teistest ohtlikest olukordadest teavitab õpetaja kooli ja tugikeskuse juhtkonda ning lapsevanemat. Täpsed reeglid sätestatakse hädaolukordade lahendamiseks eraldi Hädaolukorra lahendamise plaanis.

8.4.8. Õpet võib korraldada ka väljaspool kooli ruume, sh õuealal, looduses, muuseumides, keskkonnahariduskeskustes vms. Õppe korraldamisel väljaspool kooli ruume kehtivad Õppekorralduseeskirjas kehtestatud turvalisuse tagamise nõuded.

9. ÕPILASTE KOOLI VASTUVÕTMISE, VÄLJAARVAMISE JA KOOLI LÕPETAMISE KORD

9.1 Õpilaste kooli vastuvõtmise kord

9.1.1. Kooli võetakse vastu õpilasi, kellele koolivälise nõustamismeeskonna otsusega on soovitatud koolikohustuse täitmiseks õpet põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel toimetuleku või hooldusõppe tasemel.

9.1.2. Koolivälise nõustamismeeskonna otsuse alusel võetakse kooli vastu rahvastikuregistri järgi Tallinnas elavaid ja tugikeskusega kooskõlastatult ka teiste omavalitsuste piirkondades elavaid koolikohustuslikke õpilasi. Kooli ja Käo Tugikeskusesse võetakse õpilasi vastu samaaegselt, kuna õpingud koolis ja sotsiaalhoolekandeasutuse poolne toetus õppes osalemisega toimetulekuks vajalike tingimuste ja teenustega moodustavad õpilaste arengu toetamisel ühe tervikliku keskkonna.

9.1.3. Õpilase kooli vastuvõtmisel informeeritakse vanemat kooli õppekorraldusest, kodukorrast, õppe eesmärkidest ja sisust, õppe kohandamise võimalustest iga õpilase vajadustele vastavaks, kooli ja vanema koostöö põhimõtetest ja vanemate osalusest oma lapse arengu toetamisel. Vanema (õpilase seaduslik esindaja) ja kooli pidaja vahel sõlmitakse Koostööleping õppe- ja kasvatustegevuse korraldamiseks.

9.1.4. Õpilase kooli vastuvõtmise otsustab ja kinnitab kooli direktor käskkirjaga.

9.2. Õpilaste kooli nimekirjast väljaarvamise ja kooli lõpetamise kord

9.2.1. Õpilane kustutatakse kooli nimekirjast direktori käskkirja alusel õigusaktides sätestatud korras: kooli lõpetamisel; õpilase seadusliku esindaja kirjaliku avalduse esitamisel; koolivälise nõustamismeeskonna või eriarsti otsuse alusel, kui peale täiendavaid uuringuid on tuvastatud, et õpilasel ei esine hariduslikku erivajadust, mis on aluseks toimetuleku või hooldusõppes osalemiseks.

9.2.2. Põhikooli lõpetamine toimub õppenõukogu otsuse alusel. Toimetuleku- või hooldusõppe individuaalse õppekava alusel läbinud õpilased saavad põhikooli lõputunnistuse koos hinnetelehega ja individuaalse üleminekuplaani (edaspidi IÜP).

10. KOOLI ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

10.1. Kooli õppekava uuendamise ja täiendamise alus

Kooli õppekava uuendamise või täiendamise vajadus võib olla tingitud põhihariduse omandamist sätestava õigusruumi arengust, s.o kooli õppekava õigusliku aluse uuenemisest ja muutustest. Käesoleva kooli õppekava õiguslikuks aluseks on Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (vastu võetud 09.06.2010, hetkel kehtiv redaktsioon on vastu võetud 06.05.2024) ja selle alusel koostatud Põhikooli riiklik õppekava (06.01.2011), Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (viimane jõustunud redaktsioon 11.03.2023), Erakooliseadus (vastuvõetud 03.06.1998, viimane jõustunud redaktsioon 01.09.2019). Kooli õppekava on vastavuses Põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas Lisa 2 Toimetulekuõpe ja Lisa 3 Hooldusõpe kehtestatud haridustaseme nõuetega. Muutused nimetatud õigusaktides tingivad ka kooli õppekava arendusvajaduse, samuti muutused õpilaskonna vajadustes, vanemate seisukohtades, tugisüsteemi muutustes, tugisüsteemi ressurssides, õppenõukogu ja kooli nõukogu seisukohtades.

10.2. Kooli õppekava muutmise kord

10.2.1. Kooli õppekava uuendamist, täiendamist koordineerib ning korraldab demokraatlikel alustel kooli direktor.

10.2.2. Käo Põhikooli (erakool) õppekava muudab kooli nõukogu töörühm. Kooli uuendatud õppekava või õppekava muudatuste projekt esitatakse arvamuse avaldamiseks õppenõukogule ja kooli nõukogule. Kooli nõukogu annab uuendatud õppekavale või muudatustele hinnangu, teeb täiendusi ja parandusi, esitab heaks kiidetud õppekava kinnitamiseks kooli pidajale. Kooli õppekava kinnitab erakooli pidaja MTÜ Inimeselt Inimesele käskkirjaga.

10.2.3. Andmed kooli õppekava kohta kantakse hariduse infosüsteemi õppekavade ja koolituslubade alamregistrisse (PGS §17 (3)). Erakooli õppekava kinnitab erakooli pidaja ning õppekava kantakse alus-, põhi- ja keskhariduse omandamist võimaldava õppetegevuse läbiviimiseks koolitusloa väljaandmisel Eesti Hariduse Infosüsteemi (Erakooliseadus §11 (2)). Erakooli õppekavas teeb muudatusi nõukogu, need kinnitab erakooli pidaja. Kümne tööpäeva jooksul nende kinnitamisest arvates esitatakse need Haridus- ja Teadusministeeriumile registreerimiseks (Erakooliseadus §11 (3)).

Käo Põhikooli õppekava II jagu

ÜLDOSA

1. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

1.1. Õppe ja kasvatus üldeesmärk

Õppe ja kasvatus üldeesmärk on igakülgset toetada õpilase isiksuse terviklikku arengut, toetada intellektipuudega õpilase kujunemist Eesti kodanikuks, kes vastavalt oma eale ja võimetele osaleb ühiskonnaelus, tuleb võimalikult iseseisvalt toime eakohases igapäevaelus ja osaleb jõukohastes töötegevustes. Õpilase isiksuse terviklik areng hõlmab tunde- ning tahtvalda, enesetunnetust ja psühhomotoorika arengut, kognitiivsete, kommunikatiivsete ning sotsiaalsete oskuste arengut. Pätevuspõhine (väljundipõhine) õpikäsitus rõhutab kogu ühiskonnas aktsepteeritavate käitumisharjumuste kujunemist ning õppe ja kasvatus kaudu muutuste saavutamist õpilase või rühma käitumisvalmiduses ja suutlikkuses. S.o selliste teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtushoiakute ja -hinnangute praktilist omandamist, mis on vajalikud igapäevaseks toimetulemiseks, erinevates inimrühmades, kogukondades.

1.2. Õppe ja kasvatus põhiülesanne

Õppe ja kasvatus põhiülesanne on iga õpilase arengu toetamiseks ja kvaliteetse põhihariduse omandamiseks tingimuste loomisel mobiliseerida kõik võimalused iga õpilase arengut toetava keskkonna kujundamiseks: õppe sisu ja meetodika; kvalifitseeritud ja professionaalne õpetajaskond; tagada tugiteenused, rehabilitatsioonivõimalused, tugivõrgustiku tegevused; kujundada õpilastele õppimiseks mitmekülgeid kogemusi võimaldav füüsiline, vaimne ja sotsiaalne keskkond; tagada iga õpilase aktiivne osalus õppeprotsessis – et saavutada iga õpilase isiksuse arengus parim võimalik ja sotsiaalselt tunnustatav tulemus.

1.3. Õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatus eesmärgid

Õpilase võimetele kohandatud õppe ja kasvatus taotletakse, et kooli lõpetaja:

- 1) tajub iseennast ja ümbritsevat keskkonda; tunnetab oma keha, märkab ja oskab märku anda oma vajadustest ja soovidest, on võimalikult iseseisev oma igapäevatoimingutes ja eneseteenindamisel, õppes ja praktilistes tegevustes;
- 2) teadvustab ennast, areneb MINA-pilt, teadvustab kaasinimesi (MINA-MEIE-TEISED), orienteerub võimetekohaselt inimeste erisustes ja suhtub heatahtlikult abivajajasse, võimalusel osutab abi kaaslasele, teadvustab kuuluvussuhteid OMA-VÕÖRAS-ÜHINE;
- 3) kasutab endale sobivat kommunikatsiooniviisi, oskab ennast võimetekohaselt ja teistele arusaadavalt väljendada, suhtub positiivselt iseendasse ja teistesse, suhtleb meelsasti;
- 4) teeb võimetekohaselt koostööd, osaleb paaris- või rühmatöös, suhtub kaaslastesse sõbralikult, hoidub vägivallast;
- 5) mõistab töö vajalikkust, valdab igapäevaste tööde osaoskusi, eristab töö- ja puhkeaega, püüab kinni pidada kokkulepitud käitumisreeglitest;
- 6) orienteerub eakohastes elulistes toimingutes; osaleb lihtsates töötegevustes; käitub olukorrale vastavalt, hoidub ohtlikust käitumisest;
- 7) tunneb tervete eluviiside põhitõdesid ja täidab neid, vajadusel meeldetuletamisel;
- 8) hoidub kahjustamast ümbritsevat keskkonda ja loodust;

9) on valmis jätkuõppeks või jätkuteenusteks.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED

2.1. Humanistlikest väärtustest lähtuv õpe ja kasvatus

Humanistlikest väärtustest lähtuvalt on igal õpilasel õigus võrdväärsele kohtlemisele ühiskonnas, sh koolis. Koolipere, partnerasutuse spetsialistid ja teised õpilase tugivõrgustiku liikmed väärtustavad sotsiaalse sidususe põhimõtet ja iga õpilase aktiivset kaasamist õpitegevustesse. Kaasav ja võrdväärne kohtlemine koolieas tähendab võimalust võimetekohaseks õppeks ja arenguks. Õpilase individuaalset haridusvajadust arvestades lähtub kool isiksuse igakülgse ja tervikliku arengu toetamise ja õppe ning kasvatus ühtsuse põhimõttest, õpingute erinevate valdkondade lõimimise ja kogemusõppe põhimõtetest.

2.1.1. Õppe ja kasvatus ühtsuse printsüüp väljendub õppekorralduses üldõpetusliku õppeviisi ehk tervikõppe (edaspidi *tervikõpe*) rakendamises. Hooldusõppes lõimitakse tegevusvaldkondi õpitervikuteks, et saavutada erinevate eluliste (terviklike) kogemuste saamise võimalusi. **Õppimise psühholoogiliseks aluseks on kogemus**, mille õpilane omandab vastastikusel praktilises toimes loomuliku (tervikliku) füüsilise, vaimse ja sotsiaalse keskkonnaga. Elulisi kogemusi omandades muutub õpilase käitumine sarnastes olukordades tõhusamaks ja asjakohasemaks. Õpilaste arengut toetava õpikeskkonna avatumaks muutmisel on olulisel kohal kodu, tugikeskus ja avalik sotsiaalne ruum: muuseumid, näitused, kauplused jm. Õpe võib toimuda ka õuealal, looduses või virtuaalses õppekeskkonnas. Hooldusõppes lõimitud tegevusvaldkondade kogemusõpet viiakse läbi õpitervikute kaupa. Toimetulekuõppes lõimitakse samal eesmärgil ja viisil õpitervikuteks õppeaineid. Üheks lõimimise keskmeks on toimetulekuõppes läbivad teemad.

2.1.2. Õppimise korraldamisel ja õppesisu kohandamisel lähtutakse iga õpilase reaalsest tegevusvõimest erinevates isiksuse arengu valdkondades ning arengupotentsiaalset toimida järjest iseseisvamalt ja järjest keerukamal tasemel. Õpe on õpilaste arengut arvestades ülesehitatud kontsentriselt I-III arengutasemeni. Õppimist mõistetakse kui õpikeskkonna ja õppetegevuse organiseerimist viisil, mis seab õpilase tema võimetele vastavate, kuid pingutust nõudvate ülesannete ette, mille lahendamisel on võimalik piisava harjutamise kaudu omandada kavandatud õpitulemused. Kõigile võrdväärne võimalus aktiivseks osalemiseks õppetegevustes ja võimetekohase kvaliteetse põhihariduse omandamiseks luuakse kooli õppekava ja IÕK alusel.

2.2. Sotsiaalne sidusus ning õpilast aktiivselt kaasav õpe ja kasvatus

2.2.1. Kooli õppekava rakendamisel tervikõppes, samuti igapäevastes koolisuhetes peetakse oluliseks õpilaste eakohast kaasatust ja samu humanistlikke seisukohti, mida esitab Põhikooli riiklik õppekava ja Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava.

2.2.2. Õpilase sotsiaalse kaasatuse ja sotsiaalsete oskuste arendamisel on oluline õpilase eneseteadlikkuse arengu ja enesekohaste oskuste toetamine. Õpisihiks seatakse õpilasel oma võimete ja isikupära tunnetamine, piirangute ja võimaluste teadvustamine, sallivuse arendamine erinevates suhetes, eripäraga kaaslaste mõistmine ja oskus neid vajaduse korral abistada; oskus hoiduda endale ja teistele ohtlikust käitumisest.

2.3. Õpilaste arengut toetav pedagoogiliste vahendite spetsiifiline süsteem

2.3.1. Õppekava rakendamisel kasutatakse õpilase toimetulekut ja õppimist toetavat eripedagoogiliste vahendite spetsiifilist süsteemi: eripedagoogilisi õpimeetodeid;

kohandatud kommunikatsioonivahendeid ja -meetodeid; õpilase individuaalsetele võimetele vastavaid õppeülesandeid, mis nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Õpe toimub valdavalt praktilise tegevuse kaudu lõimitud õpitervikutena, õppes rakendatakse võimetele kohandatud kogemusõppe põhimõtteid. Õpilase puudest tingitud takistuste vähendamiseks ja ühises tegevuses osalemisega toimetuleku toetamiseks on õppetundides kaasatud tugikeskuse tegevusjuhendajad (vajadusel/võimalusel tugiisikud). Õppe ja kasvatus terviksüsteemi on kaasatud ka rehabilitatsiooniteenused, lisaks rakendatakse tugiteenuseid ja õpilaste ning vanemate nõustamist, läbimõeldud ja sihipäraselt toimivat kool-tugikeskus-kodu infovahetust. Võimalikult ühtlustatud arusaamade kohaselt toetavad õpitu harjutamist ja kinnistumist õppetöövälisel ajal sotsiaalhoolekande asutuse (Käo Tugikeskus) tegevusjuhendajad ja lapsevanemad.

2.3.2. Õppetöö kavandamine ja läbiviimine toimub kodurühmades ning oskusrühmades või individuaalselt. Oskusrühmad on komplekteeritud arvestades õpilase erinevate arenguvaldkondade taset ja lähtudes erinevate oskuste spetsiifikast. Erilist tähelepanu pööratakse sotsiaalsete oskuste arendamisele, sest selles vajab õpilane praktilist kogemust erineva suuruse ja iseloomuga rühmadest, sh ülekoollised ühisõppe tunnid, üritused ning õppekäigud.

2.3.3. Esiplaanil on õpilaste psüühiliste protsesside arendamine, et luua alus võimetele vastavate teadmiste ja oskuste omandamiseks; võimalikult adekvaatse enesetunnetuse kujunemiseks; oma (lihtsate) õpitegevuste kavandamiseks jõukohaste vahenditega; oma ja teiste õpitegevuste, käitumise ja selle tulemuse (lihtsaks) hindamiseks; oma igapäevaelus oluliste valikute ja otsustuste tegemiseks; info leidmiseks ja mõistmiseks.

2.3.4. Sallivus teistsuguse suhtes tähendab iga õpilase erivajaduste mõistmist ning sellega arvestamist. Sallivuse, tunde- ja suhteoskuste tulemuslikuks edendamiseks rakendatakse praktiliste ülesannete täitmisel rühmatöö meetodit, kus vastutust tegevuse tulemuse eest kannab rühm ühiselt, kuid igal õpilasel on tegevuses osalemisel oma erinev roll ning võimetekohane panus. Õppe sisu ja ülesanded valitakse õpilase arengupotentsiaali arvestavalt, need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased.

2.3.5 Ühtses terviklikus õppes ja kasvatuses edeneb parimal võimalikul määral õpilase psüühika, isikuomadused, kognitiivsed oskused ja tunnetustegevus (taju, tähelepanu, mälu, mõtlemine), kommunikatsiooni oskused ja kõne, sotsiaalsed oskused, tunde- ja tahtevald, füüsilised võimed ning oskused. Tervikõppe eesmärgid konkreitseeritakse kooli õppekavas tegevusvaldkondade ja õppeainete kaupa, individuaalseid eesmäärke kajastavad IÕK-d, mille koostamisel arvestatakse ka isiklike rehabilitatsiooniplaane.

2.4. Läbivad teemad ja lõimimise põhimõtted õpitervikute kujundamisel

2.4.1. Tervikõpe toimub valdavalt õpilase eakohase ja elulise praktilise tegevuse s.o õpitervikute kaudu, milles lõimub erinevate ainete või tegevusvaldkondade sisu.

2.4.2. Hooldusõppe puhul toimub riiklikus ja kooli õppekavas kirjeldatud tegevusvaldkondade lõimimine eakohaste praktiliste ja eluliste õppeülesannete kaupa õpitervikuteks. Oluliseks aluseks on õpilase potentsiaalse psühhomotoorse arengu ulatus. Praktilise tegevuse kaudu arendatakse lapse motoorikat, eneseteenindamise oskusi, liikumiskogemusega (liikumis-, liigutus-, puudutustaju) toetatakse tunnetustegevuse arengut ja suhtlemisioskust, kujundatakse hoiakuid. Piiratud liikumisvõimega õpilase praktilised ülesanded sooritatakse vajaliku abiga, valdavalt koostegevuses.

2.4.3. Toimetulekuõppe puhul valitakse õppeülesanded samuti õpilase potentsiaalselt arenguvalda arvestades: need nõuavad pingutust, kuid abi korral on jõukohased. Kujundamist vajavad toimetulekuõppel oleva õpilase psüühika, isiksuseomadused ning järgmised valdkonnad: tunnetustegevus (tähelepanu, tajus, mälu, mõtlemine); suhtlemine; tunde- ja tahtevald; psühhomotoorika; hinnangud ja hoiakud jne. Õpetamise tulemusel kujunevad ajus kompensatsioonimehhanismid – muutub ja täiustub kahjustatud (välja arenemata) funktsionaalsüsteemide talitlus, hakkavad arenema mõned puuduvad süsteemid. Eesmärk on kujundada õpilase psühhomotoorsed ja sotsiaalsed funktsioonid võimalikult iseseisvaks toimetulekuks.

2.4.4. Toimetulekuõppes on õpitervikute lõimimisel oluliseks keskmeks ja kogu õpet siduvaks liiniks läbivad teemad (mis on valitud ja kohandatud põhikooli riikliku õppekava alusel):

- **elukestev õpe ja karjääri kujundamine** - taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes oma võimete piires aktiivselt osaleb endaga seotud tegevuste (õppimine ja töötegevused) üle otsustamisel, valikute tegemisel, tegevuste kavandamisel, läbiviimisel ja enesehindamisel; tunneb rõõmu õppimisest ja tööst;
- **keskkond ja jätkusuutlik areng** - taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, hoolivaks ja säästvaks inimeseks, kes hoiab ja kaitseb keskkonda;
- **kodanikualgatus ja ettevõtlikus** - taotletakse, et õpilane kujuneb asjalikuks ja aktiivseks inimeseks, kellel on välja kujunenud algatusvõime ning kes tunneb ennast ühiskonna liikmena kellega arvestatakse;
- **kultuuriline identiteet** - taotletakse, et õpilane austab oma kodumaad, rahvast ja kombeid, väärtustab teisi rahvaid, keeli ja kombeid, on salliv ja koostööaldis;
- **teabekeskkond ja meediakasutus** – taotletakse, et õpilane tajub ja teadvustab enda kohta käivat infot, mida on kajastatud temale jõukohases teabekeskkonnas (erinevad kommunikaatorid, meediakanali);
- **tehnoloogia ja innovatsioon** - taotletakse õpilase kujunemist nüüdisaegseid tehnoloogiaid sihipäraselt kasutavaks inimeseks, kes tuleb toime tema jaoks kohandatud tehnoloogiliste vahenditega;
- **tervis ja ohutus** – taotletakse õpilase kujunemist tervislikke eluviise järgivaks inimeseks, kes käitub turvaliselt ja püüab hoiduda ohtudest, oskab ohuolukorras võimalikult asjakohaselt käituda ja abi otsida;
- **väärtused ja kõlblus** - taotletakse õpilase kujunemist kõlbliseks inimeseks, kes väärtustab hoolivust, sallivust, peab lugu endast ja teistest, annab märku oma vajadustest ning märkab kaaslase (abi)vajadust.

2.5. Kaasav õppeviis ja iga õpilase võimalikult aktiivse osaluse tagamine õppes

2.5.1. Kooli kaasava õppeviisi juhtmõte on kõikide oma võimetelt erinevate õpilaste aktiivne osalus õpitegevustes, mille väljundiks on võimalikult iseseisev eneseteenindamine ja toimetulek igapäevaelus. Arendatakse orienteerumisoskust lähimas ümbruses, mootorikat, psühhomotoorseid, sh sensomotoorseid oskusi ning elementaarset suhtlemist, sh AAC abil, võimaluse korral ka kõnet.

2.5.2. Toimetulekuõppes on õpilaste õpitegevustesse aktiivse kaasamise sihiks eakohases elus võimalikult iseseisva toimetuleku oskuste kujundamine. Õppimine toimub võimalikult elulises keskkonnas. Korduvates situatsioonides täidetakse praktilisi ülesandeid koostevuses, matkides, eeskuju järgi, näidise järgi või lihtsa sõnalise juhendi alusel. Lõimitud tervikõppes on siin olulisel kohal õppeained: elu- ja

toimetulekuõpe ning tööõpe (kunst ja käeline tegevus). Nende ainetega lõimitult toimub mootorika arendamine rütmika ja kehalise kasvatusena kaudu.

2.5.3. Hooldus- ja toimetulekuõppes harjutatakse ja kinnistatakse õpitut eakohaste praktiliste tegevuste raames tugikeskuse tegevusjuhendajate juhendamisel väljaspool õppetundide aega, samuti kodustes tingimustes koos pereliikmetega. Õpilase võimalikult teadliku enesejuhtimise ja aktiivse osaluse kujundamiseks lähtuvad kõik osapooled (kool-tugikeskus-kodu) ühtlustatud reeglitest ja suunavad õpilast hinnanguid andma oma tegevusele ning selle tulemustele. Siinjuures rõhutatakse positiivset ja taotletakse võimalikult adekvaatset hinnangu andmist. Õpilast suunatakse leidma oma tegevuse või selle tulemuse nõrkade kohtade parandamise võimalusi.

2.6. Võimetekohase õppe ja kasvatusena tagamine õpitegevustes

2.6.1. Võimetekohase õppe tagab õpiülesannete raskusaste iga õpilase potentsiaalse arenguvalla piires ja abi võimalikult täpne reguleerimine. Võimetekohane õpe tähendab pingutamise vajadust ja toimetulekut suhteliselt vähese, kuid asjakohaselt osutatud abiga.

2.6.2. Õpioskuste kujunemist soodustab kõigi tugivõrgustiku liikmete tihe koostöö ja infovahetus. Võimetekohasuse järgimisel lähtuvad kõik osapooled (kool-tugikeskus-kodu) kokkulepitud õpitegevuste harjutamisel ja kinnistamisel abi osutamise ühtlustatud reeglitest.

2.6.3. Rutiinil on positiivne mõju harjutamisele: tegevus toimub tuttavas keskkonnas alati samalaadselt, erinevate juhendajate poolt osutatakse samalaadset abi ja antakse piisavalt aega ülesande täitmiseks.

2.6.4. Keerukamate tegevusoskuste omandamisel on oluline oskust omandada samm-sammult, nn osaoskuste kaupa, seejärel ühendatakse osaoskused, nt visualiseeritud tegevusjuhendi alusel terviktegevusteks. Õpilased suudavad vähevarieeravas situatsioonis tegevusjuhendi järgi sooritada mitmesammulisi igapäevategevusi ja lihtsa töö toiminguid.

2.7. Kooli tugisüsteem ja õpilase tugivõrgustik

2.7.1. Kool tagab koos kooli pidajaga MTÜ Inimeselt Inimesele õppe kohandamiseks vajaliku tugisüsteemi koostöös Käo Tugikeskusega.

2.7.2. Koostöö kaudu loodud tugisüsteem tagab õpilastele vastavalt igapäevase arengu vajadustele ja IÕK-le vajaliku tugispetsialistide võrgustiku. Õpetajad ja teised tugivõrgustiku spetsialistid osutavad igale õpilasele vastavalt tema vajadustele (IÕK) õpet ning arengut toetavaid tugi- või rehabilitatsiooniteenuseid ning päevahoiuteenust.

2.7.3. Tugivõrgustikus osalevad spetsialistid: õpetajad, eripedagoog, logopeed, tegevusterapeut, füsioterapeut, loovterapeut, sotsiaaltöötaja, tegevusjuhendajad/õpetaja abid.

2.8. Õppe ja kasvatusena kavandamise ja korraldamise põhimõtted

2.8.1. Koolis on nii toimetuleku kui ka hooldusõppes õpingud lõimitud tervikõppeks arvestades J. Käisi üldõpetuse põhimõtteid. Lõimimise teljeks on sotsiaalsed ja eakohased praktilised oskused. Toimetulekuõppe ainetest ja hooldusõppe tegevusvaldkondadest moodustuvad I-III arengutasemel (keerukusastmel) lõimimise kaudu õpitervikud. Õppe ja kasvatusena tegevused viiakse õpitervikute kaupa läbi praktiliste eakohaselt eluliste tegevustena. Nii arenevad õppeainete või tegevusvaldkondade oskused loomulikus terviklikus omavahelises seoses. Õppe ja kasvatusena sisu elulähedamaks ja terviklikumaks lõimimist toetavad toimetulekuõppe puhul ka läbivad teemad.

2.8.2. Tervikõppe kavandamisel lähtutakse kooli õppekavas sätestatud õppesisu ja mahu jaotusest ning luuakse nendel põhinevad õpitervikud. Iga õpiterviku läbiviimiseks on määratud õpiterviku juhid.

2.9. Võimetekohase õppe ja kasvatuse üldpädevused

2.9.1. Hooldusõppe tasemel õpivad õpilased oma võimete ulatuses (põhikooli lõpuks):

- 1) tunnetama (ära tundma) ümbritsevat keskkonda ja tuttavas olukorras harjumuspäraselt käituma;
- 2) märku andma oma vajadustest ja väljendama jõukohasel viisil oma tundeid ümbritseva suhtes eelistades positiivseid emotsioone;
- 3) rakendama lihtsaid igapäevaoskusi, sh osaoskuste ahelaid (terviktegevusi) tuttavas situatsioonis ja keskkonnas;
- 4) rakendama praktilisi oskusi koostöös täiskasvanuga, positiivselt suhtuma juhendaja või abistaja tegevusse (suunamine, füüsiline abi);
- 5) koostöösituatsioonis (tegevus koos juhendajaga) tegutsema aktiivselt ja kõiki oma oskusi rakendades, osalema toimingute sooritamisel vastavalt oma võimetele;
- 6) osalema hinnangute andmisel, oma igapäevaelu puudutavate otsustuste tegemisel ja sooritama valikuid vähevarieeruvates olukordades;

2.9.2. Toimetulekuõppes taotletavad üldpädevused:

- **kultuuri- ja väärtuspädevus** – teab Eesti kultuurile ja rahvakalendri tähtpäevadele omaseid traditsioone, mõistab, et inimesed võivad olla erinevast rahvusest, tajub ja väärtustab oma seotust temale lähedaste inimestega, mõistab eripäraga kaaslast ning oskab neid vajaduse korral abistada;
- **sotsiaalne ja kodanikupädevus** - suudab teha koostööd teiste õpilastega erinevates situatsioonides, tegutseb endale meelepärase tegevusega, järgib üldtunnustatud viisakusreegleid;
- **enesemääratluspädevus** – avaldab oma arvamust enda jaoks oluliste teemade kohta (nt. arvamustahvli abil), hindab oma tegevust (nt enesehindamise sümbolite abil);
- **õpipädevus** – rakendab oma oskusi erinevates keskkondades, on huvitatud uute oskuste omandamisest, oskab paluda vajadusel abi;
- **suhtluspädevus** – väljendab ennast jõukohaselt (nt alternatiivkommunikatsiooni vahendi või meetodi abil), näitab üles initsiatiivi suhtlemiseks, leiab suhtluspartneri, kellele sõnum edastada, suhtleb erinevate suhtluspartneritega, suhtleb erinevatel eesmärkidel (nt soovide, emotsioonide väljendamine, info hankimine, arvamuse avaldamine);
- **matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus** – kasutab lihtsaid matemaatilisi oskuseid (nt sorteerimine, hulgad, ruumitaju) igapäevaelus toimetulekuks, oskab valida ilmastikule vastavat riietust, kasutab tema jaoks kohandatud tehnoloogilist vahendit sihipäraselt (kommunikaator);
- **ettevõtlikkuspädevus** – näitab üles omaalgatust tegutsemiseks, leiab endale meelepärase tegevuse, oskab teha valikuid vähevarieeruvates tingimustes, on võimalikult paindlik muutuste suhtes;
- **digipädevus** – kasutab eesmärgipäraselt digitehnoloogilisi vahendeid, nt kommunikaator, tahvelarvuti rakendused suhtlemiseks, õppemängudeks, suudab kasutada ekraaniaega mõistlikus mahus toetudes taimerile ja kokkulepetele.

3. ÕPPE JA KASVATUSE RÕHUASETUSED NING TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

3.1. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

3.1.1. Esimesel arengutasemel orienteerub õpilane ümbritsevas ja iseendas aistingute tasandil.

Eesmärk on arendada tunnetust eri meeltega, meelte vahelise seose loomine, eeldused geštalttaju (terviktaju) kujunemiseks.

3.1.1.1. Tähelepanu. Pilkkontakti saavutamine, lühiajaline hoidmine ja suunamine. Tähelepanu hoidmiseks vajaliku kehaasendi säilitamine või võimetekohane muutmine. Tähelepanu lühiajaline hoidmine žestide ja/või sõnaga, pilgu hoidmine ja säilitamine objektide liigutamisel või paigutuse muutmisel. Tähelepanu säilitamise kestuse pikendamine – õpilase jaoks märgatavate stiimulite esitamine koos positiivse kinnitusega. Tähelepanu ümberlülitamine stiimuleid asendades.

3.1.1.2. Aistingud ja taju. Üksikute tunnuste suunatud märkamine: ere valgus, liikuv objekt, heli, müra, objekti pind (temperatuur, sile/krobeline jne).

3.1.1.3. Mälu. Mõne läheduses oleva tuttava objekti äratundmine 1–2 tunnuse alusel.

3.1.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine: manipuleerimine esemetega, võimetekohane tegutsemine tuttava abivahendiga.

3.1.1.5. Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused koostegevuses ja matkides, esemete haaramine, hoidmine ja lahtilaskmine, omandatud liigutusstereotüüpide mitmekesistamine. Objektide jälgimine, liigutuste suuna, amplituudi, rütmi ja tempo muutmine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.1.2. Elementaarsete liigutuste ja toimingute sooritamine abiga, koostegevuses, mõne liigutuse sooritamine imiteerides või iseseisvalt; sihipäraste liigutuste sooritamine füüsilise abiga. Tuttavas, korduvas situatsioonis täiskasvanu intonatsioonile, mõnele sõnale või žestile reageerimine. Õpilaste emotsionaalsete seisundite diferentseerimine kohese tagasiside abil.

3.1.3. Häälelisele aktiivsusele, häälitsemisele ergutamine, hääle tekke stimuleerimine. Sõna tajumine signaali rollis (pidev kordamine ja kõnet toetav ja/või asendav visuaalne märk: ese, pilt, viibe).

3.1.4. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga, millest sõltuvalt arendatakse võimalikult kõiki eri valdkondade tegevusi.

3.1.5. Õpilaste füüsiline areng ja vaimsed võimed on oluliselt erinevad. Seetõttu varieeritakse tegevusi, abivahendeid, abi osutamist ja oskuse omandamiseks kuluvat aega iga õpilase individuaalseid võimeid ja iseärasusi arvesse võttes.

3.1.6. Positiivsete elamuste esilekutsumine minimaalsete edusammude eest (füüsiline kontakt, naeratus, hääletoon). Positiivse emotsiooni kestuse pikendamine. Õpilastele meeldiva elu- ja õpikeskkonna loomine.

3.1.7. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma.

3.2. Toimetulekuõppe ja kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

3.2.1. Õpilaste juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, mille baasil areneb tegevusaktide äratundmine ning kaemuslik-praktiline mõtlemine. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu väline suunamine.

3.2.1.1. Tajude arendamine. Objekti tunnuste suunatud märkamine eri meeltega; esemete eristamine taustast; tajuvälja laiendamine; objekti ja graafiliste kujutiste rühmitamine 1–2 tajutava tunnuse alusel; ruumisuhete (*all, peal, ees, taga, kõrval*) ja ajasuhete (*samal ajal, enne, pärast*) tajumine.

3.2.1.2. Mälu. Varem tajutud objektide ja tegevusaktide äratundmine; toimingu sooritamine vahetult eelnevalt tajutud näidise järgi; seoste: TEGEVUS – OBJEKT – TUNNUS, KEELEÜKSUS – AAC MÄRK kujundamine. Töömälu mahu arendamine (kuni 4 üksust); mälu kujutluste aktiveerimine verbaalsete ja mitteverbaalsete signaalide abil. Objektide paigutuse taastamine varem tajutu põhjal.

3.2.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine: ülesannete täitmine tajuväljas olevaid abivahendeid kasutades, rühmitamine tajutavate tunnuste alusel, rühmade koostise muutmine.

3.2.1.4. Motoorika. Tunnetusprotsesside ja tegevuse eelduseks on motoorika areng: passiivsed liigutused, liigutuste sooritamine imiteerimise, näidise ja instruksiooni järgi, omandatud liigutusstereotüüpide rakendamine tegevuses eneseteenindamiseks. Silma ja käe liigutuste koordineerimine, objektide jälgimine, liigutuste rütmi ja tempo muutmine. Elementaarset vaimset tegevust reguleeritakse liigutuste abil.

3.2.2. Õpetuse põhitaotluseks on õppimiseks vajalike alusoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil:

- 1) erinevaid vahendeid kasutades kontakti astumine, kontaktis osalemine, kontakti kestuse pikendamine;
- 2) adekvaatne reageerimine situatsiooniga seotud lühikorraldustele;
- 3) lülitumine praktilisse tegevusse ning ümberlülitumine ühelt tegevuselt teisele;
- 4) oma välimuse ja õppevahendite korrashoid;
- 5) baaslausungite moodustamine ja/või alternatiivsete suhtlusvahendite situatiivne kasutamine.

3.2.3. Rõhuasetus on oma *mina* teadvustamisel: *mina* kui osaleja praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga.

3.2.4. Õppetöös rakendatakse valdavalt tervikõpet (üldõpetuslikku tööviisi), kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi, õpilaste tegevust verbaliseerib õpetaja.

3.2.5. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.2.6. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE-VALE, õpitemgevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang. Kujundatakse tegevuse TAHAN-motiivi.

3.2.7. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajaduste rahuldamisel toime tulema ilma lähedase täiskasvanu abita.

3.3. Hooldusõppes taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab läheduses olevaid objekte; tunneb ära temaga tegelevad tuttavad inimesed, reageerib neile positiivselt;
- 2) tunneb rõõmu tuttavatest tegevustest;
- 3) reageerib erinevatele aistingutele, on välja kujunenud eelistus/vastumeelsus mõne aistingu suhtes;
- 4) hoiab (kätte pandud) esemeid; haarab esemeid, (ühe/kahe käega), manipuleerib nendega ja laseb käest lahti;
- 5) tunneb enamasti ära üksikud tuttavad žestid;
- 6) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 7) suudab suunatult säilitada tähelepanu (rohkem kui 2 sekundit);
- 8) stereotüüpsetes situatsioonides märkab talle suunatud kontaktipüüdlust, reageerib intonatsioonile, AAC märgile ja mõnele tuttavale sõnale, otsib kontakti;
- 9) sooritab mõnda eneseteeninduseks vajalikku liigutust;

10) suudab osaleda kooli ühisüritustel (aktus, kontsert).

3.4. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) tajub ennast ja kaasinimesi ümbritsevas keskkonnas; suhtub positiivselt iseendasse ja tuttava inimese poolt algatatud kontakti;
- 2) kasutab meeldetuletamisel tuttavates situatsioonides õpitud käitumisviise ja järgib võimetekohaselt ühiselu reegleid kodus ning koolis;
- 3) orienteerub abiga lähiümbruses, tuleb suunamisel toime põhiliste eneseteeninduse toimingutega;
- 4) tegutseb ohuolukorras vastavalt täiskasvanu juhistele;
- 5) annab märku oma põhivajadustest ja tervisega seotud probleemidest;
- 6) osaleb tervislikke eluviise järgivates koostgevustes, on kehaliselt aktiivne;
- 7) viibib meelsasti looduskeskkonnas;
- 8) võtab vastu ja otsib kontakti tuttava täiskasvanu ja kaaslasega; reageerib igapäevastele lühikorraldustele sobivalt, väljendab suunamisel oma põhivajadusi ja soove õpitud keeleliste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil;
- 9) suudab igapäevaelus toime tulla ja olukordi mõista, toetudes esemetele või piltidele;
- 10) sooritab koostgevuses praktilisi matemaatilisi tegevusi igapäevaelus toime tulemiseks;
- 11) kasutab abiga tuttavaid digitehnoloogilisi vahendeid mängulises tegevuses; kasutab suunamisel arengutasemele vastavat kommunikatsiooniseadet;
- 12) osaleb suunatud mängus ja mängulises õpitegevuses; säilitab mängulises tegevuses lühiajaliselt suunatud tähelepanu; tegutseb mänguasja või õppevahendiga vastavalt selle funktsioonile.

3.5. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

3.5.1. II arengutasemel on õpilaste juhtivaks tunnetustegevuseks kohanemine ümbritsevaga geštalttaju toetudes ja oma keha seisundi tajumine.

3.5.1.1. Tähelepanu. Tähelepanu suunamine ja hoidmine žestide ja sõnaga, objektide jälgimine nende liigutamisel või paigutuse muutmisel.

3.5.1.2. Taju. Objekti ja tunnuste suunatud tajumine eri meeltega äratundmiseks (kuju, värvus, suurus, heli, temperatuur, pinnaomadused), esemetega manipuleerimine, sh koostgevuses vastavalt nende funktsioonile.

3.5.1.3. Mälu. Objekti äratundmine mingil taustal 2–3 hulgast (suunamine näidise, sõna, AAC märgiga). Sama funktsiooniga, kuid 1–2 tunnuse poolest erinevate objektide äratundmine.

3.5.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine. Objekti ja abivahendi valimine 2–3 objekti hulgast koostgevuses, mõne tuttava objekti valimine koostgevuses, eeskuju ja/või korralduse alusel. Valik erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes.

3.5.1.5. Motoorika. Liigutuste sooritamine eeskuju järgi, vajaduse korral koosliigutused, žestide ja sõnaga suunatud liigutused. Liikumine ruumis, silma- ja käeliigutuste seostamine. Kahe või enama erineva liigutuse korduv sooritamine (järjestikune, samaaegne). Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.5.2. II arengutaseme põhitaotlus on õpitud lihtsate toimingute sooritamine stereotüüpses situatsioonis, mõne abivahendi kasutamine suunatult. Mõne omandatud stereotüüpse liigutusliku toimingute sooritamine variatiivsetes tingimustes

(abivahendid, keskkond). Adekvaatne reageerimine õpetaja intonatsioonile, mõnele sõnale või AAC märgile tuttavas situatsioonis.

3.5.3. II arengutasemel on rõhuasetus õpilase kaasamisel lihtsasse koostegevusse, eneseteenindusse, jõukohaste osatoimingute/operatsioonide sooritamine abiga, mõnede osatoimingute sooritamine iseseisvalt.

3.5.4. Ühesõnalise korralduse, lihtsa situatiivse kõne mõistmine (lausung kuni 3 sõna), sõna/lausungi mõistmine tegevuses koos žesti/osutamisega. Alternatiivsete, tuttavate suhtlemisvahendite mõistmine. Aktiivsele suhtlemisele suunamine: oma vajadustest teatamine (sh soov kontakti astuda), vastamine õpetajale; objektile või tegevusele osutamine.

3.5.5. Õppetegevuse sisu ja vorm on tihedalt seotud reaalse situatsiooniga.

3.5.6 Positiivsete emotsioonide ja käitumisviiside toetamine ja negatiivsete pärssimine (soovide rahuldamise lühiajaline edasilükkamine); tähelepanu hoidmine ühisel tegevusel, tähelepanu jagamine suhtluspartneri ja objekti vahel. Eakaaslaste märkamise, aktsepteerimine ja ühises tegevuses osalemine.

3.5.7. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest märku andma, motiveerida iseseisvalt tegutsema, toetades iseseisvat tegutsemist võimalikult täpselt reguleeritud abiga.

3.6. Toimetulekuõppe ja kasvatus rõhuasetused II arengutasemel

3.6.1. Juhtivaks tunnetusprotsessiks on taju, suureneb mälu kujutluste osakaal vaimses ja praktilises tegevuses. Areneb kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega. Tunnetustegevuse arendamiseks on vajalik tähelepanu suunamine eri vahenditega (sh visuaalsed orientiirid), tähelepanu kestuse pikendamine, motoorne aktiveerimine.

3.6.1.1. Tajude arendamine. Tunnuste ja osade märkamise, võrdlemise, sama objekti või graafilise kujutise äratundmine eri asendis, taustal, eri meeltega. Oluliste/tüüpiliste ja juhuslike tunnuste eristamine. Terviku moodustamine osadest. Osatoimingute järjestuse tajumine tegevusaktis. Erisuunaliste ruumisuhete (sh vasakul/paremal) tajumine. Ajasuhete (sündmuste järjestuse) tajumine.

3.6.1.2. Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste ja toimingute äratundmine varieeruvates tingimustes. Stereotüüpsete toimingute sooritamine tuttavates situatsioonides. Kujutluste aktiveerimine verbaalse-alternatiivse teabe alusel. Töömälu mahu arendamine (kuni 5 üksust), üksuste/sümbolite järjestuse säilitamine. Kujutluste verbaliseerimine suunatult.

3.6.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult kujundiliste elementidega: abivahendite otsimine ja kasutamine, ülesande täitmine variatiivsetes tingimustes. Terviku moodustamine osadest. Õpiülesannete täitmine praktiliselt ja materialiseeritult. Variatiivne rühmitamine suunatult: varieeritakse objekte, objektide arvu, rühmitamisalust.

3.6.1.4. Motoorika. Erisuunalised liigutused. Liigutuste ahela sooritamine mälu kujutlustele toetudes kaasneva instruksiooni järgi (vajaduse korral imiteerimine). Erinevate kehaosade mootorika koordineerimine. Peenliigutuste arendamine. Liigutuste sooritamise verbaliseerimine (õpetaja – õpilane). Sobimatute liigustusstereotüüpide asendamine.

3.6.2. Põhitaotlus on kujundada baasoskuste harjumuslik sooritamine, arendamist vajab tegevusega kaasnev suhtlemine (tegevusele ärgitamine, protsessi suunamine, tulemuse sõnastamine), oma tegevuse suunatud elementaarne kommenteerimine.

3.6.3. Rõhuasetus on oma MINA teadvustamisel, õpiterviku sisu kujundamise aluseks on suhted MINA/MEIE ja MINA/ÕPILANE.

3.6.4. Kõne. Baassõnavara arendamine, situatiivse dialoogi harjutamine, etiketsuhtlemine. 2–3 lausungi tähenduse seostamine. Kohandatud lühitekstide tähenduse mõistmine (vajaduse korral kaasneb visuaalne näitlikkus). Mõnest lausungist koosneva teksti loomine (abiga).

3.6.5. Õppetöös rakendatakse valdavalt tervikõpet, kasutatakse praktilisi ja mängulisi tegevusi. Õpilane hakkab oma tegevust elementaarselt kommenteerima, kasutades suunatult verbaalseid või alternatiivseid vahendeid.

3.6.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi iseloomu ja osakaalu ning oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.6.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse kujundamine.

3.6.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte valdavalt põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Õpitegevust ja käitumisakte motiveeritakse võimalikult meeldiva õpikeskkonna loomisega. Antakse positiivne hinnang tegevuses osalemisele. Vähendatakse negatiivsete hoiakute mõju. Kujundatakse TAHAN-motiivi kõrvale positiivse hinnangu abil PEAB-motiivi. Võimaldatakse valikuid.

3.6.9. Oluline on õpetada õpilast tuttavas situatsioonis jõukohaste ülesannetega võimalikult iseseisvalt toime tulema ja abiga ka keerukamates olukordades hakkama saama (varieeruv situatsioon, vahendid). Tehakse algust lihtsate tööskuste õppimise ning harjutamisega.

3.7. Hooldusõppes taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb ära 2-3 objekti hulgast mõne tuttava objekti;
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab 2-3 eristavat tunnust;
- 3) sooritab varieeruvates situatsioonides stereotüüpseid liigutusi ja tegevusakte koostevuses ja imiteerimise teel, suudab seostada silma- ja käeliigutusi (vajaduse korral suunatult);
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit stereotüüpsetes ja vähevarieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib alternatiivsetele suhtlemisvahenditele või lihtsale situatiivsele kõnele võimetekohaselt;
- 6) annab oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) arusaadavate keeleliste ja/või alternatiivsete vahenditega märku;
- 7) suudab koostevuses valikuliselt tähelepanu suunata;
- 8) osaleb eneseteeninduses, sooritab mõningaid jõukohaseid operatsioone/ osatoiminguid iseseisvalt.

3.8. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused II arengutasemel

II arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teadvustab ennast ja kaasinimesi, märkab inimestevahelisi erinevusi; suhtub positiivselt iseendasse, oma lähedastesse ja kaaslastesse;
- 2) teab tuttavas olukorras oma õigusi ning kohustusi, oskab valida sobivat õpitud käitumisviisi ning järgib oma võimete kohaselt ühiselu reegleid kodus, koolis ja väljaspool kooli;
- 3) orienteerub tuttavas ümbruses, tuleb toime põhiliste eneseteeninduse toimingutega;
- 4) teadvustab enda abivajadust ja küsib suunamisel abi;
- 5) märkab suunamisel ohtlikku olukorda ja hoidub sellest õpitud viisil;
- 6) annab õpitud viisil märku tervisega seotud probleemidest;

- 7) mõistab suunamisel aktiivse liikumise ja tervisliku eluviisi vajalikkust;
- 8) käitub suunamisel keskkonnateadlikult ja hoiab loodust;
- 9) astub kontakti täiskasvanu ja kaaslasega; mõistab talle suunatud kohandatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid ning väljendab arusaadavalt oma põhivajadusi ja soove omandatud keeleliste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil;
- 10) kasutab õpitud pildi- ja/või täissõnameetodil lugemise oskust igapäevases elus toime tulemiseks;
- 11) kasutab suunamisel õpitud praktilisi matemaatilisi oskusi igapäevases elus toime tulemiseks;
- 12) kasutab suunamisel õppetegevusest tuttavaid tehnoloogilisi vahendeid, kasutab vajaduse korral arengutasemele vastavat kommunikatsiooniseadet;
- 13) osaleb mängu- ja õpitegevuses, säilitab õpiülesannete täitmise ajal suunatud tähelepanu;
- 14) tegutseb õppevahendi või tuttava tööriistaga vastavalt selle funktsioonile.

3.9. Hooldusõppe ja kasvatuse rõhuasetused III arengutasemel

3.9.1. III arengutasemel hakkab õpilastel vähesel määral kujunema analüütiline tajus, põimudes mälukujutlustega.

3.9.1.1. Tähelepanu. Võimalikult iseseisev tähelepanu suunamine ja säilitamine oma praktilises tegevuses. Tähelepanu ümberlülitamine ühelt stiimulilt teisele.

3.9.1.2. Taju. Objekti ja toimingute geštalt- ja analüütiline tajus (objektid eri asendis, eri taustal, tegevus eri asendis ja kohta muutes); nägemistaju välja laiendamine.

3.9.1.3. Mälu. Tuttavate objektide ja samade toimingute äratundmine igapäevastes varieeruvates tingimustes: paigutus ruumis, erinev taust, mõneti erisuguste tunnustega/erisuguste funktsioonidega objektid. Harjumustele toetuvate toimingute sooritamise koosteguvuses või iseseisvalt (protseduurimälu).

3.9.1.4. Mõtlemine. Elementaarne kaemuslik-praktiline mõtlemine lõimunult mälukujutlustega. Objekti ja abivahendi valik 2-3 objekti hulgast eeskujuga ja korralduse (sh žesti) ja mälu abil. Valik oluliselt erinevate ja vähe erinevate tunnustega objektide hulgast. Tegevusvahendi kasutamine varieeruvates tingimustes.

3.9.1.5. Motoorika. Liigutuste elementaare koordineerimine, liikumine ruumis, stereotüüpsete liigutusahelate sooritamise, liigutusrütmi muutmine, käe ja sõrmede liigutuste täpsuse harjutamine. Elementaarse tunnetustegevuse aktiveerimine liigutuste abil.

3.9.2. III arengutaseme põhitaotlus on omandatud praktilise toiminguga ahela sooritamise variatiivsetes tingimustes (sama abivahend erinevas funktsioonis, erisugused vahendid samas funktsioonis, keskkond).

3.9.3. III arengutasemel on rõhuasetus II arengutasemel omandatud oskuste täiustamisel ja uute, võimetekohaste oskuste/oskuste õpetamisel, õpilase kaasamisel eneseteenindusse: harjumuspäraste osatoimingute/operatsioonide seostamine toimingute ahelaks, osatoimingute iseseisva sooritamise osakaalu suurendamine, mõne omandatud toiminguga iseseisev sooritamise.

3.9.4. Suhtlemine, sh situatiivsete repliikide (verbaalsed, alternatiivsed) mõistmine ja neile vastamine. Oma tegevuse ja vajaduste elementaarne sõnastamine/alternatiivsete vahenditega väljendamine. Korralduste mõistmine ja täitmine oma kogemuste piires.

3.9.5. Emotsioonide juhtimise algoskused, sh negatiivsete emotsioonide asjakohase maandamise võimalused, positiivse hinnangu andmine oodatud käitumisele ja osatoimingute ahela oodatud tulemusele. Õpilase positiivne toetamine variatiivsetes

situatsioonides, õpilasele mõistetavate piirangute rakendamine: intonatsioon, EI-hinnang, kontakti vähendamine.

3.9.6. Oluline on õpetada õpilasi oma põhivajadustest mõistetavalt (verbaalsete või alternatiivsete vahenditega) märku andma.

3.10. Toimetulekuõppe ja kasvatuses rõhuasetused III arengutasemel

3.10.1. Tunnetustegevuses kasvab märgatavalt mälu roll ja kujuneb kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ette kujutada tegevust tuttavas situatsioonis. Tähelepanu hoidmist soodustab harjumustele toetuv tegevus.

3.10.1.1. Tajude arendamine. Aja ja ruumi analüütiline tajumine samal ajal eri meeltega, tuttavate objektide ja sündmuste mitmetele tunnustele ja mälule toetuv (simultaanne) tajumine, kogemustele toetuv stseenide ja lihtsate stsenaariumite analüütiline tajumine (jälgitav sündmus, pilt, pildiseeria, tekst).

3.10.1.2. Mälu. Tuttavate objektide graafiliste kujutiste valikuline äratundmine ja meenutamine ülesandest lähtuvalt. Kogemuste ja esitatud teabe eristamine. Mälukujutluste konkretiseerimine ja uute seoste loomine täiendava teabe abil. Stereotüüpsete tegevusaktide variatiivsuse kujundamine, juhuslike/stereotüüpsete assotsiatsioonide pidurdamine. Lühikese ja arusaadava instruksiooni säilitamine mälus ja selle arvestamine toimingut sooritades. Kujutluste verbaliseerimine, visualiseerimine.

3.10.1.3. Mõtlemine. Kaemuslik-praktilisele mõtlemisele lisandub osaliselt kaemuslik-kujundiline mõtlemine, mis võimaldab ülesannete täitmist kujutlustele toetudes. Vajalike abivahendite valimine või valmistamine. Õppeülesannete täitmine toetudes isiklikele kogemustele ja eri meeltega tajutavatele vahenditele (sh kõnele). Rühmitamine 2-3 üldistustasandil, allrühmade moodustamine. Põhjus-tagajärg-seoste teadvustamine praktilises tegevuses.

3.10.1.4. Motoorika. Praktiliseks tööks vajalike liigutuste omandamine (spetsiifika sõltuvalt tegevusest). Liigutusstereotüüpide kujundamine sõltuvalt tegevusest, varieerimine sõltuvalt tingimustest. Liigutuste teadlik järjestamine, lähtudes osatoimingute ahelast.

3.10.2. Põhitaotlus on võimalikult iseseisev toimetulek igapäevases elus ja õpitud tegevustes.

3.10.3. Õpiteraviku sisu kujundamise aluseks on MINA/MEIE suhted kodukoha ja tegevusega.

3.10.4. Baas- ja vähelaiendatud lausungi mõistmine ja kasutamine suhtlemisel. Suuliste ja kirjalike kohandatud lühitekstide mõistmine. Oma tegevuse ja tajutud sündmuse sõnastamine lühitekstina, täiendava teabe lisamine küsimustele vastates. Täiendava teabe vajadusest ja puudulikkusest mõistmisest teatamine. Õpitud suhtlemisstrateegiade rakendamine. Situatsioonile vastav rollisuhetlemine. Väljendite mõningane varieerimine, ütluse pragmaatilise tähenduse tuletamine situatsioonis.

3.10.5. Õppetöös rakendatakse jätkuvalt tervikõpet (üldõpetuslikku tööviisi), kasutatakse valdavalt praktilisi tegevusi, õpilast suunatakse oma tegevust kommenteerima verbaalselt ja/või alternatiivsete vahenditega.

3.10.6. Õpilaste võimed on erinevad. Seetõttu varieeritakse õppeülesandeid, materjali keerukust, abi osakaalu ja oskuse omandamiseks kuluvat aega vastavalt õpilaste individuaalsetele iseärasustele.

3.10.7. Elementaarse lugemis-, kirjutamis-, arvutamise- ja mõõtmisoskuse kujundamine ja oskuste kasutamine tegevuses.

3.10.8. Väärtuskasvatuse seisukohalt hinnatakse tegevusakte põhimõttel ÕIGE – VALE, MEELDIB – EI MEELDI. Motiivi ja eesmärgi seose teadvustamine: TAHAN – TEEN; PEAB/ON VAJA – TEEN; TAHAN – EI TOHI – EI TEE. PEAB-motiivi

kõrvale VAJA-motiivi kujundamine positiivse hinnangu abil lähtuvalt eesmärgist või tulemuse teadvustamisest.

3.10.9. Oluline on õpilase võimalikult iseseisev toimetulek. Kujundatakse lihtsa töö oskusi:

- 1) omandatud toimingute rakendamine ahelana, osaliselt muutuvates tingimustes;
- 2) toimingute suunatud planeerimine, teabe otsimine sõltuvalt ülesandest (pilt, plaan, lühitekst);
- 3) töövahendite ja materjali sobivuse hindamine;
- 4) kujutluse loomine tulemustest – osatoimingute ning vahendite valik ja järjestamine;
- 5) suunatud enesekontroll: osatoimingute/operatsioonide järjestus ja tulemused, toimingute tulemus (võrdlemine näidisega).

3.11. Hooldusõppes taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) märkab ja tunneb oma kogemustele toetudes ära objekti selle funktsiooni järgi (sh varieeruvates tingimustes);
- 2) tajub objekte eri meeltega, märkab eristavaid tunnuseid;
- 3) koordineerib (vajaduse korral abiga) sõltuvalt tegevusest oma liigutusi ja liikumist ruumis;
- 4) kasutab tuttavat tegevusvahendit varieeruvates tingimustes;
- 5) reageerib adekvaatselt lähtuvalt situatsioonist tuttavatele suhtlusvahenditele (sh varieeruvates olukordades);
- 6) mõistab situatiivseid repliike ja vastab neile oma kogemuste ja suhtlemisvahendite valdamise (sh kõne arengu) taseme piires;
- 7) teatab arusaadavalt oma vajadustest (sh soovist kontakti astuda) keelelisi ja/või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 8) säilitab tähelepanu harjumuspärasest tegevuses (mõnest osatoimingust koosnevahel);
- 9) reageerib ja vastab adekvaatselt igapäevaselt korduvatele korraldustele;
- 10) sooritab eneseteeninduseks vajalikke toiminguid omandatud oskuste piires iseseisvalt.

3.12. Toimetulekuõppes taotletavad pädevused III arengutasemel

III arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) teadvustab ennast ja kaasinimesi, on teadlik nende erisuste ja eri kultuuride võimalikkusest;
- 2) suhtub positiivselt iseendasse, oma lähedastesse, kaaslastesse ja kodumaasse;
- 3) teab oma õigusi ja kohustusi, oskab valida sobivat õpitud käitumisviisi ning järgib õpitud ühiselu reegleid erinevates kohtades ja olukordades;
- 4) orienteerub keskkonnas ja igapäevastes toimingutes, küsib vajaduse korral abi ja abistab teisi;
- 5) hoidub teadaolevatest ohtudest ja käitub õigesti ohuolukordades;
- 6) märkab terviseprobleeme ja otsib abi;
- 7) mõistab liikumise mõju tervisele, järgib võimetekohaselt tervislikke eluviise;
- 8) käitub keskkonnateadlikult ja hoiab loodust;
- 9) mõistab talle suunatud kõnet ja/või alternatiivseid väljendusvahendeid ning väljendab arusaadavalt oma soove ja seisukohti omandatud keeleliste ja/või alternatiivsete väljendusvahendite abil;
- 10) kasutab õpitud lugemis- ja kirjutamisoskusi igapäevaelus toime tulemiseks;
- 11) kasutab õpitud praktilisi matemaatilisi oskusi igapäevaelus toime tulemiseks;

- 12) suudab oma võimete kohaselt infotehnoloogilises keskkonnas toime tulla, kasutab infotehnoloogiavahendeid eesmärgipäraselt ja võimalikult ohutult;
- 13) kasutab vajaduse korral arengutasemele vastavat kommunikatsiooniseadet;
- 14) mõistab töö vajalikkust, suudab tööaja jooksul töödistsipliinile alluda, teeb jõukohast tööd, on valmis jätkuõppeks.

4. ÕPPEKORRALDUS

4.1. Kooli õppekorralduse alused

Õppe- ja kasvatuskorraldus koolis lähtub Põhikooli- ja gümnaasiumi seadusest, Põhikooli lihtsustatud riiklikust õppekavast (11.03.2023). Kooli õppekavas on toimetulekuõppe õppekorraldus määratletud nimetatud riikliku õppekava Lisa 2 Toimetulekuõppe alusel ja hooldusõppe õppekorraldus määratletud nimetatud õppekava Lisa 3 Hooldusõppe alusel. Arvestatud on kooli Õppekorralduseeskirjas sätestatud, kooli nõukogu, õppenõukogu ja lapsevanemate ettepanekuid.

4.2. IÕK järgi õppija klassist järgmisesse klassi üleviimine

Toimetuleku- ja hooldusõppel olevatele õpilastele koostatakse individuaalne õppekava (vt üldsätted 4. IÕK ülesehitus ja rakendamine). Õpilane liigub igal õppeaastal järgmisesse klassi, kuid õppesisu ja taotletavad pädevused valitakse vastavalt õpilase individuaalsele arengutasemele.

4.3 Õppe ja kasvatusüsteem kooli õppekava rakendamisel

4.3.1. Õppetegevuse korraldamiseks iga õppija arengu toetamisel vastavalt PGS § 37 (2) nõuetele on terviklik tugisüsteem tagatud kooli ja tugikeskuse koostöös. Õppetöö toimub üldjuhul kodurühmades või oskusrühmades, milles õpet viib läbi õpetaja ja tegevuses osalevad tugikeskuse tegevusjuhendajad. Vajadusel toimub õpe individuaalse tööna õpetaja, rehabilitatsioonispetsialisti või tugispetsialisti juhendamisel.

4.3.2. Õppe ja kasvatus ajakasutus on määratletud, arvestades Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud nõudeid õppeaasta pikkusele, hooldusõppes osaleva õpilase nädalakoormuse normidele ning toimetulekuõppes osaleja tunnijaotusplaanile. Kooli õppekava rakendamiseks koostab kool päevakava, mis kajastab õppetegevuste ning kooli õppekava toetavate õppekavaväliste tegevuste järjestust ja kestvust. Õppekavavälised tegevused võivad olla õpet toetavad tugikeskuse tegevused ning rehabilitatsiooniteenused.

4.3.3. Õpe ja kasvatus kavandatakse ja viiakse läbi kooli päevakava alusel. Õppe- ja kasvatuskorralduse põhivorm on õppetund. Õppetunnid toimuvad koolis või väljaspool kooli, sh õppekäiguna või õuesõppena. Õpet ainetunnina ei korraldata, vaid keskendutakse kooli õppekava sisu lõimimisele praktilisteks õpitervikuteks, järgides õppekava sisu ja mahu proportsioone. Tunnijaotusplaani alusel arvestatakse õppesisu (ainete ja tegevusvaldkondade) mahulisi proportsioone ja õppetegevuse nädalakoormust.

4.3.4. Õppe ja kasvatusetegevused võivad toimuda rühma- või individuaaltundidena, milles õpilased osalevad igauks vastavalt oma IÕK-le. Rühmatunnid viiakse läbi vastavalt õpiterviku sisule kas kodurühmades või oskusrühmades vastavalt kooli päevakavale.

4.3.5. Ülekooliliste õppetegevuste kavandamine: üldtööplaani koostamise käigus kavandatakse õppeaasta ulatuses ette ulatuslikumad ülekoolilised õpilasüritused.

4.3.6. Iga õpilase haridusvajadusele kohandatud õppe ja kasvatuse sisu, erisus õppesisus ja väljundites, tugimeetmete maht kajastatakse kooli õppekava alusel koostöös kooli, tugikeskuse ja õpilase ning lapsevanemaga IÕK-s. Iga õpilase osalus õppe ja kasvatustegevustes toimub kooskõlas kooli päevakavaga ja IÕK-s määratletud erisustega õpilase individuaalse päevakava alusel.

4.3.7. Liikluskasvatusega seotud tegevused toimuvad õpitervikute raames (ohutu liiklemise harjumuse kujundamine ja liikluskeskkonna tajumine õppekäikudel).

4.4. Õpetaja töökava koostamise põhimõtted

4.4.1. Kooli õppekava, kooli üldtööplaani ja õpilaste IÕK-de alusel koostab õpetaja töökava Eliisi infosüsteemis. Töökavas planeeritakse kooli õppekava ja õppes osalevate õpilaste IÕK-de rakendus õpitervikutes. Kavandatakse õppe ja kasvatustegevuste sisu, (sh kodurühmade või oskusrühmade ühisprojektid, õppekäigud, osalus ülekoollistes õppetegevustes), ajakava, õppe läbiviimise keskkond juhul kui see toimub väljaspool tavakeskkonda. Õpetaja töökava Eliisi infosüsteemis on kättesaadav kõikidele tugivõrgustikus osalevatele spetsialistidele, sellega luuakse tervikõppes oluline alus koordineeritud koostööks.

4.4.2. Eliisi infosüsteemis oleva teabe alusel kogutud infot õpilase arengu kohta analüüsitakse tugivõrgustiku nõupidamistel, kus osalevad kodurühmade ja oskusrühmade õpetajad ning tugispetsialistid mitte harvem kui kaks korda õppeaastas. Koondinfo alusel teeb klassijuhataja sissekanded iga õpilase IÕK-sse (IÕK märkuste /hinnangute lahtrisse). Vähemalt kaks korda õppeaastas teeb klassijuhataja sissekanded õpilase arengu jälgimise kaardile.

4.5. Hooldusõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm

4.5.1 Hooldusõppe sisu on kooli õppekavas esitatud tegevusvaldkondade kaupa (alus: Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (jõust.11.03.2023) Lisa 3 Hooldusõppe). Õppekava rakendamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja riiklikus ning kooli õppekavas sätestatud tegevusvaldkondade kolmest keerukusastmest s.o I-III arengutasemest. Õppe- ja kasvatustegevus planeeritakse tegevusvaldkondi õppenädala koormusnormi piires õpitervikuteks lõimides. Olenevalt õppija võimekusest võib kogu õpe toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele, teiselt kolmandale või õppija erilisest arenguvajadusest tingituna ainult ühe või kahe arengutaseme piires.

4.5.2. Hooldusõppe tegevusvaldkonnad riikliku õppekava alusel määratletuna on:

- mootorika;
- sotsiaalsed oskused;
- kommunikatsioon;
- kognitiivsed oskused;
- igapäevaoskused.

Hooldusõppe nädalakoormusnorm on kõigil kolmel arengutasemel (I klassist alates kuni kooli lõpuni) maksimaalselt 20 õppetundi nädalas, kui õpilase IÕK-s pole määratud teisiti. Igale hooldusõppes osalevale õpilasele koostatakse IÕK.

4.5.3. Õppe ja kasvatuse läbiviimine toimub kõikidel arengutasemetel (I-III) tegevusvaldkondade sisu alusel lõimitud õpitervikute kaupa. Koolis on kavandatud lõimitud tervikõppeks I-III arengutasemel järgmised õpitervikud:

- **emakeel ja suhtlemine**
(praktilised igapäevaeluga seotud suhtlemistegevused seoses verbaalse ja alternatiivkommunikatsiooniga, kognitiivsete oskustega ning vastastikmõjuoskustega);
- **tunnetus ja taj**

(praktilised tegevused seoses psühhomotoorsete oskustega, kognitiivsete oskustega ja kommunikatsioonioskustega);

- **sotsiaalne suhe ja rühmatöö**

(praktilised igapäevategevused rühmatöös, emotsionaalsed oskused, sotsiaalsed oskused, kommunikatsioonioskused ning vastastikmõjuoskused);

- **käeline tegevus ja peenmootorika**

(praktilised käelised tegevused seoses peenmootorikaga, sensomootorikaga, kognitiivsete oskustega ja kommunikatsioonioskustega);

- **muusika ja liikumine**

(rütmika ja praktiline osalus muusikategevustes, elulised tegevused seoses muusikaga, sotsiaalsed oskused, kognitiivsed oskused, psühhomotoorsed oskused, emotsionaalsed oskused, kommunikatsioonioskused);

- **üldmootorika**

(liikumine, võimlemine, liikumismängud, psühhomotoorsed oskused, senomotoorsed oskused, kognitiivsed oskused ning kommunikatsioonioskused);

- **igapäevaoskused**

(praktilised igapäeva toimingud sh eneseteenindusoskused, kommunikatsioonioskused, kognitiivsed oskused ning psühhomotoorsed oskused);

- **suhtlusring (hommikuring ja lõpuring)**

(sotsiaalsed oskused, emotsionaalsed oskused ja vastastikmõju oskused, kognitiivsed oskused oma tegevuse kavandamisel ja hindamisel, suhtlemine nii verbaalselt kui ka alternatiivkommunikatsiooni abil).

4.5.4. Hooldusõppe õpilasel on nominaalne õppeaeg 9-11 õppeaastat või kuni jooksva õppeaasta õpetegevuse lõpuni, mil ta saab täisealiseks. 10. ja 11. (s.o 1. ja 2. pikendatud õppeaasta) õppeaastal koostatakse samuti õpilasele individuaalne õppekava kuni 20 nädalatunni ulatuses. Kooli põhjendatud otsus 10. ja 11. õppeaastast keeldumise kohta vormistatakse kirjalikult ja edastatakse õpilase vanemale 9. klassi esimesel poolaastal. 10. ja 11. õppeaasta õppe sisu määratletakse jätkuvalt õpilase IÕK-s.

4.5.5. Põhikooli lõpetajate vanemate nõustamine

Koostöös tugikeskusega toimub üheksanda klassi esimesel poolaastal ning vajadusel kümnenda ja üheteistkümnenda õppeaasta esimesel poolaastal õpilase vanema nõustamine info saamiseks põhikoolijärgselt täisealistele pakutavate teenuste osas.

4.6. Toimetulekuõppe korralduse erisused ja õppenädala koormusnorm

4.6.1. Toimetulekuõppe sisu ja õppenädala koormusnorm on kooli õppekavas esitatud Põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava (jõust. 11.03.2023) Lisa 2 Toimetulekuõppe alusel. Õppekava rakendamisel lähtutakse iga õpilase arengutasemest ja riiklikus ning kooli õppekavas sätestatud õppeainete käsitluse kolmest keerukusastmest s.o I-III arengutasemest. Õppe- ja kasvatustegevus planeeritakse õppenädala koormusnormi piires lõimides õppeained tervikõppe põhimõttel õpitervikuteks (vt punkt 4.5.3). Olenevalt õppija võimekusest võib kogu õpe toimuda üleminekuga ühelt arengutasemelt teisele, teiselt kolmandale või õppija erilisest arenguvajadusest tingituna ainult ühe või kahe arengutaseme piires.

4.6.2. Toimetulekuõppes on 1. klassis nädalakoormus 20 tundi, 2. klassis 23 tundi, 3.-4. klassis 25 tundi, 5. klassis 28 tundi, 6.-7. klassis 30 ja 8.-9. klassis ning 1. ja 2. pikendatud õppeaastal (PA) 32 tundi.

4.6.3. Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan

Õppeained	Klassis õppetunde nädalas										1. PA	2. PA
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.			
1. Elu- ja toimetulekuõpe	4	5	5	5	7	7	7	7	7	6	6	
2. Eesti keel	4	5	6	6	6	6	6	6	6	6	6	
3. Matemaatika	2	3	4	4	5	5	5	5	5	2	2	
4. Kunst ja käeline tegevus	5	5	5	5	5	2	2	2	2			
5. Muusikaõpetus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
6. Tööõpe						5	5	5	5	8	8	
7. Kehaline kasvatus	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	
8. Rütmika	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
9. Valikõppeained								2	2	6	6	
Käeline loovtegevus												
Kangastelgedel kudumine												
Lihtsa toidu valmistamine												
Lubatud koormus kokku	20	23	25	25	28	30	30	32	32	32	32	

*Toimetulekuõppe vähendatud mahu tunnijaotusplaani tundide miinimumarv

Õppeaine/Klass	1.-5. klass	6.-7. klass	8.-9. klass ja 1. ning 2. PA
Elu- ja toimetulekuõpe	5	5	4
Eesti keel	5	4	3
Matemaatika	3	2	2
Kunst ja käeline tegevus	3	2	2
Muusikaõpetus	1	1	1
Kehaline kasvatus	2	2	2
Rütmika	1	1	1
Tööõpetus	-	3	3
Valikõppeained	-	-	2
Nädalakoormus	20	20	20

4.6.4. Toimetulekuõppe tunnijaotusplaan rakendatakse tervikõppe printsiibil. Üksikud õppeained on tunnijaotusplaanis määratletud üldmahus omavahel lõimitud ja õppetöö viiakse läbi valdavalt praktiliste tegevuste kaudu õpitervikute kaupa. Saadud kogemuste alusel tehakse kokkuvõtteid, järeldusi, lihtsaid üldistusi (kogemusõppe põhimõtted).

Õppes osalemisena arvestatakse ka õpilase osalemist õppeainete käsitlemisega sama arengusuunaga ja õpilase võimetele kohandatud osalemist kooli tugiteenustel või rehabilitatsiooniteenustel.

4.6.5. Vastavalt õpilase arenguvajadustele, tegevusvõimele võib (kooli nõukogu nõusolekul) toimetulekuõppes IÕK alusel kohaldada ka punktis 4.6.3. esitatud tunnijaotusplaani erinevat tunnijaotusplaani (tähistatud tärniga). Erineva tunnijaotusplaani kohaldamisel võib IÕK-s õppeaineid liita ja ümber kujundada.

4.6.6. Valikainete loend ja valimise põhimõtted toimetulekuõppes: valikained on käeline loovtegevus, kangastelgedel kudumine ja lihtsa toidu valmistamine. Valikainete sisu toimetulekuõppe 8.-9. klassis on suunatud õpilase igapäevaelus vajalike praktiliste oskuste arendamisele. Valik määratletakse IÕK-s. 10. ja 11.

õppeaastal võib valikainete üldmahu piires valida õpilase IÕK alusel samuti kolmest võimalusest 2 erinevat ainet, mille õppes osalemise maht nädalas kokku on 6 õppetundi. Vähendatud tunnijaotusplaani korral on valikainete õppemaht 8.- 9. klassini ning 1. ja 2. pikendatud õppeaastal 2 õppetundi nädalas.

4.6.7. Toimetulekuõppe õpilasel on nominaalne õppeaeg 9-11 õppeaastat või kuni jooksva õppeaasta õpetegevuse lõpuni, mil ta saab täisealiseks. 10. ja 11. õppeaastal koostatakse õpilasele kohustuslike ja valikainete kohta individuaalne õppekava kuni 32 nädalatunni ulatuses (vähendatud mahu puhul 20 nädalatunni ulatuses). Kooli õppenõukogu põhjendatud otsus 10. ja 11. õppeaastast keeldumise kohta vormistatakse kirjalikult ja edastatakse õpilase vanemale 9. klassi esimesel poolaastal. 10. ja 11. õppeaastate õppe sisu ja maht määratletakse samuti õpilase IÕK-s. Õppe sisu koosneb kohustuslikest õpingutest ja valikõpingutest. Kohustuslikud õpingud on seotud põhikooli haridusele seatud eesmärkide ja pädevuste omandamisega. Vabaks valikuks olevate õppeainete üldeesmärk on: õpilase ettevalmistus täiskasvanueluks, orienteerumine tööelus ja valmisolek osaleda oma karjäärijuhtimises, tööelus või pidevõppes.

4.6.8. Karjäärinõustamine on seotud tööõppe ja valikainete käsitlemisega kogemusõppe põhimõtete järgi. Praktiliste tööülesannete täitmisel saadud isiklik kogemus annab õpilasele võimaluse asjakohase arusaamise tekkeks oma võimetest ja huvidest ning valmiduse valikuteks reaalsete võimaluste piires. Tööalgotunde omandamine valikainete ja tööõppe kaudu moodustab 1. ja 2. pikendatud õppeaastal olulise osa töö ja täiskasvanueluks valmistumisel. Koostöös tugikeskusega toimub üheksanda klassi esimesel poolaastal ning vajadusel kümnenda ja üheteistkümnenda õppeaasta esimesel poolaastal õpilase vanema nõustamine info saamiseks põhikoolijärgselt täisealistele pakutavate teenuste osas.

4.7. Lisaõpe põhikooli lõpetanule

4.7.1. Kooli pidaja otsusel võib kool pakkuda põhikooli lõpetanule ühe lisaõppe aasta, mille üldeesmärk on karjäärinõustamise ja –õppe kaudu toetada üleminekut täiskasvanu ning tööellu või kutseõppesse.

4.7.2. Lisaõppesse võetakse õpilasi, kes on saanud põhikooli lõputunnistuse samal aastal ning kes ei ole veel valmis õpinguid jätkama või tööellu suunduma.

4.7.3. Lisaõppe kestus on üks õppeaasta. Lisaõppes osalejale võimaldatakse juhendatud õpet 1050 õppetunni ulatuses. Juhendatud õpe koosneb üldhariduslikust õppesistemi ning sotsiaalsete ja enesekohaste oskuste arendamisest. Täiskasvanu eluks ettevalmistava õppe kavandamisel ja läbiviimisel tehakse võimalusel koostööd noore võimetele vastava sotsiaalhoolekande asutusega (nt Käo Tugikeskuse täiskasvanute keskus jt). Lisaõppe üldhariduslik osa koolis jaguneb järgmiselt: 20 tundi nädalas on kontaktunde õpetaja juhendamisel ja 10 tunni ulatuses toimuvad õppimist toetavad praktilised individuaal- ja rühmategevused tugisüsteemis tegevusjuhendajate ja rehabilitatsioonispetsialistide juhendamisel.

4.8. Õppematerjali kohandamine

4.8.1. Õppematerjalid valitakse ja koostatakse iga õppija võimetest ning vajadustest lähtuvalt ning õppekava sisu ning nõudeid arvestades. Oluliseks tuleb pidada erinevate meeltega tajutava õppematerjali konkretiseerimise ja diferentseerimise võimalusi, mis loob baasi võimetele vastavate kognitiivsete oskuste arendamiseks. Kasutatakse õppijale kohandatud pildikeeles tekste; võimaluse korral ka verbaalseid lihtsa keele suuliseid ja kirjalikke juhendeid ning tekste, graafilist materjali.

4.8.2. Õppeülesannete raskusastet reguleeritakse õppija vajadustele vastavaks. Arvestatakse võimalusi õpitoimingu variatiivseks sooritamiseks: praktiliselt,

materialiseeritult, visuaalselt, verbaalselt või kombineeritult. Kasutatakse struktureerimise võtteid tegevusahelate (tegevuste jaotamisel osategevusteks, töökavad, tegevusjuhendid jmt) ja ajakavade (päevakavad, nädalaplaanid) koostamisel; õppeülesannete sisu esitamisel; õpikeskkonna kohandamisel.

5. HINDAMINE

5.1. Hindamise üldpõhimõtted

5.1.1. Õppimise potentsiaalne edukus sõltub õpilase individuaalsest võimekusest, reaalne edukus aga tema individuaalseid iseärasusi arvestavast ja õpet toetavast keskkonnast. Õpilane vajab oma võimetekohase pingutuse eest talle mõistetavat, õiglast ja positiivset hinnangut.

5.1.2. Hindamisel kohaldatakse põhikooli riiklikus õppekavas ja põhikooli lihtsustatud riiklikus õppekavas hindamise kohta sätestatud.

5.1.3. Hindamisel saab iga õpilane tagasisidena sõnalise hinnangu oma õpitulemusele lähtuvalt IÕK-s määratletud eesmärkidest.

Hindamise põhieesmärgid:

- 1) motiveerida õpilasi õppetöös osalema ja asjakohaselt hindama oma sooritust ning selle tulemust;
- 2) toetada õpilase võimalikult adekvaatse enesehinnangu kujunemist;
- 3) anda informatsiooni õpetajale õppe kohandamiseks vastavalt iga õpilase individuaalsele haridusvajadusele;
- 4) anda õpilasele ja tugivõrgustiku liikmetele (sh õpetajatele, lapsevanemale, tugiteenuste spetsialistidele, terapeutidele, kooli juhtkonnale) teavet õpilase arengudünaamikast.

5.2. Kujundav ja kokkuvõtlik hindamine

5.2.1. Kujundav hindamine toimub õpitoimingu või õpiülesande sooritamisele vahetult järgneva hinnangu andmisena õpilase enda ja seejärel õpetaja poolt. Vastutus lõpliku hinnangu asjakohasuse eest on õpetajal. Õpilase osalus hindamisel teenib enesehinnangu ja oma tegevuse juhtimise oskuse kujunemise eesmärki. Õpetaja (täpsustatud) hinnang motiveerib õppima ja toetab individuaalse õpistiili kujunemist. Selline hindamine toetab ka õpetajaid õppetöö kohandamisel.

5.2.2. Kokkuvõtlik hindamine on õppekavas ja õpilase IÕK-s planeeritud pädevustele ja õpiväljunditele (eesmärkidele ja tegevustele) antud sõnaline hinnang. Kokkuvõtlikud hinnangud, mis annavad informatsiooni tugivõrgustiku liikmetele (ja võimalusel õpilastele), tehakse klassijuhtaja poolt kaks korda õppeaastas.

5.3. Sõnaliste hinnangutega hindamise süsteem

5.3.1. Õpilaste õpiväljundeid hinnatakse hinnangutega: „tuleb toime“, „tuleb toime abiga“ ja „ei tule toime“.

- 1) Hinnangut „tuleb toime“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb hästi toime“, „tuleb rahuldavalt toime“.
- 2) Hinnangut „tuleb toime abiga“ võib täpsustada hinnangutega „tuleb toime sõnalise abiga“, „tuleb toime näidise või eeskuju järgi“, „tuleb toime koostegevuses“, „tuleb toime füüsilise abiga“.
- 3) Hinnang „ei tule toime“ viitab vajadusele muuta individuaalset õppekava ning seda ei kasutata kokkuvõtval hindamisel.

5.4. Õppija arengu iseloomustamine

Kujundava hindamise alusel kogub klassijuhataja informatsiooni õpilaste igakülgse arengu iseloomustamiseks ja arenguvajaduste kaardistamiseks. Teavet õpilase õpitegevuse kohta saavad klassijuhataja, õpetajad ja teised tugivõrgustiku liikmed Eliisi infosüsteemist. Pedagoogilise vaatluse üldistatud teabe kogumiseks (kogu õppeaja vältel) peetakse koolis õpilase arengu jälgimise kaarti. Sama informatsioon toetab õppeprotsessi optimeerimist ja IÕK tulemuslikkuse hindamist, vajadusel nende korrigeerimist.

Käo Põhikooli õppekava III jagu

HOOLDUSÕPPE TEGEVUSVALDKONNAD JA TAOTLETAVAD PÄDEVUSED

6. TEGEVUSVALDKONNAD

6.1. Tegevusvaldkonnad I arengutasemel

6.1.1. MOTOORIKA

Õpilase seisundi kirjeldus: iseseisvalt ei muuda kehaasendit, ei liiguta käsi/jalgu, on ratastoolis, kärus või voodis istuvas või lamavas asendis.

Füüsiline kontakt ja kehatunnetus. Füüsilise kontaktiga harjumine. Füüsilisele kontaktile positiivselt reageerimine. Positiivne reageerimine kehaasendi muutmisele. Reageerimine ebamugavale asendile. Positiivne reageerimine veeprotseduuridele, vibroakustilisele voodile, resonantslauale, kiigele, teraapiapallile.

Kehatunnetuse arendamine erinevate vahendite abil (kompressioonriided, kehasokk, raskusvest, raskusmansetid vms). Kehaosadele osutamine, patsutamine koostegevuses (nt kehatunnetuse- kontakti- ja kommunikatsiooniprogramm Knill, mis koosneb viiest programmist).

Üldmassaaž, näo ja jäsemete massaaž, passiivsete liigutuste sooritamine füsioterapeudi poolt antud juhiste järgi (kontraktuuride vältimine, lihaspinge vähendamine, toonuse tõstmine).

Asendid. Pea hoidmine, tõstmine, pööramine erinevates asendites (kõhuliasendis, istudes, seisulaua seistes). Kõhuliasendi lühiajaline aktsepteerimine. Toetumine küünarvartele. Asendi säilitamine abiga, iseseisvalt. Toenglamangu, toengpõlvituse aktsepteerimine, säilitamine abiga. Istumine kohandatud ratastoolis, eriistmes, põrandal või toolil (abiga või ilma). Seismine seisulaua.

Liigutuste sooritamine abiga. Käe sirutamine õlaliigesest, käe kõverdamine, sirutamine küünarliigesest. Jalgade kõverdamine, sirutamine. Keeramine kõhult seljale, seljalt kõhule. Liikumine selili jalgadega lükates, liikumine kõhuli ebatavalisel viisil.

Liikumine. Aktiivsed liigutused puuduvad või on piiratud, kontrollimatud. Vajab liigutuste sooritamiseks ja asendi muutmiseks kõrvalist abi.

Tasakaal. Oma keharaskuse tunnetamine (teraapiapallil). Kiikumine (ratastoolikiik, kookonkiik vms). Grossing.

Koordinatsioon. Käte toomine keskjonele, suu juurde. Käte antud eseme hoidmine silinderhaardes, suu juurde toomine. Eseme poole küünitamine, rippuva eseme tabamine. Eseme eemale lükkamine. Oma käte jälgimine.

Peenmotoorika. Erinevate materjalide (vesi, liiv, kivid, tõrud, puulehed) kompimine. Erinevate voolimismasside, näpuvärvidega tegutsemine passiivselt. Näpumängud passiivselt.

6.1.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Kontakt. Sotsiaalsed eeluskused. Täiskasvanu märkamine (vaatamine, puudutamine). Teise õpilase märkamine (vaatamine, puudutamine). Käest kinni hoidmisega harjumine. Füüsilise kontakti otsimine täiskasvanuga. Häälitsemine endale tähelepanu tõmbamiseks.

Pilkkontakt. Pilgu lühiajaline fikseerimine. Pilkkontakti lühiajaline säilitamine. Naeratamine, häälitsemine vastuseks kõnetamisele; naeratamine positiivse emotsiooni väljendamiseks teisele õpilasele, tuttavale täiskasvanule.

Tegutsemine. Paarisharjutuste sooritamine täiskasvanuga koostegevuses. Patsumängud, liisusalmid ja sõrmemängud passiivselt. Viibimine ülekoollisel üritusel (nt kontsert, aktus) sotsiaalselt aktsepteeritud viisil jõukohase aja vältel.

6.1.3. KOMMUNIKATSIOON

Kommunikatsiooni eelduste kujunemine. Pilgu fikseerimine täiskasvanu näole, taustast eristuvale esemele. Ümbritsevas toimuva jälgimine pilguga. Reageerimine inimehäälele (ilmneb elavnemisreaktsioon, nt käte ja jalgade liigutused), häälitlustele, helidele. Silmadega otsimine ja/või pea keeramine heliallika suunas.

Eneseväljendusele ärgitamine. Reageerimine häälele, intonatsioonile, emotsionaalsele miimikale. Näoilmete jälgimine. Pilkkontakti loomine ja lühiajaline hoidmine.

Hääle esilekutsumine. Häälitsemine. Kordamööda häälitsemine – vooruvahetus. Häälitsemine tähelepanu tõmbamiseks. Mõne oma põhivajaduse väljendamine häälitlustega. Hetkeline emotsionaalne reaktsioon situatsioonile, tuttavale häälele, sõnale.

Initsiatiivi võtmise harjutamine: meeldiva tegevuse jätkamiseks liigutuste kordamine või muul moel reageerimine, märku andmine.

Reageerimine liigutusele kui signaalile. Kehaviiped (tehakse koos õpilase kätega), oma kehaga teatud liigutuse tunnetamine ja seostamine järgneva tegevusega (nt söömine).

Reageerimine üksikule esemele kui signaalile. Signaaleset (nt lusikas) nähes seostab seda järgneva tegevusega ja reageerib sellele mingil viisil.

Signaalheli (nt kellukese helin) kuuldes seostab seda järgneva sündmusega.

6.1.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Eeltunnetuse kujundamine. Elementaarsete orienteerumisreaktsioonide esile kutsumine: pilgu suunamine, puudutamine ja kompimine (kätega, näoga, huultega), esemete panemine suhu, närimine, kopsimine, tõukamine.

Meelte stimuleerimine. Kompimismeel. Puudutamisele reageerimine (erinevad tekstuurid). Puudutamise talumine, lubamine. Esemete puudutamine koostegevuses. Käte pandud esemete hoidmine.

Nägemismeel. Valgusele reageerimine. Pilgu fikseerimine ja hoidmine taustast eristaval esemel, valgusel. Aeglaselt liikuva eseme, valguse lühiaegne jälgimine pilguga. Vaateväljast kadunud eseme otsimine pilguga.

Haistmismeel. Erineva intensiivsusega lõhnade nuusutamine, meeldivale/ebameeldivale lõhnale reageerimine.

Maitsemismeel. Erinevate maitsete tunnetamine.

Kuulmismeel. Reageerimine helile. Pilgu, pea, keha pööramine heliallika suunas. Helide tekitamine (nt käeulatuses oleva heli tekitava eseme puudutamine, ümber randme oleva heli tekitava eseme liigutamine).

Tasakaalumeel. Erinevad tasakaaluharjutused, nt. erinevates suundades kiikumine, Crossing, harjutused teraapiapallil jne.

Proprietseptiivne meel (lihaste-liigeste sügav-surveline tunnetus, asenditaju). Ergutavad ja enesekontrolli arendavad harjutused (nt teraapiapallil, batuudil hüppamine; raskete esemete tõstmine, tirimine; tugev massaaž jne).

Liigutuste kordamine meeldiva kogemuse jätkumiseks (nt trummi löömine, marakaga heli tekitamine).

Takistavatest teguritest vabaneda üritamine (nt rätiku näo eest ära tõmbamine). Eseme eesmärgipärane haaramine.

Orienteerumine lähiümbruses. Igapäevases ümbruses enese turvaliselt tundmine. Igapäevaste esemete märkamine keskkonnas. Kohanemine uute tingimustega (ruumid, inimesed).

Igapäevaselt korduva situatsiooni äratundmine keskkonnast tulenevate vihjete põhjal (nt söömisele eelneb põlle ette sidumine, toidu lõhn, nõude helid). Mälu toetub rutiinile. Lihasmälu (nt riietumisele kaasa aitamine, trepil liikumine).

6.1.5. IGAPÄEVAOSKUSED

Söömine ja joomine. Söömine gastrotoomi abil. Vedela, püreestatud või kahvliga peenestatud toidu söömine (söötmine). Närimine-hingamine-neelamine suunatud ja koordineeritud järjestikuste liigutustena (turvaline neelamine), vajadusel logopeedi juhendamisel. (Kätte pandud) söögivahendi hoidmine, vajadusel abiga. Söögivahendi suu juurde viimine, vajadusel abiga. Joomine (nt tilaga) tassist, vajadusel abiga.

Riietumine. Nõustumine riietamisega. Riietamisele kaasa aitamine käte ja jalgade sirutamise ja kõverdamisega.

Hügieen. Nõustumine ööpäevaringse mähkmete kasutamisega, mähkmete vahetamisele kaasa aitamine puusade tõstmisega. Nõustumine hügieenitoimingutega: näo ja käte pesemine, nina pühkimine, juuste kammimine.

6.2. Taotletavad pädevused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) märkab ja reageerib talle suunatud kontaktipüüdlustele;
- 2) on saavutanud närimis-, neelamis- ja hingamisliigutuste koordineerimise;
- 3) sööb (söötmisel) peenestatud toitu; joo (jootmisel) (tilaga) tassist;
- 4) nõustub riietamise ja hügieenitoimingutega, sooritab abistavaid liigutusi;
- 5) reageerib positiivselt füüsilisele kontaktile;
- 6) aktsepteerib erinevaid asendeid ja passiivseid jäsemetega sooritataavaid liigutusi;
- 7) toob käed keha keskjoonele, suu juurde, püüab käega eset tabada;
- 8) põrandal olles näitab üles liikumisinitsiatiivi (keerab seljalt kõhule, liigub selili jalgadega lükates, roomab, proovib tõsta pead);
- 9) eelistab kontakti temaga iga päev tegeleva täiskasvanuga;
- 10) reageerib erinevatele aistingutele;
- 11) tunneb ennast turvaliselt tuttavas igapäevases keskkonnas;
- 12) annab märku mõnest oma põhivajadusest;
- 13) säilitab suunatult lühiajalise tähelepanu (nt fikseerib hetkeks pilgu või kuulatab);
- 14) annab märku meeldiva tegevuse jätkamiseks (nt häälituse või liigutusega).

6.3. Tegevusvaldkonnad II arengutasemel

6.3.1. MOTOORIKA

Õpilase seisundi kirjeldus. Kasutab liikumisel abivahendit (ratastool, rulaator, käimisraam vms), võib vajada abistamist. Kasutab ebatavalist liikumismustrit.

Füüsiline kontakt ja kehatunnetus. Kehaosadele osutamine, patsutamine koostegevuses (nt kehatunnetuse- kontakti- ja kommunikatsiooniprogramm Knill).

Asendid. Istumine ratastoolis, toolil, põrandal. Toengpõlvituses (küpuli), põlvili olemine. Seismine toe najal, lühiajaliselt iseseisvalt. Pikali asendist istuma ja püsti asendisse siirdumine iseseisvalt või abiga. Soovi korral oma kehaasendi muutmine.

Liigutused. Individuaalsetele eeldustele vastav jäsemete liigutamine. Käe keeramine randmest. Lehitamine, plaksutamine, patsutamine.

Liikumine. Liikumine roomates, rullides, küpuli, põlvili, istuli, püsti toe najal. Liikumine ratastoolis, rulaatoriga, käimisraami abil. Kõndimine (ebataavalisel viisil). Batuudil istudes, põlvili üles-alla hüplemine (abiga).

Tasakaal. Kaitsetoetus ette ja küljele teraapiapallil. Kaitsetoetus istuvas asendis ette ja küljele. Kiikumine turvalisel kiigel.

Koordinatsioon. Eseme haaramine kahe käega. Eseme haaramine ühe käega, vahetamine käest kätte. Esemest lahti laskmine, viskamine. Esemetega sihipärane manipuleerimine (liigutamine, võtmine, andmine, panemine, kopsimine).

Peenmootorika. Toidu võtmine taldrikult (spetsiaalse) lusikaga, lusika suu juurde viimine (abiga, iseseisvalt). Palli lükkamine jalaga istuvas asendis. Palli veeretamine, viskamine. Tegutsemine voolimismassi, näpuvärvidega, kritseldamine (liigutus õlast) kriidi, pliiatsiga. Esemete lahti tõmbamine aluselt, rebimine kasutades ühte kätt.

6.3.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Kontakt. Kontakti loomine ja säilitamine. Naabrile käe ulatamine ringis. Füüsilise kontakti otsimine aktsepteeritaval viisil (patsutamine, pai, käest haaramine). Erinevate hääletoonide mõistmine ja tähenduslik kasutamine. Helluse ja heameele väljendamine.

Tegutsemine. Paarisharjutuste sooritamine koos eakaaslasega füüsilisel suunamisel. Patsu- ja sõrmemängud koostegevuses. Kõditamine, müramine. Lihtsa nalja mõistmine tuttavas tegevuses. Võta-anna mäng täiskasvanuga. Tegutsemine teise lapsega kõrvuti (paralleelne tegutsemine). Tegutsemine koos täiskasvanuga lihtsa eesmärgi nimel. Peitusemängu, piilumismängu mängimine täiskasvanuga (näo varjamine käte või rätikuga).

Enda märkamine peeglis, oma peegelpildile reageerimine (naeratamine, häälitsemine). Enda äratundmine pildilt, videos. Kaaslaste tundmine nimepidi, ära tundmine pildilt, videos. Endale osutamine, nimele reageerimine.

Tohib/ei tohi piirangute harjumuslik (ebateadlik) täitmine (nt oma ja teise lapse mänguasja, söögi suhtes). Oma järjekorra lühiajaline ootamine tegevustes. Tervituseks käe ulatamine, hüvastijätuks lehvitamine. Käitumisnormide järgimine ülekoolilisel üritusel viibides jõukohase aja vältel.

6.3.3. KOMMUNIKATSIOON

Füüsilise kontakti võtmine soovitud eseme saamiseks, tegevuse sooritamiseks (nt viib ukse juurde kui soovib välja minna). Osutamine soovitud eseme saamiseks.

Initsiatiivi võtmise harjutamine: lemmikeseme küsimine õpitud viisil, meeldiva tegevuse (nt mäng) juhendajapoolne katkestamine, et õpilane jätkaks ise.

Suunatud kommunikatsiooni harjutamine (suhtluspartneri leidmine, kellele sõnum edastada), vajadusel füüsilise abiga. Näoilmete, erinevate hääletoonide mõistmine ja kasutamine. Tähelepanu jagamine suhtluspartneri ja mõlemat huvitava objekti vahel. Žestile žestiga vastamine (nt lehvitamine). Häälitsuste matkimine.

Esemete kasutamine eneseväljenduseks: toob tassi, et juua paluda; valib signaalesemete seast meelepärase tegevuse tähise (nt müts-õue, pall-võimlema).

Lalinsõnade kasutamine eneseväljenduseks.

Fotokommunikatsiooni kasutamine: fotol enda, pereliikmete, klassikaaslaste ära tundmine, igapäevategevuste ära tundmine ja tegelikkusega seostamine.

Igapäevategevuste seostamine PCS piltide, piktogrammide, lihtsustatud viibete ja/või signaalsõnadega.

Oma nimele reageerimine.

Jaatuse ja eituse väljendamine õpitud viisil. Lihtsate igapäevaste (žestidega saadatud) korralduste järgimine (nt istu, tule siia, anna). Reageerimine keelule koostegevuses (nt katkestab tegevuse vähemalt hetkeks, vabastab haardest ebasoovitava eseme).

6.3.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Erinevate aistingute seostamine.

Võta-anna tegevused esemetega. Eseme lahtisest nõust või käest võtmine. Andmise harjutamine (nt palli veeretamine, auto lükkamise tegevuste käigus). Eseme paigutamine ettenäidatud kohta (kasti, riulisse). Osaliselt peidetud eseme otsimine. Õpilase nähes peidetud eseme leidmine.

Suuruse-, vormi- ja ruumikujutised. Eseme tunnuste suunatud tajumine: suurus, värvus või vorm. Esemete valik ja paigutamine vastavasse vormi. Esemepaaride leidmine. Nimetatud tuttavatele esemetele osutamine (käega, pilguga).

Liigutuste harjutamine. Liigutuste sooritamine erineva tempo ja rütmiga koostegevuses (plaksutamine, koputamine jne). Eseme asetamine ühest käest teise, et võtta veel üht eset. Kompimise teel tuttavate esemete äratundmine. Tuttavate esemete sihipärane kasutamine.

Põhjus-tagajärg suhte harjutamine. Eseme enda juurde tõmbamine nõõri abil. Tuttava ja loogilise „töövahendi” kasutamine selleks, et saada enda juurde haardeulatusest väljapool olevaid soovitud esemeid (nt tõmbab küpsisevaagna enda poole, et küpsist haarata).

Nähtud lihtsate toimingute imiteerimine (nt auto, palli veeretamine, plaksutamine, lille nuusutamine jne).

Õige osatoimingu valimine või kahe osatoimingu järjestamine tuttavas situatsioonis mingi tulemuse saavutamiseks (karbi avamine eseme kätte saamiseks jm).

Orienteerumisõpetus. Igapäevastes tegevustes kasutatavate ruumide ja kohtade ära tundmine lähtudes põhitegevusest (sh õues orienteerumine).

Aeg-ajalt korduva situatsiooni äratundmine keskkonnast tulenevate vihjete põhjal, vastavalt reageerimine (nt teatris, kinos käimine, jõuluvana külaskäik).

6.3.5 IGAPÄEVAOSKUSED

Söömine ja joomine. Söömine lusikaga (abiga). Tahke toidu hammustamine. Joomine tassist: tassi laualt võtmine, suu juurde viimine, joomine, lauale asetamine.

Riietumine. Riietamisele kaasaaitamine. Käte ja jalgade sihipärane liigutamine riietumisel: käe pistmine varrukasse, jalgade panemine püksisäärtesse. Mõne riietuseseme (peakatte, jalanõu) seljast, peast, jalast võtmine.

Hügieen. Istumine WC-potil, potitoolis (toetatuna, iseseisvalt). Kraani avamine ja sulgemine, käte hoidmine veejoa all (vajadusel abiga). Enesehoolduseks vajalike osatoimingute sooritamise abiga: nina ja suu pühkimine, hammaste pesemine, juuste kammimine.

Eneseteenindamine. Vajalike toimingute (söömine, riietumine, hügieenitoimingud) sooritus väikeste sammude (osatoimingute) kaupa õiges järjekorras (abiga).

6.4. Taotletavad pädevused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) on motiveeritud tegutsema koos täiskasvanuga;
- 2) otsib mingil viisil kontakti tuttava täiskasvanuga;
- 3) otsib vahel kontakti teiste õpilastega;
- 4) sööb (abistamisel) lusikaga; joo tassist (väheselt abiga);
- 5) võtab ära mõne riietuseseme; aitab riietumisele kaasa;
- 6) sooritab abiga eneseteeninduseks vajalikke osatoiminguid;
- 7) istub põrandal, toolil, ratastoolis, eristmes, soovi korral muudab kehaasendit;
- 8) siirdub ja liigub jõukohasel viisil, vajadusel kasutab abivahendit (käimisraam, ratastool);
- 9) manipuleerib sihipäraselt esemetega;
- 10) matkib üksikuid lihtsaid liigutusi, häämitsusi;
- 11) näitab/nimetab mõnd õpitud kehaosa;
- 12) järgib lihtsa žesti või viiepega saadetud korraldust;
- 13) reageerib oma nimele;
- 14) orienteerub oma tuttavas lähiümbruses;
- 15) seostab igapäevaselt kasutusel olevaid alternatiivse suhtlusvahendi märke tegevusega, situatsiooniga.

6.5. Tegevusvaldkonnad III arengutasemel

6.5.1. MOTOORIKA

Õpilase seisundi kirjeldus. Liigub iseseisvalt. Võib olla motoorselt kohmakas.

Füüsiline kontakt ja kehatunnetus. Osutab enda ja teiste kehaosadele. Sooritab harjutusi paaris või rühmas.

Asendid. Seismine, kükitamine. Seismine ühel jalal (lühiajaliselt). Asendite sujuv vahetamine. Tegevuseks sobiva kehaasendi valimine.

Liigutused. Liigutuste matkimine. Liigutuste sooritamine füüsilise, suulise või visuaalse juhendamise järgi. Liigutuste sooritamine liigutuste tempot ja amplituudi muutes. Esemete korjamine kummardudes või kükitades.

Liikumine. Kõndimine ebatasasel maastikul, takistustest möödumine, nende ületamine. Liikumine trepil, kaldpinnal (vajaduse korral toest kinni hoides). Jooksmine, hüppamine, alla hüppamine madalalt esemelt. Tunnelist läbi roomamine. Kukurpall abiga.

Oma keha tõmbamine ja tõukamine käte abil pingil edasi liikudes, istudes ja kõhuliasendis. Juhendamise korral varbseinal üles-alla ronimine; juurdevõtusammuga. Hüppamine batuudil, vajadusel abiga. Sõitmine veloergomeetril, kolmerattalise rattaga.

Tasakaal. Seismine esemel (toolil, poomil). Kõndimine poomil ja tasakaalukividel. Keerutamine, kiikumine. Ujumine, uisutamine, suusatamine ja kelgutamine individuaalsel tasemel.

Koordinatsioon. Palli sihipärane viskamine (kaaslasele, korvi, märgi pihta) ja püüdmine. Klotside ladumine. Harjutused erinevate võimlemis- ja rütmikavahenditega, riisikotiharjutused. Liikumine orientiire arvestades (märgile astudes), kaaslastega rivis või ringjoonel. Liikumine edaspidi ja tagurpidi. Liikumine varvastel, kandadel. Tegutsemine mänguväljakul (liumägi jms).

Peenmotoorika. Plastiliini rullimine (alusel, kahe peo vahel), kritseldamine (liigutus küünarnukist) pliiatsi või kriidiga (edasi-tagasi, ringselt). Värvimine kriidi või värvidega. Keeramine (purgikaane keeramine, mutri keeramine poldile vm). Paberi rebimine ja voltimine mõlemat kätt kasutades. Palli, nt vildipalli veeretamine.

6.5.2. SOTSIAALSED OSKUSED

Kontakt. Kontakti otsimine teise inimesega, käest kinni hoidmine. Kaaslase kutsumine suunamisel. Märku andmine abivajadusest. Vajadusel aktiivne abi otsimine täiskasvanult. Pilkkontakti hoidmine ja taastamine. Emotsiooni mõistmine, väljendamine ja juhtimine täiskasvanu suunamisel (nt alternatiivse suhtlusvahendi abil). Ennast kahjustavast käitumisest hoidumine suunamisel.

Tegutsemine. Matkimine (uued tegevused, häälitsused). Paarisharjutuste sooritamine koos kaaslasega suulisel juhendamisel või ettenäitamisel. Patsumängud, liisusalmid ja sõrmemängud aktiivselt. Lihtsa nalja mõistmine ja tegemine. Koos kaaslasega tegutsemine. Kordamööda tegutsemine (koos täiskasvanuga). Küsimise peale mõnele oma kaaslasele osutamine. Maiustuste ja asjade pakkumine ning jagamine teistega (suunamisel). Kaaslasele abi osutamine (suunamisel). Osalemine ringmängudes, rollimängudes.

Oma asjade tundmine (oma kapp, koolikott, voodi jne). Hoidumine kaaslaste asjade (mänguasjad, toit) loata kasutamisest. Võimetekohane sotsiaalne käitumine tuttavas situatsioonis (nt poes, tänaval; õnnitlemine, tervitamine jne). Ohtlike olukordade vältimine talle tuttavates situatsioonides. Jõukohases tegevuses iseseisvalt tegutsemine algusest lõpuni. Esinemine ülekoolilisel üritusel jõukohase etteastega koos kaaslaste või täiskasvanuga.

6.5.3. KOMMUNIKATSIOON

Õpitud foto, PCS pildi, piktogrammi, lihtsustatud viipe või (lalin)sõna, hääliitsuse situatsioonile vastav kasutamine, sh oma soovide väljendamiseks.

Kahesõnaliste lausungite ja alternatiivsete suhtlusvahendite (nt suhtlustahvli, suhtlusraamatu jm) kasutamine konkreetsetes situatsioonides, sh oma soovide väljendamiseks.

Lihtsamatele igapäevastele küsimustele (nt mis tund sul algab?) vastamine lausungit või alternatiivset suhtlusvahendit kasutades.

Enda seostamine foto ja/või nimekaardiga. Oma nime väljendamine (nt sõnaga, viipega, häälistusega, kommunikaatoriga).

Lihtsate igapäevaste (sh alternatiivsete suhtlusvahenditega toetatud) korralduste järgimine (nt viska paber prügikasti; too liim; võta tass). Keelule reageerimine, keelatud tegevuse lõpetamine vähemalt mõneks ajaks.

6.5.4. KOGNITIIVSED OSKUSED

Objekti kahe tunnuse märkamine (suunamisel). Tähelepanu ümberlülitamine ühelt tunnusele teisele (suunamisel). Igapäevaste esemete tavapärase asukoha teadmine ka juhul, kui ese ei ole nähtaval (nt riided kapis, lusikad, pliatsid sahtlis).

Mitmest klotsist torni ehitamine. Üksteise sisse ja peale käivate lelude ühendamine (nt ladumistopsid). Kujundite, figuuride paigutamine vastavasse vormi (nt kandiline, ümmargune, kolmnurkne, nupupusled).

Ühe tunnuse alusel (kuju, värv, suurus) esemete rühmitamine. Rühma mitte sobiva objekti eraldamine. Hulkade *üks* ja *palju* eristamine.

Nimetatud pildile osutamine. Esemel ja foto/pildi sobitamine. Pildipaaride ühendamine. Kaheosalise lihtsa pildi kokku panemine. Pildi osade ühendamine.

Esemete paigutamine ruumis eeskujul järgi (peal, all, kõrval). Esemete järjestamine näidise järgi (värvus, suurus või kuju). Esemete jaotamine igale kaaslasele. Esemete situatiivne ühendamine paarideks (nt hari-kühvel, lamp-pirn).

Pliatsi ja pintli sihipärane kasutamine (kriiteldamine).

6.5.5. IGAPÄEVAOSKUSED

Söömine ja joomine. Harjumuspäraste toitude iseseisev söömine ja joomine tuttavates tingimustes. Pehmema toidu tükeldamine meelde tuletamisel. Juhendamisel joogi valamine tassi. Pakutava toidu võtmine sobivas koguses (nt üks komm). Puhtuse hoidmine söömisel (enese puhtus, laua puhtus). Salvräti kasutamine.

Riietumine. Õpitud riietumise ja lahti riietumise oskuste võimalikult iseseisev kasutamine tuttavate riietusesemete puhul.

Hügieen. Kuivana püsimine potirežiimi hoidmisel, WC-sse minemise vajadusest märku andmine, seal võimalikult vähese abiga toimetulek. Nina nuuskamine (meelde tuletamisel). Käte ja hammaste pesemine vähese abiga.

Eneseteenindamine. Vajalike toimingute ahela sooritamine juhendamisel. Tegevuseks vajaliku vahendi otsimine küsimusele *kus on?* toetudes. Lihtsad töötegevused: mänguasjade, tegevusvahendite koristamine, laua katmine, koristamine, pühkimine jne.

6.6. Taotletavad pädevused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) on motiveeritud tegutsema koos teise õpilasega;
- 2) oskab märku anda abivajadusest;
- 3) reageerib adekvaatselt tuttavatele olusituatsioonidele;
- 4) sööb ise lusikaga; joob iseseisvalt tassist;
- 5) riietub võimalikult iseseisvalt;
- 6) teadvustab WC vajadust (annab märku, järgib rutiini);
- 7) vahetab sujuvalt asendeid, valib tegevuseks sobiva kehaasendi, liikumisviisi (istumine, kükitamine, kummardumine);
- 8) kõnnib ebatasasel maastikul, trepil, ületab takistusi;
- 9) sooritab õpitud liigutusi matkimise teel või juhendamisel;
- 10) osaleb sportlikus tegevuses jõukohasel viisil (nt jooksmine, uisutamine, suusatamine, batuudil hüppamine) individuaalselt või rühmas;
- 11) kasutab sihipäraselt käe-ja sõrmeliigutusi eneseteeninduses ja arendavates tegevustes;
- 12) väljendab oma nime õpitud viisil;
- 13) osutab õpitud esemetele ja tuttavatele inimestele.

Käo Põhikooli õppekava IV jagu

TOIMETULEKUÕPPE ÕPPETEGEVUSED JA ÕPITULEMUSED ÕPPEAINETI

7. ÕPPEAINED

7.1. ELU- JA TOIMETULEKUÕPE

7.1.1. Õppetegevus

Elu- ja toimetulekuõppe eesmärk on õpilaste kehaline, vaimne, sotsiaalne ja emotsionaalne areng, õppe tulemusena kujuneb positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna võimalikult adekvaatne mõistmine, eetiline käitumine, algatusvõime, esmased töösused ja -harjumused, kehaline aktiivsus ning arusaamine tervise hoidmise tähtsusest. Kujunevad mängu-, õpi-, eneseteenindus- ja sotsiaalsed oskused ning teadmised iseendast ja oma kehast. Elu- ja toimetulekuõppes käsitletavat teemat on seotud õpilase igapäevaeluga koolis, kodus ja ümbritsevas keskkonnas. Need teemad moodustavad õppetöö telje ja on ainete lõimingu aluseks.

Õppimine ja harjutamine toimub võimalikult reaalses keskkonnas ja elulistes olukordades. Õpilasi suunatakse võimalikult aktiivselt tegevustes osalema ja omandatud oskusi erinevates olukordades ja tegevustes kasutama. Õpilasi kaasatakse võimalikult palju ka tegevuste kavandamisesse, suunatakse tegema valikuid ja oma tegevust kommenteerima. Õpetamisel kasutatakse õppemänge, igapäevaelu esemeid ja nähtuseid ning nüüdisaegseid infotehnoloogilisi vahendeid.

Õpetamisel arvestatakse konkreetse õpilase lähimat arenguvalda, huve, sotsiaalset keskkonda. Õpetus toetab ja suunab õpilase arengut ning võimalikult iseseisvat toimetulekut ja osalemist kodanikuühiskonnas, kus on tagatud sotsiaalne kaitse ja juhendamine.

7.1.2. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel on õppe põhitaotlus õppimiseks vajalike baasoskuste omandamine koostegevuse ja matkimise tasandil.

Rõhuasetus on oma *mina* teadvustamisel. Õpilast ärgitatakse osalema praktilises tegevuses ja suunatud esemelises mängus. Õpilane kohaneb uute inimestega enda ümber ja uue keskkonnaga. Tähelepanu pööratakse kontaktile ja koostegevusele täiskasvanuga. Oluline on eneseteeninduse alusoskuste õpetamine praktilises tegevuses. Tähelepanu pööratakse oma välimuse ja õppevahendite korrashoiule. Tähelepanu pööratakse reeglite õpetamisele ja nende täitmisele koostegevuses. Toimub soovitud käitumismustri kujundamine positiivset käitumist tunnustades. Kujundatakse oskust märgata enda põhiemotsioone.

Arendatakse ümbritseva keskkonna võimalikult adekvaatset tajumist, õpetatakse koostegevuses orienteeruma lähiruumis.

Õpetatakse koostegevuses loodushoidlikult ja keskkonnateadlikult käituma.

Õpetatakse koostegevuses orienteeruma päevarütmis, kujundatakse oskust suunatul jälgida ja järgida pildilist päevakava.

7.1.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

I arengutaseme lõpuks õpilane:

- 1) sooritab igapäevatoiminguid osalise abiga;
- 2) tunneb ära endale kuuluvad esemed, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;
- 3) tegutseb tuttava eseme ja õppevahendiga vastavalt selle funktsioonile;
- 4) märkab suunamisel enda põhiemotsioone;
- 5) määratleb end kui oma pere liiget ja õpilast, teab enda ja lähedaste nimesid, teab enda sugu;
- 6) teab oma elukohta;
- 7) tunneb kehaosi, nimetab neid;
- 8) täidab hügieeninõudeid abiga;
- 9) korrastab abiga oma välimust;
- 10) osaleb tervislikel eluviisidel põhinevates tegevustes;
- 11) tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed- ja puuvilju, taimi (sh fotolt, pildilt);
- 12) nimetab käesolevat aastaaega, eristab õppetundi ja vahetundi, eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi;
- 13) osaleb loodusvaatlustes;
- 14) orienteerub lähemas ümbruses, nii koolis kui ka kodus;
- 15) osaleb ühisüritustel ja -mängus. On kaasatud eakohastesse ja võimetele vastavatesse vabaaja tegevustesse;
- 16) teab ja kasutab õpitud viisakusväljendeid;
- 17) täidab eelneval meeldetuletusel õpitud ohutu käitumise reegleid;
- 18) oskab hinnata tegevusi põhimõttel tohib-ei tohi.

7.1.4. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) teab enda nime ja reageerib sellele, tunneb end ära fotodelt; teab enda sugu;
- 2) tunneb pereliikmeid ja teisi talle olulisi inimesi;
- 3) orienteerub klassiruumis ja selle lähiümbruses;
- 4) tunneb oma klassikaaslasi ja õpetajaid;
- 5) märkab suunamisel enda põhiemotsioone;
- 6) tunneb enda kehaosi, osutab nimetamisel neile ja nimetab neid;
- 7) maitseb erinevaid toite; osaleb erinevates füüsilistes tegevustes;
- 8) tunneb ära endale kuuluvad esemed, teab oma asjade kokkulepitud hoiukohta;
- 9) kasutab tuttavat eset ja õppevahendit vastavalt selle otstarbele;
- 10) sooritab suunamisel eneseteenindustoiminguid;
- 11) tegutseb tuttavates olukordades põhimõttel tohib-ei tohi;
- 12) sooritab suunamisel lihtsamaid töövõtteid; osaleb suunamisel lihtsamates kodutöodes;
- 13) osaleb suunamisel ühisüritustel ja -mängus;
- 14) kasutab suunatult digivahendeid mängulistes- ja õppe tegevustes;
- 15) teab ja kasutab meeldetuletamisel õpitud viisakusväljendeid;
- 16) täidab suunamisel liikluses ohutu käitumise reegleid;
- 17) liigub koos täiskasvanuga tuttavalt marsruudil;
- 18) märkab suunamisel ohtu, lähtub tegutsemisel hinnangust tohib-ei tohi;
- 19) tunneb õpitud mets- ja koduloomi, aed- ja puuvilju, taimi;
- 20) osaleb suunamisel loodusvaatlustes, märkab aastaegade tajutavaid tunnuseid;
- 21) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti;
- 22) eristab päeva ja ööd, töö- ja puhkepäevi; eristab õppetundi ja vahetundi, nimetab suunamisel käesolevat aastaaega;
- 23) jälgib ja järgib suunamisel piltpäevakava.

7.1.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) teab olulisi andmeid enda kohta; kasutab suunatult igapäevaelus vajaminevaid isiklikke dokumente;
- 2) teab endast lähtuvalt oma pereliikmete sugulusastet ja nende nimesid;
- 3) orienteerub koolis ja kooli lähiümbruses;
- 4) teab kaaslaste ja õpetajate nimesid, kooli nime;
- 5) tunneb ära oma põhiemotsioonid ja suunamisel reguleerib oma käitumist; märkab ja tunneb ära kaaslaste põhiemotsioone, reageerib suunamisel neile sobivalt;
- 6) teab inimese kehaosi ning nende otstarvet; teab inimese arenguetappe elukaarel;
- 7) teab tervisliku eluviisi söömise ja liikumisega seotud õpitud põhimõtteid;
- 8) hoiab korras oma koolitarbed; teeb vahet oma ja võõrastel asjadel, käitub vastavalt;
- 9) oskab tuttava esemega või töövahendiga tegutseda vastavalt selle otstarbele, valib vastavalt tegevusele õige töövahendi;
- 10) teeb eneseteenindustoiminguid enamasti iseseisvalt, oskab vajaduse korral abi paluda;
- 11) hindab tegevusi põhimõttel meeldib-ei meeldi, oskan-ei oska, tahan-pean;
- 12) teab pereliikmete ameteid; osaleb jõukohastes kodutöodes;
- 13) osaleb ürituste ettevalmistamisel, esineb pidudel; valib vaba aja tegevuse etteantud valikute alusel ja tegeleb sellega suunatult;
- 14) kasutab suunatult erinevaid digivahendeid praktilises tegevuses;
- 15) käitub meeldetuletamisel viisakalt tuttavates situatsioonides;
- 16) järgib õppekäikudel liikudes suunatult ohutusreegleid; tunneb õpitud liiklusreegleid ja märke;
- 17) hoidub nähtavatest ohtudest, kutsub vajaduse korral abi; hindab tegevusi põhimõttel õige-vale, tohib-ei tohi;
- 18) eristab elus- ja eluta loodust, teab nende tähtsust inimesele; rühmitab elus- ja eluta looduse õpitud objekte/esindajaid oluliste tunnuste järgi, teab nende elupaiku;
- 19) tunneb lihtsamaid loodushoiu põhimõtteid (vee- ja elektri kokkuhoid, prügi vähendamine ja sorteerimine, taaskasutus);
- 20) teab asulaid kodukoha ümbruses, tunneb ära Eesti kaardi ja kasutab suunatult digitaalset kaarti; tunneb ära riigi sümbolika, täidab suunatult sellega seostuvaid käitumisreegleid;
- 21) nimetab abiga aastaaegu õiges järjestuses; teab seoses aastaaegadega loodusnähtuste olulisi tunnuseid;
- 22) tunneb nädalapäevade järgnevust ja nimetusi, seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega; jälgib ja järgib visuaalset päevakava.

7.1.6. Elu- ja toimetulekuõppe rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel on õpetuse põhitaotlus õpilaste võimalikult iseseisev toimetulek igapäevaelus, jõukohaste tööskuste kujundamine.

Kujundatakse suutlikkust käituda vastutustundliku kogukonna- ja ühiskonnaliikmena. Arendatakse oskust õpitud suhtlemisvahendeid kasutades teavet küsida, edastada ja kasutada.

Arendatakse õpilaste iseseisvust ning vastutustunnet oma asjade ja tegude suhtes ning võimet kontrollida oma põhiemotsioone.

Arendatakse võimet teha parimaid valikuid kaaslasena/õpilasena ja ühiskonna liikmena üldtunnustatud käitumisreegleid järgides.

Kujundatakse oskust orienteeruda avalikus ruumis.

Õpetatakse loodushoiu ja säästva eluviisi põhitõdesid ning loodust hoidvaid käitumisviise.

Õpetatakse iseseisvalt kalendrit kasutama, ajaliselt enda tegevusi ja olulisi sündmusi planeerima.

7.1.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) teab, oskab leida ja kasutada vajaliku infot isiklikest dokumentidest, kasutab igapäevaelus vajaminevaid isiklike dokumente;
- 2) teab oma pere olulisi perekondlikke sündmusi ja sõprade sünnipäevi;
- 3) orienteerub tuttavas avalikus ruumis;
- 4) teab oma rahvust ja kodakondsust, oma põhiõigusi ja kohustusi;
- 5) kontrollib enamasti oma põhiemotsioone;
- 6) teab inimese elukaart, on teadlik kehalistest muutustest lapse- ja nooruki-, täiskasvanu- ja vanurieas;
- 7) teeb endale toidu valimisel tervislike valikuid, valib endale meelepärase/sobiva kehalise tegevuse, on teadlik ja annab vajaduse korral teada enda tervislikust seisundist;
- 8) hoiab korras oma asjad ja lähema ümbruse;
- 9) teeb vahet omandisuhtel oma-võõras-meie, käitub vastavalt;
- 10) oskab tuttava tööriistaga tegutseda vastavalt selle otstarbele ja tegevuse eesmärgile;
- 11) tuleb toime enese teenindamisega, märkab ja abistab teisi igapäevatoimingutes;
- 12) hindab tegevusi põhimõttel õige-vale, meeldib-ei meeldi, tahan-teen, peab-teen, tahan-ei tohi-ei tee;
- 13) teeb jõukohast tööd kodus ja koolis; osaleb suunamisel kogukonna üritustel; osaleb oma tuleviku planeerimisel ja teeb suunamisel valikuid jätkuõppeks, valides etteantud valikute vahel;
- 14) oskab teha ettevalmistusi tähtpäevade tähistamiseks; tunneb enamlevinud tähtpäevade kombeid ja sümboleid;
- 15) oskab käsitseda õpitud digivahendeid;
- 16) kasutab suhtluses viisakusväljendeid, täidab igapäevaseid viisakusreegleid;
- 17) oskab õppekäikudel liigelda vastavalt liiklusreeglitele ja -märkidele, loeb ja mõistab hoiatus- ja teabemärke;
- 18) märkab endale ja teistele ohtlikke olukordi ja reageerib neile, kutsub abi, keeldub teda kahjustavatest tegevustest;
- 19) nimetab õpitu ulatuses elus- ja eluta looduse esindajate olulisemaid tunnuseid, teab elus- ja eluta looduse esindajate kasulikkust inimesele;
- 20) tunneb loodushoiu ja säästva eluviisi põhitõdesid, järgib neid;
- 21) teab ja näitab kaardilt Eesti suuremaid linnu, saari, veekogusid ning õpitud välisriike;
- 22) kasutab õpitu piires digitaalset kaarti, tunneb riigi sümboleid, täidab nendega seotud käitumisreegleid;
- 23) nimetab ja järjestab kuude nimetusi ja seostab neid aastaegade, nimetab kuupäeva, aastat, orienteerub kalendris, koostab, jälgib ja järgib enda päevakava.

7.2. EESTI KEEL

7.2.1. Õppetegevus

7.2.1.1. Eesti keel on emakeelena toimetulekuõppes sotsiaalsete oskuste ja tajude arendamise, tunnetustegevuse, suhtlemise, tegevuste kavandamise ning oma ja teiste tegevuste reguleerimise vahend. Keelel on oluline osa õpilase isiksuse kujunemisel ja rahvuskultuuri omandamisel. Kõnearenduses arvestatakse õpilase üldist arengutaset ja kõnesoovi, võimalikku nägemis- ja kuulmiskahjustust, artikulatsiooniparaadi liikuvust. Vajaduse korral võetakse kasutusele verbaalset kõnet toetavad ja/või asendavad kommunikatsioonivahendid.

7.2.1.2. Keele õpetamise kaudu arendatakse õpilase kõnetegevust sensomotoorsel, keelelisel ja pragmaatilisel tasandil. Suhtlemise õpetamisel on kõige olulisem enda väljendamine nii keeleliste kui ka mittekeeleliste vahenditega ning partneri mõistmine.

7.2.1.3. Arendatakse suutlikkust oma teadmiste ja omandatud suhtlemisvahenditega vastavalt teavet küsida, edastada ja kasutada; mõista suhtlussituatsioone; kuulata ja mõista kohandatud teksti, lugeda ja mõista silte ja tabelauseid ning kohandatud lühitekste sõltuvalt kõne arengu tasemest; mõista ja kasutada graafilist teavet (pilte, skeeme) ja instruktsioone, seostada verbaalset ja graafilist teavet.

7.2.1.4. Keele õpetamine on seotud õpilase praktilise tegevusega, toimub kõikides tundides ning ülekoolilistes tegevustes. Kõne sisu toetub esialgu tajutavale situatsioonile, hiljem ka tajukujutlustele, sh piltidele. Verbaliseeritakse praktilises tegevuses tekkivaid olukordi, kommenteeritakse/kirjeldatakse oma või teiste tegevust.

7.2.1.5. Kõne arengu tingimuseks on õpilaste suhtlema ärgitamine praktilise tegevuse käigus. Motiveeritakse mitteverbaalseid ja verbaalseid situatiivseid suhtlemisakte. Suhtlemine täiskasvanuga toimub esialgu oma soovide väljendamise tasandil ning hiljem täiskasvanu suunatud/juhendatud suhtlussituatsioonides ning tegevustes, mille käigus omandatakse uusi teadmisi. Õpetaja ülesandeks on toetada verbaliseerimist, andes ette suhtlemisvahendid ja mallid, mida hakatakse järk-järgult iseseisvamalt kasutama. Õpilaste omavahelist suhtlemist soodustatakse, korraldades erinevaid koostegevusi.

7.2.1.6. Suhtlemisvahendite kasutama õpetamisel teadmiste omandamiseks arvestatakse järgmisi etappe: olemasoleva kogemuse fikseerimine, tuttavate objektide ning tegevuse tajumise sõnastamine, kujutiste ja kujutluste aktiveerimine mälu pildide toetudes, varem tundmatute objektide ja tegevuste analüüsi sõnastamine omandatud suhtlemisvahendite piirides. Oluline on suunata õpilasi mõistma ja õigesti kasutama objektide nimetusi, eristama neid tegevust, seisundit ja tunnuseid väljendavatest vahenditest.

7.2.1.7. Kuulmistähelepanu piisav areng on kõne mõistmise eelduseks. Selle arendamiseks harjutatakse mitteverbaalsete helide kuulamist ja äratundmist, seejärel sõnade ja lausungite äratundmist. Kuulmistähelepanu arendamiseks ja keeleüksuste tähenduste mõistmiseks kasutatakse hääliksuste ja sõnade järele kordamist, esemetele või piltidele osutamist, sisuliste või keeleliste vigade leidmist. Toimetulekuõppe lõpuks kujundatakse oskus kuulata jutustatud või ette loetud lühiteksti.

7.2.1.8. Kõneloome arendamisel on peamine eesmärk laiendada õpilaste baassõnavara ja kujundada baaslausungite moodustamise ja kasutamise oskust, et jõuda dialoogi sisaldavate lühitekstide loomiseni. Kõne hääldusliku külje arendamisest olulisem on õpetada oma mõtete ja soovide arusaadavaks tegemist.

7.2.1.9. Kõnepuudega õpilaste puhul on kasutusel kõnet toetavad ja/või asendavad alternatiivsed suhtlusvahendid.

7.2.1.10. Grammatikaõpetuses õpetatakse lihtsamate grammatiliste konstruktsioonide praktilist mõistmist ja kasutamist.

7.2.1.11. Ladusa lugemiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased.

Lugemisoskus tähendab eelkõige õpitud märkide ja sõnade äratundmist, mis

võimaldab saada teavet ümbritsevast maailmast. Harjutatakse oskust lugeda tähtede, sõnade ja lühemate lausete kaupa.

7.2.1.12. Iseseisva kirjutamiseni jõuavad vähesed toimetulekuõppe õpilased.

Kujundatakse üksikute oluliste sõnade ja lühikeste lausete kirjutamise – häälimise, õigekirja ja ära kirja, oskust.

7.2.2. Eesti keele õppe rõhuasetused I arengutasemel

I arengutaseme õppes selgitatakse välja õpilase kõnemõistmise ja verbaalse/mitteverbaalse eneseväljenduse oskused, lõimitakse kõne mitteverbaalse suhtlemisega, kujundatakse oskust kuulata, jälgida, matkida ja koos tegutseda. Vajaduse korral võetakse kasutusele alternatiivsed suhtlusvahendid. Õpilane õpib keeleliste või alternatiivsete vahenditega oma põhivajadusi ja soove arusaadavalt väljendama.

Õpetatakse lühikorraldusi kuulama ning esitatud korraldustele situatsioonist lähtuvalt (koos osutamise/ettenäitamisega) reageerima, oma kõnet ja häälistsusi grupis koostöötamise eesmärgil reguleerima. Oluline on kontakti astumine, kontaktis osalemine ja kontakti kestuse pikendamine.

Kõne arendamine toimub peamiselt praktilise tegevuse ja suunatud esemelise mängu kaudu, kusjuures elementaarseks kõneks ja vokaliseerimiseks on vajalikud kaasnevad passiivsed ja aktiivsed liigutused. Lihtsate ja õpilaste jaoks arusaadavate (nende sensomotoorsetele kogemustele toetuvate) õppejuttude ning erinevate õppeülesannete kaudu arendatakse kuulmistähelepanu: õpetatakse reageerimist erinevatele helidele, kõnehäälikute äratundmist ja eristamist, sõnade eristamist.

Vajaduse korral täpsustatakse hääldust, kujundatakse oskust kõne baasiks olevaid häälikuid ja häälikukomplekse (häälikute rida, silbirida, kõnetakt, sõna) järele korrata. Harjutatakse situatsioonile vastavate sõnade äratundmist ja kasutamist, võimaluse korral baaslausungite moodustamist.

Alustatakse lugemise ja kirjutamise eelostuste kujundamisega. Õpetatakse pildi ja terviksõna lugemise oskust. Tehakse lihtsamaid kirja eelharjutusi.

7.2.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) eristab kõnet ja mittekõnelisi helisid;
- 2) reageerib oma nimele ja tuttavatele lühikorraldustele;
- 3) orienteerub lähiümbruses sõnade/viibete/alternatiivsete suhtlusvahendite toel;
- 4) tunneb ära objekte, sündmusi ja tegevusi tähistavaid õpitud sümboleid, viipeid ja sõnu, oskab neid suunamisel kasutada;
- 5) osutab nimetamisel oma kehaosadele, tegevustes kasutatavatele esemetele ja tuttavatele inimestele;
- 6) mõistab objektidevahelisi ruumisuhteid (all, peal, ees, taga, kõrval) ja neid väljendavaid keelendeid;
- 7) mõistab seost objekt-pilt-sõna;
- 8) kuulab kohaldatud lühiteksti, jälgib dramatiseeringut;
- 9) annab märku oma soovidest ja vajadustest õpitud viisil;
- 10) väljendab eitust ja jaatust;
- 11) vastab arusaadavatele küsimustele 1–2 sõna või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- 12) nimetab lähiümbruse esemeid, temale olulisi isikuid ja tegevusi verbaalselt või õpitud alternatiivsel viisil;
- 13) tunneb ära ja nimetab mõningaid fotol või pildil kujutatud esemeid ja isikuid;

- 14) nimetab üksikuid tuttavaid üldnimetusi verbaalselt või alternatiivse suhtlusvahendi abil;
- 15) kasutab koos- või järelkõnes 2–3-sõnalist baaslauset;
- 16) osaleb rütmisalmide lugemisel ja ringmängudes verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 17) meeldetuletamisel tervitab, jätab hüvasti, palub, tänab verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 18) tutvustab ennast, öeldes oma nime või kasutades alternatiivset suhtlusvahendit, oskab öelda oma eesnime;
- 19) tunneb sõnakuju järgi oma nime;
- 20) loeb üksikuid õpitud sõnu täissõna meetodil;
- 21) teeb näidise järgi lihtsamaid kirja eelharjutusi;
- 22) eristab õpitud tähti teistest sümbolitest;
- 23) kasutab koostegEVuses talle igapäevaselt olulisi digivahendeid.

7.2.4. Eesti keele õppe rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist, harjutatakse situatiivset dialoogi. Jätukub kõnearendustöö. Tõuseb õpilaste suutlikkus mõista ja kasutada situatsioonile vastavaid baaslauseid, kujuneb võime elementaarselt kommenteerida oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega. Õpetatakse küsimustele vastama tajutud sündmuse või pildi põhjal. Laiendatakse baassõnavara, sõnavara omandamine toetub suunatud tajule ja praktilisele tegevusele. Sõnavaratöös kasutatakse rühmitamise ja sobitamise ülesandeid, varieeritakse objekte, objektide arvu, muudetakse rühmitamisalust. Õpetatakse oluliste/tüüpiliste tunnuste eristamist ja nimetamist. Olulisel kohal on ülesanded, milles harjutatakse kujutluste aktiveerimist verbaalse/alternatiivse teabe alusel ja kujutluste verbaliseerimist suunatult (pildi abil, kogemuste alusel). Terviksõnameetodil loetavate sõnade arvu suurendatakse. Õpetatakse tundma ja kirjutama tähti, häälima ja kirjutama lühikesi sõnu, lugema (veerima) lühikesi sõnu ja lauseid.

7.2.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) kuulab ja jälgib igapäevast kõnet;
- 2) täidab üheosalisi korraldusi;
- 3) mõistab õpitud märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid igapäevases suhtluses;
- 4) mõistab seoseid objekt-pilt-keeleüksus;
- 5) leiab eseme asukoha kirjelduse järgi;
- 6) mõistab kohaldatud lühiteksti sisu;
- 7) väljendab oma soove ja palub vajaduse korral abi;
- 8) osaleb situatiivses dialoogis;
- 9) nimetab reaalseid või pildil kujutatud tuttavaid objekte, nende tajutavaid tunnuseid õpitud viisil;
- 10) oskab nimetada õpitud üldnimetusi;
- 11) kommenteerib kaaslase ja oma tegevusi selle sooritamise ajal ja vahetult pärast seda verbaalselt 1–2 sõnaga või alternatiivseid vahendeid kasutades;
- 12) esitab küsimusi kaaslase tegevuse kohta;
- 13) mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes lihtlauset;

- 14) annab kuulnud teksti sisu edasi suunavate küsimuste abil verbaalselt või alternatiivsel viisil;
- 15) kordab lühikesi rütmisalme ja luuletusi;
- 16) kasutab õpitud viisil enamlevinud viisakusväljendeid kontakti astudes ja tuttavates situatsioonides;
- 17) ütleb õpitud viisil oma nime, vanuse, aadressi ja teisi olulisi andmeid;
- 18) kuuleb ja eristab häälikut häälikute reas ja sõnas;
- 19) häälib õpetaja abiga lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
- 20) loeb veerides lihtsa häälikustruktuuriga 1–2-silbilisi sõnu ja lühilauseid;
- 21) loeb sümbolite abil päevakava, tegevuste järjekorda;
- 22) tunneb joonistähti;
- 23) kirjutab tähti ja lühikesi õpitud sõnu, sh oma nime;
- 24) teeb tähthaaval ära kirja;
- 25) oskab õppetegevustes suunamisel kasutada tuttavaid digivahendeid ja tuleb juhendamisel toime ohutu internetikasutusega.

7.2.6. Eesti keele õppe rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel arendatakse oskust tulla toime igapäevastes suhtlussituatsioonides, püsida dialoogis. Täiendatakse eneseväljendusoskusi, kujundatakse suhtlemisoskust, arendatakse oskust iseseisvalt informatsiooni hankida ja kasutada ning teateid edastada. Toetatakse õpilase suutlikkust kõnelemisel mälu kujutlustele tugineda. Kujundatakse oskust eristada kogemusi ja esitatud teavet, neid omavahel seostada. Kujuneb suutlikkus lühikest ja arusaadavat juhendit mälus säilitada ja seda õpitud ja/või harjutatud toimingut sooritamisel arvestada. Arendatakse oskust kõne abil oma tegevust planeerida ja reguleerida. Õpilane omandab elementaarseid lugemis- ja kirjutamisoskusi. Grammatikateemasid õpetatakse praktilisel viisil.

7.2.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) mõistab igapäevakõnet;
- 2) mõistab ja täidab kaheosalisi korraldusi;
- 3) tunneb kirjelduse järgi ära tuttavad objektid, sündmused;
- 4) mõistab igapäevaelu suhtlussituatsioonides kasutusel olevate märkide, sümbolite, sõnade ja lausete tähendust ja kasutab neid;
- 5) mõistab seoseid objekt-pilt-skeem-keeleeüksus;
- 6) kirjeldab objekti asukohta teiste objektide suhtes;
- 7) mõistab igapäevaseid põhjus-tagajärg seoseid;
- 8) mõistab suulist/kirjalikku kohaldatud teksti;
- 9) kasutab elulistes olukordades vajalikku põhisoonavara;
- 10) alustab dialoogi ja suudab selles lühiajaliselt püsida;
- 11) kirjeldab tuttavaid esemeid, inimesi, sündmusi õpitud viisil;
- 12) kasutab õpitud üldnimetusi;
- 13) kommenteerib oma tegevuse tulemust õpitud viisil;
- 14) mõistab, koostab ja kasutab oma kõnes laiendatud lihtlauset;
- 15) jätab meelde ja edastab lühiteate;
- 16) annab verbaalselt või alternatiivsel viisil edasi lühijutu sisu;
- 17) teab peast õpitud luuletusi;
- 18) kasutab viisakusväljendeid enamlevinud suhtlussituatsioonides õpitud viisil;
- 19) oskab nimetada ja kirjutada olulisi andmeid enda kohta õpitud viisil;

- 20) eristab erinevaid häälikuid ja nende järjekorda lihtsa silbistruktuuriga sõnades;
- 21) häälib iseseisvalt lihtsa silbistruktuuriga sõnu;
- 22) kasutab sümboleid ja sõnakaarte päevakava koostamiseks;
- 23) loeb erineva pikkusega lihtsa silbistruktuuriga sõnu ja lühilauseid;
- 24) leiab abiga vajalikku infot jõukohaseks kohandatud retseptist jms;
- 25) tunneb kirjatähti, kirjutab kirjatähti, sõnu ja lühilauseid;
- 26) sooritab ära kirja lühikese lause või fraasi kaupa;
- 27) oskab kirjutada oma allkirja;
- 28) kasutab võimalikult ohutult tuttavaid digivahendeid, internetiotsingut ja sotsiaalmeediat;
- 29) oskab lugeda ja saata lihtsamaid e-kirju.

7.3. MATEMAATIKA

7.3.1. Õppetegevus

7.3.1.1. Matemaatikaalaseid teadmised ja oskused on ümbritsevas keskkonnas toimetuleku eelduseks. Õpetamine seostatakse igapäevaeluga. Õpetamisel kasutatakse mängulisi ja elulisi situatsioone.

7.3.1.2. Matemaatikas luuakse esmane mõistete ja tegevuste baas, mis aitab õpilasel orienteeruda teda vahetult ümbritsevas esemete ja nähtuste maailmas. Luuakse eeldused märgata esemetele iseloomulikke tunnuseid ning mõista esemete ja objektide omavahelisi seoseid. Igapäevaelus hakkama saamiseks on oluline praktiliste ülesannete lahendamise oskus, mida arendatakse sotsiaalse matemaatika ülesannete kaudu.

7.3.1.3. Arvumõiste kujunemisele eelneb töö arvueelses valdkonnas. Õpetamist alustatakse oma keha tunnetamisest, ruumitaju arendamisest, objektide rühmitamisest tajutavatele tunnustele ja tajukujutlustele toetudes.

7.3.1.4. Õpetatakse praktilistes tegevustes orienteeruma hulkade, mõõtude ja arvude vahelistes seostes ja suhetes. Omandatakse oskused kasutada mõnda enamlevinud mõõtevahendit, sooritada praktiliselt/materialiseeritult lihtsaid matemaatilisi tehteid, mõista ja kasutada praktilise tegevusega seotud graafilisi sümboleid ja lihtsaid mudeleid.

7.3.1.5. Õpetamisel seostatakse erinevad tegevused ajamõistetega, toetudes näitlikele vahenditele.

7.3.1.6. Praktiliste tegevuste käigus õpetatakse mõistma raha otstarvet ning teostama igapäevaelus toimetulekuks vajalikke rahalisi toiminguid õpitud arvuvalla piires.

7.3.1.7. Harjutamisel kasutatakse mitmeid digivahendeid, mis tagavad tehnoloogiaalased algteadmised igapäevaeluks.

7.3.2. Matemaatika õppe rõhuasetused I arengutasemel

I arenguastmel on olulisel kohal praktilised tegevused mitmesugustest esemetest koosnevate hulkadega, vaatlus- ning eristamisoskuse kujundamine. Põhitaotluseks on kujundada oskus tajuda ümbritsevaid esemeid ja nähtuseid ning suutlikkus märgata ja sõnastada neile omaseid tunnuseid. Praktiliste tegevuste kaudu areneb oskus vaadelda ning eristada erinevatest esemetest koosnevaid hulki.

Õpilast suunatakse koostegevuses jälgima ja matkima arvsõnade kasutamist loendamisel ja vaadeldavate esemete arvu nimetamisel. Harjutatakse kahest esemest koosnevate hulkade tajumist.

Õpetatakse mõõtma kehatunnetuse ja erinevate igapäevaste esemete abil.

Õpetatakse koostegevuses praktilistes situatsioonides ära tundma raha ja selle kasutamise otstarvet.

Õpetamisel on olulisel kohal mängulised tegevused. Koostegevuses kasutatakse digivahendeid.

Õpetatakse igapäevastes olukordades oma tegevusi öö ja päeva rütmiga seostama ning suunatakse piltpäevaplaani järgima.

7.3.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) eristab esemeid ja nende kujutisi (3–4 elementi) värvuse, suuruse, vormi järgi;
- 2) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi etteantud tunnuse alusel;
- 3) kõrvutab esemeid paaride moodustamiseks;
- 4) eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid, nende graafilisi kujutisi;
- 5) eristab hulki üks/palju; seostab hulga arvuga 1–2;
- 6) eristab numbreid teistest sümbolitest;
- 7) ühendab hulki ja eraldab osahulki (liitmine ja lahutamine hulkadega);
- 8) osaleb mängulises tegevuses matemaatilise jutukese lahendamisel;
- 9) mõistab ruumisuhteid *all, peal, ees, taga, kõrval*, asetab esemeid nimetatud kohale;
- 10) eristab suunatult toetudes näitlikule materjalile või piltidele tegevuste järjestust: praegu, enne, pärast;
- 11) seostab igapäevategevusi ööpäevarütmiga, järgib suunatult piltpäevaplaani; nimetab suunamisel käesolevat aastaaega;
- 12) oskab seostada oma sünnipäeva aastaajaga;
- 13) kasutab mängulises tegevuses suunatult tuttavaid digivahendeid, osaleb mõnes õpitud lauamängus;
- 14) kasutab suunamisel mängulistes või praktilistes situatsioonides raha;
- 15) eristab suunatult objekti mõõdetavaid tunnuseid praktilises tegevuses.

7.3.4. Matemaatika õppe rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel õpetatakse suurustunnuseid, ruumisuhteid, aja- ja kujundimõisteid ning nende seostamist ümbritsevate esemete ja nähtustega.

Õpetatakse loendama ning seostama hulka ja arvu, lahendama praktilisi arvutusülesandeid 10 piires. Lahendatakse lihtsaid matemaatilisi jutukesi.

Praktilises tegevuses kasutatakse suunatult mõõtevahendeid, tutvustatakse mõõtühikuid.

Tutvustatakse õpitud arvuvalla piires raha ja rollimängude või reaalse olukordade kaudu selle kasutamist igapäevastes situatsioonides.

Õppetöös kasutatakse erinevaid laua- ja arvutimänge. Suunatakse kasutama tuttavaid digivahendeid.

Õpetatakse orienteeruma ajas, eristama mõisteid *eile, täna, homme* ning planeerima oma tegevusi lähtudes päevaplaanist, ööpäeva osadest ning nädalapäevadest.

7.3.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi õpitud suurustunnuste järgi;
- 2) koostab esemetest või nende kujutistest (kuni 5 elementi) nii kasvavat kui ka kahanevat jada;

- 3) tunneb õpitud geomeetrilisi kujundeid, oskab neid nimetada; leiab ümbritsevast keskkonnast vastavakujulisi esemeid;
- 4) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi kahe etteantud tunnuse alusel;
- 5) loendab esemeid, seostab hulga, arvu ja numbri 1–10 piires;
- 6) teab naturaalarvude järjestust 1–10;
- 7) loeb ja kirjutab õpitud numbreid;
- 8) liidab ja lahutab loendamise teel viie piires;
- 9) tunneb ja oskab abiga kasutada aritmeetilisi tehtmärke: +, −, =; kasutab suunatult kalkulaatorit;
- 10) suudab abiga lahendada matemaatilisi jutukesi ja jõukohaseid elulisi ülesandeid hulkade ühendamise, hulgast osa eraldamise ning võrdlemise kohta;
- 11) tajub ruumisuhteid (vasakul/paremal) oma keha ja teise objekti suhtes;
- 12) eristab tegevuste ja sündmuste toimumist *eile, täna, homme*;
- 13) teab ööpäevaosasid, nädalapäevade ja aastaegade järgnevust ja nimetusi; seostab nädalapäevi oma igapäevaste toimingutega, jälgib ja järgib päevaplaani;
- 14) teab oma vanust ja sünnipäeva;
- 15) tunneb kella täis- ja pooltunni täpsusega;
- 16) valib meelepärase laua- või arvutimängu, kasutab suunamisel õppetegevuses tuttavaid digivahendeid;
- 17) tunneb käibel olevaid rahaühikuid õpitud arvuvalla piires, teab pangakaardi kasutamise võimalusi;
- 18) kasutab suunatult mõõtevahendeid praktilises tegevuses.

7.3.6. Matemaatika õppe rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel on rõhuasetus sotsiaalmatemaatikal. Laiendatakse ja täpsustatakse õpitud mõisteid. Analüüsitakse ja lahendatakse matemaatilisi probleemsituatsioone. Jätub arvude tundmaõppimine ja arvutamisoskuste kujundamine. Õpilast suunatakse mõõtevahendeid praktilises tegevuses iseseisvalt kasutama. Õpitakse iseseisvalt sooritama igapäevaseid oste ning raha kasutust planeerima. Õppetöös kasutatakse digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades. Õpilasi suunatakse iseseisvalt õpitud lauamänge mängima. Õpetatakse iseseisvalt oma aega planeerima, selleks kalendrit ja päevaplaani kasutama.

7.3.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) võrdleb esemeid ja nende kujutisi ning koostab erinevaid jadasid õpitud suurustunnuste järgi;
- 2) koostab kasvavaid ja kahanevaid arvu jadasid;
- 3) koostab näidise järgi mitmest geomeetrisest kujundist koosneva jada;
- 4) rühmitab objekte ja graafilisi kujutisi sõnalise juhendi järgi 2–4 tunnuse alusel;
- 5) loendab esemeid ning seostab hulga, arvu ja numbri õpitud arvuvalla piires;
- 6) teab naturaalarvude järjestust õpitud arvuvalla piires, loeb ja kirjutab mitmekohalisi numbreid;
- 7) liidab ja lahutab peast või abivahendeid kasutades õpitud arvuvalla piires;
- 8) kasutab kalkulaatorit igapäevaelus;
- 9) koostab matemaatilisi jutukesi etteantud hulkade järgi;

- 10) määrab objekti asukohta ruumis, arvestades kahte parameetrit (nt all vasakul, taga peal);
- 11) seostab sündmused ajaga;
- 12) kasutab kalendrit; teab kuupäeva, järjestab kalendrikuud, suudab seostada kalendrikuud aastaaegadega;
- 13) koostab, jälgib ja järgib päeva- ja nädalaplani;
- 14) teab kellaaja märkimise viise ja tunneb kella veerand- ja kolmveerandtunni täpsusega, seostab kellaaja igapäevategevustega;
- 15) kasutab digivahendeid eesmärgipäraselt ja internetiohutuse algtõdesid silmas pidades; oskab mängida lauamänge;
- 16) kasutab raha õpitu piires praktilises situatsioonis; kasutab raha või pangakaarti maksmisel;
- 17) oskab mõõta õpitud mõõtevahenditega.

7.4. TÖÖÕPE

7.4.1. Õppetegevus

- 6.4.1.1. Tööõppe aine hõlmab valdkondi, mis on seotud igapäevatoimingutega kodus, koolis ning lähiümbruses. Kujundatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mis on vajalikud igapäevaste kodu- ja majapidamistöödega toimetulekuks. Õpilane õpib tundma ja täitma õpitud tööde jaoks vajalikke ohutustehnika- ja hügieeninõudeid.
- 6.4.1.2. Arendatakse vastutustunnet, kujundatakse positiivset suhtumist oma kohustustesse ja töösse. Õpetatakse töö vajalikkust ja selle lõpuleviimise tähtsust.
- 6.4.1.3. Oluline on igapäevaste tegevuste kavandamise, korraldamise ja probleemide lahendamise oskuste kujundamine.
- 6.4.1.4. Tööõppe käigus tutvustatakse lihtsaid igapäevategevustes vajaminevaid töövahendeid ja masinaid ning õpetatakse neid juhendamisel või juhendi abil kasutama.
- 6.4.1.5. Oluline on koostöö koduga, et õpilane saaks omandatud oskusi variatiivsetes situatsioonides rakendada.
- 6.4.1.6. Õpetusega kujundatakse õpilastel tegevuspädevus: praktilise tegevuse oskuste kasutamine korduvates ja vähe varieeruvates situatsioonides; praktilise tegevuse sooritamine toiminguid/operatsioone valides ja eesmärgipäraselt järjestades; osalemine jõukohases ühistegevuses; oma tegevuse tulemuse hindamine eesmärgist lähtuvalt kas näidiseiga võrreldes või mälukujutlustele toetudes; tegevuste sooritamine iseseisvalt oma oskuste piires.

7.4.2. Tööõppe rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel toimub igapäevaste majapidamistööde osatoimingute praktiline õppimine koostevuses.

Täidetakse erinevaid jõukohaseid tööülesandeid koostöös või individuaalselt.

Tööoperatsioonid/tegevused jaotatakse õpilaste vahel nende võimeid ja oskusi arvestades.

Tööprotsessile antakse positiivset tagasisidet.

7.4.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) täidab koostegemisel jõukohaseid ülesandeid korrapidamis- ja majapidamistöodes;
- 2) kasutab koostevuses talle antud töövahendeid;

- 3) püsib suunamisel lühiajaliselt tööprotsessis ja viib alustatud töö koostegevuses lõpuni;
- 4) võtab vastu abi;
- 5) osaleb suunamisel lühiajaliselt ühistöös;
- 6) täidab koostegevuses tööülesandeid, täites hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- 7) katab suunamisel etteantud nõudega söögikoha ja koristab pärast söömist laua;
- 8) osaleb koostegevuses toidu valmistamisel;
- 9) valib suunamisel igapäevaste kodutööde tegemiseks vajaliku kodutehnika ja kasutab seda koostegevuses;
- 10) leiab koostegevuses erinevatelt esemetelt ja pakenditelt tingmärke;
- 11) riietub suunamisel tööks vajalikku riietusse;
- 12) eristab suunamisel prügi vajalikest esemetest ja viib prügikasti;
- 13) osaleb koostegevuses töö planeerimisel, jälgib ja järgib suunamisel töö piltplaani.

7.4.4. Tööõppe rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel kujundatakse praktilise tegevuse oskusi, harjutatakse nende rakendamist korduvates situatsioonides. Õpitakse tövõtteid ning neid õiges järjestuses sooritama.

Kujundatakse oskusi sooritada koostöös järjestikusi tööoperatsioone/tegevusi. Õpilasi suunatakse valima jõukohaseid õpitud tööoperatsioone ja tegevusi. Töö protsessile ja tulemusele antakse positiivset tagasisidet.

7.4.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) teeb meeldetuletamisel õpitud korrapidamis- ja majapidamistöid;
- 2) kasutab tööülesannete täitmiseks tuttavaid töövahendeid;
- 3) viib suunamisel alustatud töö lõpuni;
- 4) märkab enda abivajadust tööülesannete täitmisel ja küsib abi;
- 5) täidab talle antud tööülesande ühe osana ühistööst;
- 6) täidab meeldetuletamisel hügieeni- ja ohutusnõudeid;
- 7) leiab suunamisel vajalikud lauanõud ja vahendid laua katmiseks erinevatel söögikordadel;
- 8) abistab laua katmisel ja koristamisel;
- 9) suunamisel valmistab lihtsaid õpitud toite;
- 10) valib tööks vajaliku kodutehnika ja kasutab seda juhendamisel;
- 11) leiab suunamisel erinevatelt esemetelt ja pakenditelt tingmärke, teab nende tähendust;
- 12) valib suunamisel tööks vajaliku riietuse;
- 13) sorteerib juhendamisel prügi, on suunamisel säästlik ja taaskasutav;
- 14) koostab, jälgib ja järgib suunamisel töö visuaalset plaani.

7.4.6. Tööõppe rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel kinnistatakse omandatud tövõtteid ja õpitakse uusi. Tähelepanu pööratakse tööoperatsioonide õigele järjekorrale ning töö lõpetamise vajalikkusele. Hakatakse täitma tööülesandeid, mille puhul töö valmib alles teatud aja möödudes. Praktiseeritakse sotsiaalse suunitlusega tööülesandeid, teiste abistamist. Kasutatakse laiendatud sõltuvat koostööd (tööd tehakse ühel ajal ning ühist eesmärki silmas pidades).

Õpilasi õpetatakse suunatult oma tegevusi ja töö tulemust planeerima, ise sobivaid töövahendeid valima ja konkreetse töö teostamiseks vajalikke osatoiminguid järjestama. Õpilasi suunatakse oma töö tulemusi kontrollima ja hindama. Õpilasi suunatakse oma tegevusele ja valmis tööle hinnangut andma. Kujundatakse harjumus teha nii meeldivat kui ka vähem meeldivat tööd.

7.4.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) teeb õpitud jõukohaseid majapidamistöid;
- 2) valib töö tegemiseks vajalikud töövahendid ja kasutab neid;
- 3) viib alustatud töö lõpuni;
- 4) abistab suunamisel teisi jõukohaste tööülesannete täitmisel;
- 5) osaleb võimetekohaselt ühistöös;
- 6) täidab hügieeni- ja ohutusnõudeid erinevate õpitud tööde juures;
- 7) katab lauda erinevateks söögikordadeks ja sündmusteks ning koristab selle pärast söömist;
- 8) planeerib abiga menüüd, teeb vajalikke sisseoste ja valmistab lihtsat toitu;
- 9) kasutab õpitud kodutehnikat;
- 10) loeb lihtsaid skeeme ja jooniseid esemetelt ja pakenditelt ning oskab nende järgi tegutseda;
- 11) valib tegevusele ja olukorrale vastava tööriietuse ja jalatsid;
- 12) on säästlik ja taaskasutav igapäevastes kodu- ja majapidamistöodes;
- 13) koostab, jälgib ja järgib töö plaani.

7.5. KUNST JA KÄELINE TEGEVUS

7.5.1. Õppetegevus

7.5.1.1. Kunst ja käeline tegevus on lõimitud teiste õppeainete teemadega ning on praktilise ja kõnearendusliku suunitlusega.

7.5.1.2. Kunsti ja käelise tegevuse tundides tekitatakse huvi kunstiliste tegevuste vastu ja soovi ise midagi luua. Õpitakse ja harjutatakse praktiliseks tööks vajalike liigutuste sooritamist. Kujundatakse arusaamist töö lõpuleviimise tähtsusest.

7.5.1.3. Õpilast suunatakse vaatlema ümbritsevat keskkonda ja selles olevaid esemeid ning objekte, märkama olulisi tunnuseid ning nähtut erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades kujutama.

7.5.1.4. Õpilast ärgitatakse kunsti ja käelise tegevuse kaudu väljendama oma emotsioone, individuaalsust ja loovust. Arendatakse õpilaste väljendusoskust.

7.5.1.5. Õpilastega külastatakse näitusi, muuseume ja neile tutvustatakse rahvakunsti.

7.5.2. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel arendatakse õpilase peenmotoorikat ning silma ja käe liigutuste koostööd. Kujundatakse kunsti ja käelise tegevuse osaoskusi.

Peamiseks töövormiks on koostegemine ja praktiline tegevus eeskujuga või näidise järgi. Arvestatakse iga õpilase individuaalset käelise tegevuse ja kõne mõistmise taset.

Õpilasele tutvustatakse eri materjale ja töövahendeid, nende omadusi ja kasutamise võimalusi.

Õpilast suunatakse koostegemises hoidma korras oma töökohta ja -vahendeid.

Õpilasi innustatakse tegevusest ja valmis tööst rõõmu tundma.

Koostegemises lõpetatakse alustatud töö.

Tegevuses osalemisele antakse positiivne hinnang.
Õpetaja verbaliseerib õpilaste tegevust.

7.5.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) tunneb rõõmu kunstitegevuses osalemisest;
- 2) kasutab esmaseid voolimisvõtteid lihtsamate vormide voolimiseks;
- 3) värvib kujundit kontuuri järgimata;
- 4) tunneb ja eristab põhivärvusi;
- 5) kasutab tuttavaid joonistamis- ja maalimisvahendeid kunstilises tegevuses;
- 6) vajutab jäljendeid erinevatele materjalidele;
- 7) kortsutab paberit, rebib paberist erineva suuruse ja kujuga tükke;
- 8) liimib koostevuses alusele erinevast materjalist kujundeid;
- 9) lõikab abiga erinevaid materjale;
- 10) teeb koostöös juhendajaga ühise kunsti- või käsitöö;
- 11) tegutseb koostegemisel tuttava töövahendiga;
- 12) järgib koostegemisel ohutusnõudeid;
- 13) osaleb ruumide kaunistamisel jõukohase ülesandega;
- 14) kasutab juhendamisel materjale säästlikult;
- 15) lõpetab koostevuses alustatud töö;
- 16) koristab koostevuses abiga oma tööpaiga.

7.5.4. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel jätkatakse peenmotoorika ning silma ja käe koostöö arendamist lihtsa kunsti ja käsitöö kaudu.

Tööd teostatakse eeskuju ja/või näidise järgi etappide kaupa. Õpitakse ja harjutatakse osatoimingute järjestamist ning osadest terviku moodustamist. Omandatud toiminguid rakendatakse ahelana korduvates ja osaliselt muutuvates tingimustes. Õpilast suunatakse otsima ja kasutama abi.

Õpilasele tutvustatakse erinevaid materjale, töövahendeid, töövõtteid ja ohutustehnika nõudeid.

Õpilast suunatakse korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid.

Õpilast julgustatakse väljendama oma positiivseid emotsioone kunsti abil.

Õpilast suunatakse lõpetama alustatud tööd.

Õpilase tegevuse tulemustele antakse positiivne hinnang.

Arendatakse tegevusega kaasnevat suhtlemist. Õpilast suunatakse oma tegevust verbaalselt või alternatiivsete vahenditega kommenteerima.

7.5.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) väljendab oma meeleolu kunsti kaudu;
- 2) voolib lihtsa mitmeosalise objekti; värvib esemeid;
- 3) värvib kontuuri piires;
- 4) segab suunamisel põhivärvidest sekundaarvärve, helestab, tumestab ja toonib värve;
- 5) kasutab eri joonistamis- ja maalimisvahendeid; joonistab ja maalib äratuntavaid objekte;
- 6) trükib näidise järgi lihtsamaid mustreid;

- 7) voldib paberit pooleks;
- 8) rebib mööda joont;
- 9) lõikab erinevaid materjale mööda etteantud joont; kasutab suunamisel šabloone;
- 10) liimib erinevaid materjale;
- 11) paneb niidi nõela taha, teeb lihtsaid pisteid; kerib, põimib ja sõlmib erinevaid materjale;
- 12) teeb märgviltimist;
- 13) painutab traati;
- 14) teeb suunamisel koostöös kaaslastega ühise kunsti- või käsitöö;
- 15) käsitseb ohutult tuttavaid töövahendeid;
- 16) järgib meeldetuletamisel ohutusnõudeid;
- 17) valmistab näidise järgi ruumide kaunistamiseks dekoratsioone;
- 18) kasutab suunamisel materjale säästlikult;
- 19) lõpetab suunamisel alustatud töö;
- 20) koristab suunamisel oma tööpaiga.

7.5.6. Kunsti ja käelise tegevuse rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel kujundatakse iseseisva kunsti- ja käsitöö oskusi.

Tööd teostatakse näidise, lihtsate tööjuhiste, skeemide jms järgi. Harjutatakse toimingute suunatud planeerimist. Õpilane sooritab õpitud ja jõukohaseid tegevusi iseseisvalt nii tuttavates kui ka varieeruvates tingimustes. Suunatakse teostama enesekontrolli, valminud tööd võrreldakse näidisega.

Õpilane õpib leidma ja valima iseseisvalt tööks sobivaid materjale ja töövahendeid ning otsustama töö tegemise viisi.

Õpilast suunatakse iseseisvalt korras hoidma oma töökohta ja -vahendeid.

Õpilane hakkab oma tundeid vastavalt võimetele kunstis väljendama. Vaadeldakse kaaslaste töid, külastatakse kunstinäitusi ja muuseume. Oluline on enda ja teiste loomingust esteetilise elamuse saamine.

Taotletakse, et õpilane lõpetab alustatud töö.

Õpilast suunatakse andma hinnangut enda ja teiste tegevusele ja valmis tööle.

Õpilane kommenteerib suunamisel oma tegevust verbaalsete/alternatiivsete vahenditega.

7.5.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) valib enda väljendamiseks meelepärase kunsti- või käsitöövormi;
- 2) kasutab erinevaid voolimistehnikaid;
- 3) värvib erinevaid detaile, katab kogu pinna ühtlaselt;
- 4) segab iseseisvalt põhivärvidest sekundaarvärve, helestab ja tumestab ning toonib värve;
- 5) eristab sooje ja külmi toone;
- 6) joonistab suunamisel teemakohase pildi, kasutades erinevaid tehnikaid;
- 7) valib töö jaoks sobivad joonistamis- ja maalimisvahendid;
- 8) trükib mustreid eri materjalist alustele;
- 9) voldib abiga erinevaid kujundeid;
- 10) rebib paberist lihtsa kujundi;
- 11) õmbleb nõöbi ette; õmbleb õmblusmasinaga sirge õmbluse;
- 12) koob kangastelgedel ja/või raamil;
- 13) teeb viltimist;

- 14) teeb koostöös ühise kujutava või tarbekunsti töö;
- 15) valib ja kasutab lähtuvalt materjalist ja tegevuse eesmärgist sobivaid töövahendeid;
- 16) teab ja järgib põhilisi ohutusnõudeid töövahendite kasutamisel;
- 17) lõikab kääridega erinevaid materjale, kasutab šabloone;
- 18) lihvib puidust pinda, lööb naela, keerab kruvi;
- 19) teeb traadist lihtsaid kujundeid;

7.6. MUUSIKAÕPETUS

7.6.1. Õppetegevus

6.6.1.1. Muusikaõpetus lõimub teiste õppeainetega, soodustab eneseväljendamist, suhtlemist ja kõne arengut.

6.6.1.2. Õpитеgevus sisaldab muusika kuulamist, laulmist, pillimängu, muusikaliserütmilist liikumist, mängu ja tantse. Muusikapalade valikul arvestatakse õpilaste ea- ja jõukohasusega ning õpilaste huvidega. Kujundatakse ja arendatakse õpilase muusikalisi võimeid ja oskusi. Laulu ja muusika abil suunatakse õpilasi väljendama oma tundeid, õpetatakse tajuma erinevaid meeleolusid ja kujundatakse muusikalist eelistust.

6.6.1.3. Muusikaõpetusel on oluline roll õpilastele rahvuskultuuri tutvustamisel, selles osalemisel, rahvuskommete ja -tavade õpetamisel.

6.6.1.4. Olulisel kohal on koos laulmine ja musitseerimine, mille kaudu saadakse koostegutsemise positiivne kogemus.

6.6.1.5. Õpilasel positiivse minapildi ja eneseväljendusoskuse kujundamiseks esinetakse koolis ja väljaspool kooli.

7.6.2. Muusikaõpetuse rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel äratatakse õpilastes huvi rütmi ja muusika vastu.

Õpetatakse koosteguvuses või täiskasvanut matkides sooritama erineva rütmi ja tempoga liigutusi rütmipille ja laulumänge mängides.

Õpilast suunatakse kuulama muusikat ja sellele reageerima.

7.6.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) kuulab helisid ruumis, inimtegevuses ja looduses; eristab pillide helisid teistest häältest;
- 2) tunneb huvi muusika vastu, liigub koosteguvuses ja/või eeskuju järgi muusika iseloomule vastavalt;
- 3) laulab kaasa või osaleb mõne õpitud laulu esitamisel;
- 4) kasutab rütmipille sihipäraselt, mängib muusikale kaasa rütmipillil;
- 5) esineb koos kaaslastega kooliüritusel õpitud lühema laulu või pillilooga.

7.6.4. Muusikaõpetuse rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel süvendatakse õpilaste muusikahuvi.

Õpetatakse mängima rütmipilli lugusid ja laulma lihtsaid laule. Tutvustatakse erinevaid pille.

Suunatakse hindama muusikat põhimõttel meeldib-ei meeldi. Külastatakse muusikaüritusi.

7.6.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) tunneb ära/nimetab erinevaid hääli ruumis ning looduses; eristab kuulmise järgi õpitud pille;
- 2) eristab muusikapalade tunnuseid (kurb/rõõmus), kiiret ja aeglast rütmi; liigub vastavalt muusika iseloomule;
- 3) eristab õpitud laulu- ja tantsuviisi, marssi;
- 4) laulab õpitud laste- ja rahvalaulu valjult ja vaikselt, muudab hääle tugevust;
- 5) kasutab erisuguseid rütmipille; mängib järgi ettemängitud rütmi;
- 6) esineb erinevatel üritustel õpitud laulu või pillilooga.

7.6.6. Muusikaõpetuse rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel suunatakse õpilasi tegema muusikalisi valikuid ja tegelema muusika kui harrastusega.

Süvendatakse pillimänguoskusi. Õpetatakse koos laulmist ja musitseerimist. Suunatakse valima ja külastama meeldivat muusikaüritust.

7.6.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) eristab levi- ja klassikalist muusikat;
- 2) tunneb kõla järgi ära üksikuid õpitud muusikainstrumente ja eristab neid orkestris;
- 3) eristab soololaulu koorilaulust ning kõrget ja madalat häält;
- 4) laulab õpitud poplaule, osaleb koorilaulus;
- 5) osaleb ansamblimängus;
- 6) esineb muusikaliste etteastetega erinevatel üritustel koolis ja väljaspool kooli.

7.7. KEHALINE KASVATUS

7.7.1. Õppetegevus

7.7.1.1. Kehalise kasvatuse kaudu arendatakse õpilase üldmootorikat ja koordineerimist, kujundatakse eneseteeninduse ja sotsiaalseid oskusi. Harjutusi sooritades õpitakse tunnetama oma keha, suunama liigutusi, areneb jõud, vastupidavus, osavus, paraneb rüht.

7.7.1.2. Harjutusi sooritatakse vastavalt õpilase arengule koostegevuses, eeskuju järgi, verbaalsel suunamisel või mälukujutlustele toetudes iseseisvalt. Muudetakse harjutuste rütmi ja tempot. Kasutatakse õpilase sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi. Oskuste omandamist toetab samalaadsete harjutuste pidev kordamine.

7.7.1.3. Sobivate õppemeetodite valik suunab õpilasi arendama oma kehalisi võimeid, kujuneb regulaarse aktiivse kehalise liikumise harjumus. Jõukohaste harjutuste sooritamisel õpitakse liikumisest rõõmu tundma ja lõõgastuma. Õpilasi suunatakse spordialast meelisharrastust valima.

7.7.1.4. Kehalise kasvatuse tundides suunatakse õpilast sportlikult riietuma ning võimalikult iseseisvalt isikliku hügieeni nõudeid täitma.

7.7.2. Kehalise kasvatuse rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel õpetatakse õpilasi oma keha tunnetama ja ruumis orienteeruma. Vajaduse korral toimub sobimatute liigustusstereotüüpide muutmine ja/või asendamine.

Õpilasi suunatakse sooritama jõukohaseid harjutusi koostegevuses ja/või eeskuju järgi.

Õppetöö läbiviimisel tuginetakse mängulisele tegevusele. Õpilasi motiveeritakse sportlikus tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega.

Õpilast õpetatakse koostegevuses sportimisel olulisi reegleid järgima.

Õpilasel kujundatakse oskust jälgida, kuulata ja täita lihtsamaid korraldusi. Tegevust verbaliseeritakse ja/või saadetakse alternatiivsete vahenditega täiskasvanu poolt.

Õpilast suunatakse koostegevuses järgima korraharjumusi. Kujundatakse oskust riietuda ja täita esmaseid hügieeninõudeid.

7.7.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) jälgib harjutuse ette näitamist enda või teise keha peal ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit;
- 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse harjutusi;
- 3) teeb koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid rühi- ja tasakaaluharjutusi;
- 4) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat;
- 5) liigub vahelduvsammuga trepist üles;
- 6) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid kõnni- ja jooksuharjutusi; kõnnib ja/või jookseb võimetekohases tempos jõukohast distantsi;
- 7) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi lihtsamaid sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi;
- 8) sooritab koostegevuses ja/või eeskuju järgi sirutus- ja lõdvestusharjutusi;
- 9) osaleb lihtsates liikumismängudes, võtab osa kooli spordiüritustest;
- 10) riietub suunamisel spordiriietesse ja täidab hügieeninõudeid.

7.7.4. Kehalise kasvatuse rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel kujundatakse oskust ja harjumust suunamisel oma keha asendit ja liigutusi kontrollida.

Õpilasi suunatakse sooritama tuttavaid ja jõukohaseid harjutusi.

Õppetöös kasutatakse jätkuvalt mängulisi elemente. Õpilasi motiveeritakse sportlikus tegevuses osalema positiivse hinnangu andmisega. Sisemist motivatsiooni sportlikuks tegevuseks kujundatakse jõukohase ja huvipakkuva tegevuse kaudu.

Õpilasi õpetatakse järgima sportimisega seotud reegleid, arvestama võistluslikus mängus kaaslasega.

Õpilast suunatakse täitma ühe- ja kaheosalisi korraldusi, oma tegevust kommenteerima.

Õpilasel kujundatakse oskus täita suunamisel korraharjumusi ja hügieeninõudeid.

7.7.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) jälgib harjutuse ette näitamist ning seda saatvat verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit;
- 2) sooritab õpitud keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt;

- 3) sooritab õpitud rühi- ja tasakaaluharjutusi iseseisvalt erinevate vahenditega;
- 4) sooritab juhendamisel/juhendi järgi erisuunalisi liigutusi vastavalt liigutuste ahelale;
- 5) liigub vahelduvsammuga trepist üles ja alla;
- 6) sooritab õpitud kõnni- ja jooksuharjutusi iseseisvalt, kõnnib/jookseb erinevatel maastikel jõukohast distantsi;
- 7) sooritab paaris õpitud sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi;
- 8) sooritab suunamisel õpitud sirutus- ja lõdvestusharjutusi;
- 9) osaleb erinevates võistlusmängudes, võtab osa spordivõistlustest koolis ja väljaspool;
- 10) riietub iseseisvalt vastavalt ilmale ja tunni toimumise kohale, täidab hügieeninõudeid.

7.7.6. Kehalise kasvatuses rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel kujundatakse oskust ja harjumust iseseisvalt kontrollida oma keha asendit ja liigutusi. Õpilasi suunatakse oma liigutusi teadlikult järjestama osatoimingute ahelast lähtuvalt. Kujundatakse liigutusstereotüüpe ja varieeritakse neid tegevusest ja tingimustest sõltuvalt.

Õpilane sooritab õpitud harjutusi varieeruvates tingimustes.

Õpilasi suunatakse sportlikus tegevuses osalema sisemisest motivatsioonist lähtuvalt.

Õpilasele tutvustatakse spordieetika põhinõudeid ja suunatakse neid järgima.

Õpilast suunatakse täitma mitmeosalisi korraldusi, õpitud oskusi iseseisvalt rakendama, oma tegevust planeerima ja kontrollima ning kaasnevalt ja järgnevalt kommenteerima.

Õpilasel kujundatakse oskus täita iseseisvalt korraharjumusi ja hügieeninõudeid.

7.7.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) jälgib harjutuse verbaalselt ja/või alternatiivselt esitatud juhendit ja täidab seda;
- 2) sooritab varieeruvates tingimustes keha- ja ruumitunnetusharjutusi iseseisvalt, paaris või rühmas;
- 3) sooritab lihtsamaid kombineeritud rühi- ja tasakaaluharjutusi erinevate vahenditega;
- 4) sooritab mälule toetudes liigutuste ahelat;
- 5) sooritab varieeruvates tingimustes kõnni- ja jooksuharjutusi; kõnnib/jookseb erinevatel maastikel ja eri aastaegadel eri pikkusega distantse;
- 6) sooritab varieeruvates tingimustes sotsiaalset ja emotsionaalset arengut toetavaid harjutusi rühmas;
- 7) sooritab iseseisvalt sirutus- ja lõdvestusharjutusi;
- 8) mängib lihtsustatud reeglite järgi õpitud sportmänge, suudab kinni pidada õpitud mängureeglitest, võtab osa üleriigilistest spordivõistlustest;
- 9) teab ja järgib tervisliku eluviisi põhimõtteid.

7.8. RÜTMIKA

7.8.1. Õppetegevus

7.8.1.1. Rütmikas ühendatakse kehalisest kasvatuses tuttavad harjutused muusika ja rütmiga. Rütmitunde aluseks on lihaste liigutustele tugineva korrapärase liikumise tunnetamine. Muusika rütmiline külg mõjutab psüühikat. Liigutused muusika saatel ja

rütmiline liikumine arendavad õpilaste füüsilisi võimeid, aktiveerivad psüühilisi protsesse, aitavad kaasa õpilaste enesetunnetuse kujunemisele, tõstavad meeleolu ning arendavad verbaalse ja mitteverbaalse suhtlemise oskusi.

7.8.1.2. Rütmikatunnis kasutatakse kehatunnetus-, kontakti- ja suhtlemisharjutusi, luuletusi, laulu- ja ringmänge, tantse ja pillimängu. Õpitud tantsude ja mängudega esinetakse üritustel.

7.8.1.3. Kujundatakse hügieeni- ja korraharjumusi.

7.8.2. Rütmika rõhuasetused I arengutasemel

I arengutasemel kujundatakse õpilastel oskust kuulata, jälgida, matkida, mõista ja täita lihtsamaid korraldusi laulu- ja ringmänge õppides.

Õpilasi õpetatakse tunnetama oma keha ja liigutusi, arendatakse ruumitaju.

Õpetatakse oma liikumist ja liigutuste rütmi kohandama saatelugemisele ja muusikale. Harjutusi õpitakse koostegevuses, matkides/eeskuju järgi.

7.8.3. Taotletavad õpitulemused I arengutasemel

Õpilane:

- 1) osaleb koostegevuses rivi ja ringjoone moodustamisel; õpib märkama oma kohta harjutuste sooritamisel;
- 2) sooritab koostegevuses ja/või eeskujuga järgi lihtsamaid keha- ja ruumitunnetuse ning rühi- ja tasakaaluharjutusi;
- 3) sooritab koostegevuses erisuunalisi liigutusi ja liigutuste ahelat;
- 4) liigub erineva rütmiga muusika saatel;
- 5) osaleb koostegevuses lihtsamates õpitud ring-, laulu- ja tantsumängudes;
- 6) esineb koostegevuses õpitud ringmängudega ühisüritustel.

7.8.4. Rütmika rõhuasetused II arengutasemel

II arengutasemel kujundatakse praktilisi koostööoskusi laulu- ja tantsumänge mängides.

Õpilasi suunatakse kontrollima oma kehaasendit. Õpitakse erisuunalisi liigutusi ja eri kehaosade liigutuste koordineerimist.

Õpitud harjutusi sooritatakse vähesel suunamisel võimalikult iseseisvalt.

7.8.5. Taotletavad õpitulemused II arengutasemel

Õpilane:

- 1) teab oma kohta ravis ja ringjoonel ning suudab seda hoida tantsimisel, harjutuste sooritamisel;
- 2) sooritab iseseisvalt õpitud ja jõukohaseid keha- ja ruumitunnetuse ning rühi- ja tasakaaluharjutusi;
- 3) sooritab juhendamisel/juhendi järgi erisuunalisi liigutusi ahelas;
- 4) tunneb ära õpitud harjutusi ja tegevusi saatva muusika; liigub kooskõlas muusikaga;
- 5) osaleb laulu- ja tantsumängudes ning liikumiskavades; tunneb ära õpitud rahvatantsu ja tantsib seda kaasa;
- 6) esineb õpitud ring-, laulu- ja tantsumängudega ning liikumiskavadega kooli üritustel.

7.8.6. Rütmika rõhuasetused III arengutasemel

III arengutasemel õpitakse tantsima lihtsaid tantse ja pidudel õpitud viisil käituma. Liikumiskavade õppimisel arvestatakse õpilaste muusikaeelistustega. Kujundatakse oskust ja harjumust iseseisvalt kontrollida oma keha asendit ja liigutusi. Õpilane sooritab õpitud harjutusi iseseisvalt erineva muusika järgi.

7.8.7. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) osaleb juhendamisel erinevate tantsujooniste moodustamisel;
- 2) sooritab iseseisvalt õpitud tantsusamme, oskab ette näidata lihtsamaid tantsuliigutusi;
- 3) improviseerib tantsu muusika järgi;
- 4) tantsib lihtsamaid rahva- ja seltskonnatantse;
- 5) oskab tantsule paluda, tantsu lõpetada;
- 6) esineb õpitud rahva- ja seltskonnatantsude ning liikumiskavadega erinevatel üritustel.

7.9. KÄELINE LOOVTEGEVUS (valikaine)

7.9.1. Õppetegevus

Materjalid ja tehnikad. Lihtsad trükitehnikad. Monotüüpia. Diatüüpia. Pabermosaik. Kollaaž. Liimivitraaž. Puhumistehnika. Reljeefpildid. Kiletehnika. Vahakriibe. Grataažtehnikad. Pritsimistehnika. Papjeemašee. Erinevad pabermaterjalid. Looduslikud materjalid, nende kasutamine (lilled, käbid, sammal, erinevad lihtsad kompositsioonid jmt). Loodusliku materjali maalimine (lamedatest kivikestest lepatriinud, käbidest lumised puud jm).

Joonistamine ja maalimine. Proportsiooniõpetus, vaatlus- ja analüüsimisoskuse arendamine, kavandi tegemine, idee realiseerimine. Väljendusvõimalused joonistamise kaudu. Maalimistehnikad, erinevad värvid. Värvide sobivus, õige koostise valik. Sobivate maalimisvahendite valik (pintsel, värvirull, maalimislabidas).

Voolimine. Voolimise lihtsad võtted: pigistamine, vajutamine, silumine, osadeks jaotamine, rullimine veeretamine, jäljendite vajutamine. Lihtsakoeliste tööde voolimine. Savitööd, soolataignaga tegutsemine, lihtsate kujundite voolimine, segamine, rullimine ja sellest lihtsate kujundite voolimine. Martsipanikujukeste valmistamine.

Viltimine. Villa erinevad kasutusvõimalused, viltimise esmaste töövõtete omandamine; tasapinnaline viltimine, pallikeste viltimine.

Keraamika. Savi muljumine ja veeretamine; savi modelleerimine käte vahel; savitükkide ühendamine omavahel; savi rullimine rulliga, šablooni järgi savi lõikamine; savi toppimine vormi ja savi valamine vormi; savi põimimine ja punumine; erivärviliste savimasside segamine omavahel; savisse jäljendite ja mustrite vajutamine; savisse joonistamine; ettepõletatud savieseme glasuurimine erinevate pintslitega, käsnaga, valamise teel, šablooni järgi; glasuuritud keraamikale kujundi kraapimine ja joonistamine; glasuuritud pindade puhastamine.

Dekoratiivesemete valmistamine. Salvrätitehnikas ilukarbid, pliiaatsitopsid. Siidipaberikollaažis laternad, vaasid, pudelid, purgid. Kortsutatud fooliumist skulptuurid. Kipssidemest kujukesed ja näpunukud. Ilupaberi valmistamine: marmorpaber. Nõrkaunistused. Pabernööri lilled. Paberkuulikestest mustrid. Modelleerimismassi kasutamine esemete dekoreerimisel. Muusikariistade

valmistamine ja kaunistamine (pudelist kõristid, jäätisekarbist trumm jm). Loodusliku materjali kasutamine dekoratiivsetel eesmärkidel (samblaraam, lehetaldrik, rannakarpidest ehted).

Töökoha, töövahendite ja materjalide korrashoid. Värvide ohutu kasutamine ja säilitamine. Vajalikud töövahendid (pintslid, põlled, paber, kliister jne), nende kasutamine, peale tööd oma kohale asetamine. Töökoha korrashoid. Enda välimuse korrashoid töö ajal ja peale töö lõpetamist.

Eneseteostus loometöö kaudu. Looming kui eneseväljendus ja suhtlemisvõimalus. Näitus kui suhtlemisvorm. Näituse ülespanek ja kujundamine. Oma loomingu esitlemine.

Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) tunneb rõõmu loovast tööst;
- 2) tunneb loovtöodes kasutatavaid materjale ja nende üldiseid omadusi;
- 3) kasutab ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 4) sobitab värve ja materjale;
- 5) järgib igapäevaseid tööharjumusi ja head töökultuuri;
- 6) teostab ettevalmistustöid;
- 7) töötab kavandi järgi;
- 8) kasutab töö teostamiseks vajalikke vahendeid;
- 9) väljendab oma tundeid värvide kaudu;
- 10) maandab emotsionaalseid pingeid käelise loovtegevuse kaudu;
- 11) tunneb rõõmu õnnestunud tööst ja oskab hinnata tulemust;
- 12) hoiab korras oma töökohta;
- 13) järgib elementaarseid ohutuse ja hügieeninõudeid erinevate vahendite ja materjalide kasutamisel;
- 14) osaleb näituse väljapanemisel, et esitleda oma loomingu;
- 15) annab hinnangu oma tööle ja saavutatud tulemustele;
- 16) palub abi, kui praktilises töös ilmneb mõni takistus.

7.10. KANGASTELGEDEL KUDUMINE (valikaine)

7.10.1 Õppetegevus

Rahvakunst seoses rahvatraditsioonidega. Traditsiooniline eesti käsitöö. Ajalooline ülevaade kangakudumise olulisusest eesti kodukultuuris.

Kangakudumise materjalid ja eeltööd. Erinevad lõngad, tekstiilmaterjalid ja looduslikud materjalid. Ettevalmistustööd. Erinevate materjalide ettevalmistamine kudumiseks: kerimine, poolimine, kaltsu lõikamine, ketlite ühendamine. Lõime panek kangastelgedele (õpilasel vaatleja ja abistaja roll). Materjalid ja stiilid.

Kangakudumise vahendid. Töövahendid. Kangasteljed, käärpuid, otstarve ja töövõtted. Tööohutus ja ergonoomika.

Kavand. Kudumi kavand ja kavandi koostamine. Materjalide kasutusvõimalused. Kompositsioon - ühtsuse ja terviklikkuse taotlus. Värvide valik, loodusvärvid ja värvid looduses.

Kangakudumine. Labase pinna kudumine, koelõnga kasutus, rea alustamine ja lõpetamine, abivahendi - pingutaja kasutamine. Kudumine tekstiilist ja lõngast-põrandariie, lauatekstiil, seinakate, jm. Erinevate võimaluste kasutamine kootud pinna faktuurseks muutmisel. Pärlpõime, rüüju, kaaspõime, värvivahetus ja triibustiku kujundamine.

Eneseteostus loometöö kaudu. Looming kui eneseväljendus ja suhtlemisvõimalus. Näitus kui suhtlemisvorm. Näituse ülespanek ja kujundamine. Oma loomingut esitlemine.

7.10.2. Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

7.10.3. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) tunneb ära (vajadusel abiga) kangastelgedel kootud esemed/tekstiilid eesti rahvakunstist;
- 2) tunneb kangakudumisega seonduvaid põhimõisteid ja töövahendeid;
- 3) kasutab ohutuid ja ergonoomilisi töövõtteid;
- 4) valib sobivaid tekstiilmaterjale, kudumiseks vajalikke materjale;
- 5) osaleb kangakudumiseks vajalike materjalide ja värvide valimisel;
- 6) teostab ettevalmistustöid, vajadusel abiga;
- 7) koob kavandi järgi, vajadusel abiga;
- 8) väärtustab ilu loomist kodus ja enda lähiümbruses;
- 9) hindab kujudena oma tegevust ja töö tulemust;
- 10) teeb omaalgatuslikult tööd kokkulepitud tööloigis;
- 11) esitleb oma loomingut;
- 12) annab hinnangu oma tööle ja saavutatud tulemustele;
- 13) palub abi, kui praktilises töös ilmneb mõni takistus.

7.11. LIHTSA TOIDU VALMISTAMINE (valikaine)

7.11.1. Õppetegevus

Toiduained ja nende varumine. Toiduainete hankimine, säilitamine ja transport. Pakendid ja märgistused. Erinevad toiduainete grupid: teravili ja teraviljatooted, köögiviljad, seened, puuviljad ja marjad, pähklid, piim ja piimatooted, toidurasvad ja -õlid, kala, liha ja lihatooted, muna, maitseained, tarrendained, joogid. Toiduainete maitse, värv, koostis (paks, vedel jne). Toiduaine kõlblikkus.

Toitumisvajadus inimese elus. Toiduenergia vajadus. Toitumine ja ainevahetus. Toiduhügieen. Tervislik toitumine. Eestlaste toitumistavad.

Köögi sisseseade. Seadmete ohutu kasutamine. Seadmete korrashoid ja puhastamine. Pliidid, praepannid ja ahjud. Külmsäilitusseadmed. Nõudepesuseadmed. Väiketöövahendite otstarve ja kasutamine. Mõõtmisvahendid. Retsept ja tööjuhendid.

Hügieeninõuded. Ergonoomilised tööasendid. Ohutud töövõtted. Tuleohutus. Töökoha korrashoid, töövahendite hooldamine.

Lihtsamad toidu eeltöötlemisvõtted: sorteerimine, pesemine, koorimine, tükeldamine, segamine, vormimine, vahustamine. Kuumtöötlemisvõtted: keetmine, aurutamine, praadimine ja küpsetamine. Toitude maitsestamine. Pooltooted ja nende kasutamine. Toidu säilitusviisid. Põhilised füüsikalised ja keemilised muutused toiduvalmistamisprotsessis. Ained ja kogused. Lihtsa toidu valmistamise vead ja

nende tekkepõhjused. Lihtsamad eelroad, salatid ja võileivad. Lihtsad põhiroad. Supid. Põhikastmed. Pudrud. Vormiroad. Teraviljatoidud. Kalatoidud. Lihatoitud. Köögiviljatoidud. Toidud piimatoodetest. Lihtsad magustoidud. Taignad ja taignatooted. Kondiitri- ja pagaritooted. Külmad ja kuumad joogid. Eesti rahvustoidud.

Toiduainete jäätmete sorteerimine ja jaotamine. Pakendi(taara) mõiste. Erinevatest materjalidest pakendid. Looduslikult lagunevad ja mittelagunevad jäätmed. Toiduainepakendite sorteerimine materjali järgi. Erinevate kogumiskonteinerite tutvustamine. Nõuded pakenditele jäätmekonteinerisse panemiseks. Toidujäätmed ja nende käitlemine.

Laua katmine. Lauakaunistused. Lauanõud, söögiriistad, klaasid. Pidulik laud. Serveerimisvahendid ja -nõud. Valmistatud lihtsa toidu serveerimine. Lauakombed.

7.11.2. Rõhuasetus III arengutasemel

Praktilised tööharjutused ja enesehindamine töötegevustes. Kutseorientatsiooni kujunemine.

7.11.3. Taotletavad õpitulemused III arengutasemel

Õpilane:

- 1) teab toiduainete ja jookide maitseomadusi, kasutamiskõlblikkuse tunnuseid ja kasutamise võimalusi;
- 2) teab toiduainete hoiunõudeid ja realiseerimisaegu;
- 3) tunneb tervisliku toitumise aluseid;
- 4) järgib isikliku hügieeni ja elementaarseid tööohutusnõudeid köögis;
- 5) tegutseb meeskonnas;
- 6) kasutab sobivaid ja ergonoomilisi töövõtteid ja -asendeid;
- 7) kasutab ohutult köögiseadmeid (vajadusel abiga);
- 8) täidab lihtsamaid toidu eeltöötlemisülesandeid: sorteerib, peseb, tükeldab eeskuju järgi;
- 9) valib tervisele kasulikke toiduaineid lihtsate toitude ja jookide valmistamiseks;
- 10) valib tööks sobivaid ja vajalikke vahendeid;
- 11) valmistab lihtsamaid roogasid ja jooke õppeks kohandatud tööjuhendi järgi;
- 12) katab lauda ja serveerib valmistatud lihtsa toidu;
- 13) sorteerib ja kogub jäätmeid;
- 14) annab hinnangu oma tööle ja saavutatud tulemustele;
- 15) palub abi, kui praktilises töös ilmneb mõni takistus.